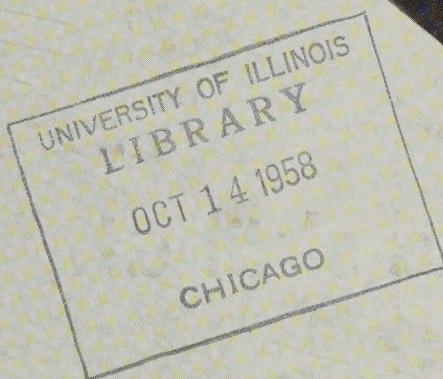

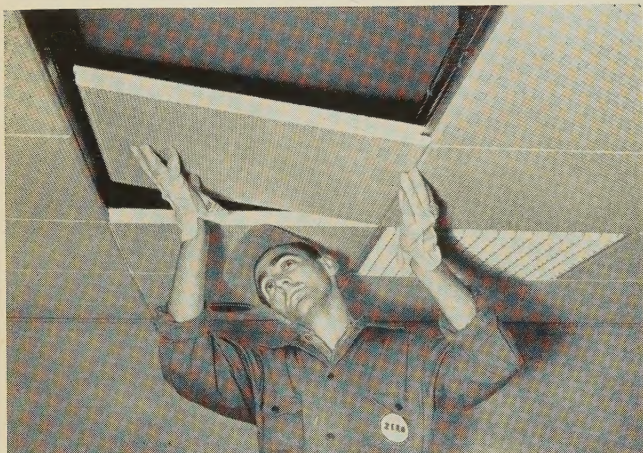
8

1958 BYGGMÄSTAREN
arkitektur

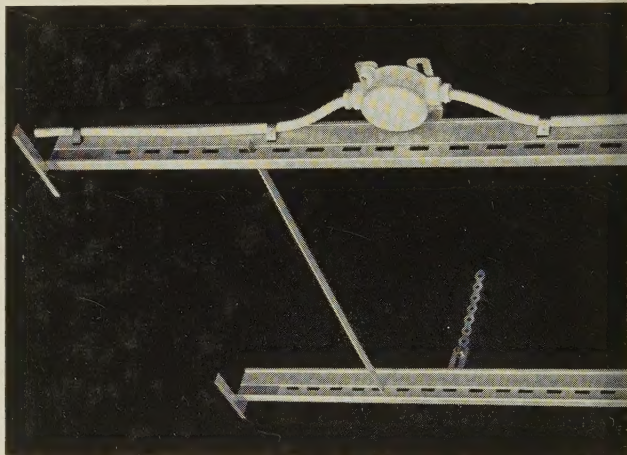
NYHET!

SOUNDEX

— den obrännbara plattan
för akustik och ventilation

SOUNDEX typ T under montering på den nya lättmetallkonstruktionen. Varje platta kan monteras och demonteras oberoende av de andra plattorna.

Detaljbild av den nya patentsökta upphängningskonstruktionen av lättmetall. På denna konstruktion kan också mäturer upphängas och elektriska ledningar dragas.

flera starka skäl att välja SOUNDEX

- Obrännbar konstruktion
- Separata hål för luft och ljud
- Exakthet i mått och vinklar
- Vacker färdigbehandlad yta
- Plastbehandlat utförande
- Sveriges mest sålda akustikplatta

SOUNDEX monteras just nu hos:

Affärshus Stadionområdet,

Statens Vattenfallsverk,

S:t Lars Sjukhus,

Philipson & Söner AB, Regeringsgatan 109,

Medicinska Biblioteket,

Malmö

Stenungsund

Lund

Stockholm

Göteborg

ZERO

AKTIEBOLAG

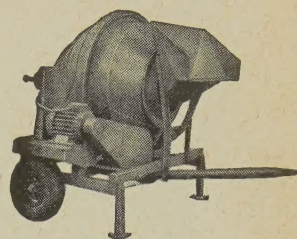
Huvudkontor: St. Nygatan 38 Tel. 23 27 05 · Postbox: Stoc
Avdelningskontor i Göteborg, Malmö och Gävle · Licenstill
i Australien, Beneluxländerna, Danmark, Finland, Frankrike
Mexiko, Norge och Spanien. Egen tillverkning i Schweiz och

Betongblandare TORNO-K 150

blandar betong av hög kvalitet

Torno-K 150 tillgodoser dem, som har behov av en liten, lätt transportabel betongblandare för mindre och medelstora arbeten där betongens kvalitet är av betydelse. Ifyllning och tömning sker på samma nivå och betongen utmatas då rotationsriktningen på elektrisk väg kastas om.

Blandaren kan förses med ifyllningstratt, vilket underlättar kärning av materialet.

66

HAR NI

Multakolore-kartan

FINNS NU ÄVEN

i enfärgseffekt

Multakolore

har för målning av trappuppgångar, tvättstugor, kök och badrum på anmärkningsvärt kort tid vunnit stor spridning genom sina revolutionerande egenskaper. Med MULTAKOLORE kan Ni utan extra kostnad med en enda sprutning erhålla en exklusiv interiör som t. ex. ger

intryck av granit eller marmor. Alla färgeffekter äro svåra att beskriva, varför vi gärna hänvisa till olika arbetsplatser. T. ex. har trappuppgången i Stockholms Fastighetsägareförenings egen fastighet, Tysta Gatan 3—5, målats i den diskreta kulören »Starlight Gray». Utöver den tilltalande färgseffekt som erhålles är färgens kanske förnämsta egenskap dess okänslighet för åverkan och dess motståndskraft mot smuts. Den är mycket svårsmutsad men oerhört lättvättad.

Kontakta oss nu — Rekvirera den sensationella färgkartan!

Ring 32 90 02 32 90 52 32 88 53

Generalagent:

Avanti

AB Avanti-maskiner

Tel. 32 90 02, 32 90 52, 32 88 53

Återförsäljare:

E. Wilhelmssons Färger & Fernissor AB,
Malmö. Tel. 97 99 52, 220 09

F:a Färgprodukter, Norrköping. Tel. 324 94

Hr Tore Sundvall, Örebro. Tel. 11 23 57

F:a N. J. Kjellerstedt, Gävle. Tel. 200 32

Exempel på **SVART SKIFFER**

(Vanlig klovyta, typ M 1)

Med sågade kanter lämpligt material för portomfattningar, fasader, muravtäckningar etc. samt med tuktade kanter för trädgårdsgångar, planer, terrassgolv m.m.

**AB GRYTHYTTE
SKIFFERVERK
GRYTHYTAN**

BYGGNADSSTEN: *Exempel på utförda arbeten 1956–1957*

Verkstadsskola i Lund, ark. SAR Mogens Mogensen, ca 490 kvm utvändigt sockelbeklädnad, slät klovyta. **Skola i Ljusdal**, ark. Gunnar Hodin, Ragnar Westin, Stockholm, ca 110 kvm trappor och golv, slät klovyta. **Kyrka i Oxelösund**, ark. SAR Rolf Bergh, ca 450 kvm golvsten, socklar m.m., hyvlad yta. **Sparbank, Norrköping**, ark. Sten Carlqvist, ca 130 kvm fasadbeklädnad, slät klovyta. **Badhus, Kiruna**, ark. SAR Birger och Sten Olsson, ca 95 kvm trappor och golv, slät klovyta. **Tingshus i Haparanda**, ark. SAR Bertil Höök, ca 118 kvm fasad, trappor m.m., vanlig klovyta. **Kontorsbyggnad för Wicanders Korkfabriker AB Stockholm**, ark. Zimdahls Arkitektkontor, 115 kvm golv, slät klovyta, trappsteg fräst yta. **Tingshus, Lund**, ark. SAR Hans Westman, 270 kvm golvsten, trappor och socklar, slät klovyta, 140 kvm golvsten, fräst yta, fönsterbänkar, fräst yta. **Kommunalhus, Överum**, ark. SAR Lennart Eking, ca 60 kvm sockelbeklädnad, vanlig klovyta. **Folkets Hus, Kisa**, FHR Arkitektbyrå, ca 120 kvm sockelbeklädnad, vanlig klovyta, ca 60 kvm trappor, grågrö skiffer, slät klovyta. **Telehus, Norrköping**, ark. Zimdahls Arkitektkontor, ca 300 kvm trappor, golv och socklar, fräst yta. **Missionskyrka, Karlskoga**, ark. SAR Tord och Ingemar Hultman, ca 55 kvm fasadbeklädnad och trappor.

Exempel på leverans under utföranden.

Byggnad för Ny Tid, Göteborg, ark. E. Uppling, E. Fylking, ca 850 kvm fasadbeklädnad, slät klovyta.

Vi som **kan** tak - vi tar **MUNKSJÖ**

FORMSTABIL

Den nya takpappen *stabiliserad med alkalifri mineralfiber.*

Vi som arbetar med tak, vi vet vad pappen betyder. Vi har den förbättras steg för steg. Nu har vi fått Munksjö FORMSTABIL. Det är äntligen en underlagstakpapp som har alla den traditionella textiltappens goda egenskaper och till formstabilitet. Den nya Munksjömetoden ger en papp som är praktiskt taget okänslig för fuktväxlingar. Samtidigt behålles — i motsats till vid andra metoder — pappens hållbarhet, varigenom risken för sprickbildning minskas. Vid den nya metoden armeras pappens textilstomme, den s.k. E-fibern, med en mineralfiber som är fuktbeständig och praktiskt taget alkalifri. Genom denna kombination har Munksjö dessutom försäkrat sig om längre livslängd hos pappen.

FÖR ALKALIFRI MINERALFIBER?

En mineralfiber avses här en syntetisk fiber, tillverkad av organiskt material. En sådan fiber är inte hygroskopisk och kan inte suga åt sig vatten — och är därför formstabil.

Däremot varierar fiberns hållbarhet i fuktig atmosfär avsevärt med det råmaterial, som den är gjord av. Sålunda minskar fuktbeständigheten, om fibern innehåller alkali, eftersom detta är vattenlösligt och lätt lakas ut. Därvid förlorar fibern sin hållfasthet.

En takpapp utsättes mer än något annat byggnadsmaterial för fuktangrepp, såväl genom byggfukten underifrån som genom direkt påverkan ovanifrån. Det är därför av stor vikt att man vid tillverkningen av en sådan produkt använder sig av en alkalifri mineralfiber. Den enda praktiskt taget alkalifria mineralfibern är för närvarande den s.k. E-glasfibern, som användes i Munksjö FORMSTABIL. E-glaset skiljer sig nämligen från alkalihaltigt glas genom sin vid praktiska prov visade motståndskraft mot fuktangrepp.

För endast 6 à 7 % merkostnad får Ni en dubbeltäckning med Formstabil papp.

MUNKSJÖ AKTIE BOLAG

JÖNKÖPING - STOCKHOLM - GÖTEBORG - NORRKÖPING - GÄVLE - SUNDSVALL

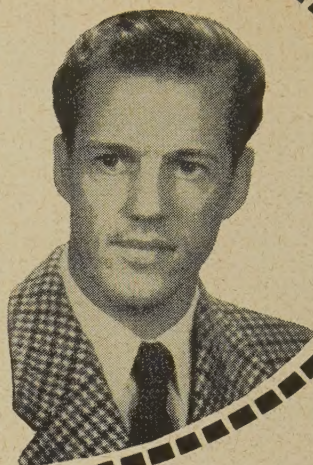
Fackmannen berömmar Holmen-Board

Sedan flera år tillbaka använder vi Holmen-Board i våra köksinredningar. Holmen-Board, oljebehandlad, är lätt att bearbeta, såg- och fräsnitten blir rena och verktygen behåller skärpan betydligt längre än vid bearbetning av andra träfiberplattor vi provat. Den jämna tjockleken och den fina ytan på Holmen-Board ger produkterna ett tilltalande och säljande utseende. Det är därför med nöje som vi rekommenderar den oljebehandlade Holmen-Boarden. Vår erfarenhet av den är enbart god.

DAHLSTRÖM & LÖFGREN

SNICKERIFABRIK, MOTALA

Gösta Löfgren

HOLMEN BOARD

den sandfria boarden

• vän med verktygen • en svensk kvalitetsprodukt

32.000 kg

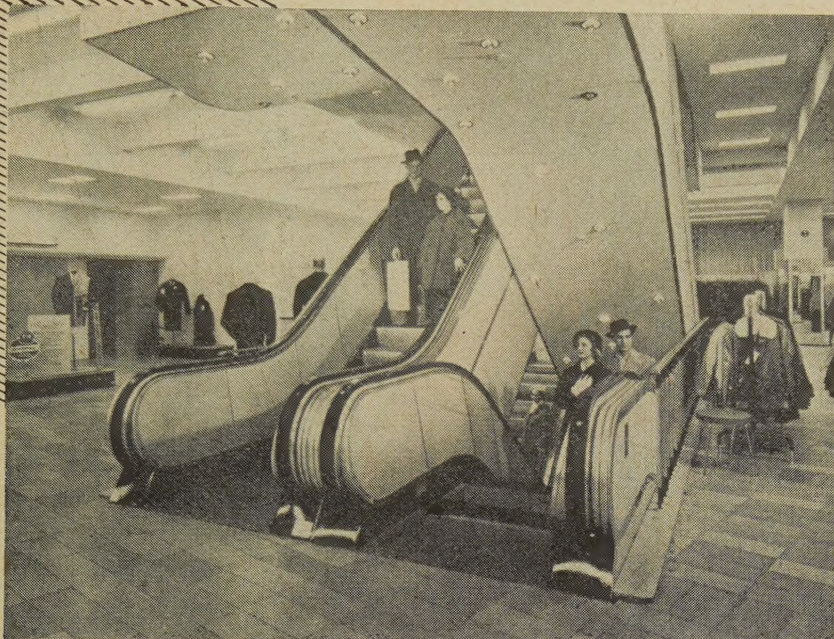
sand tas årligen
bort vid tillverk-
ningen av
Holmen Board.

Holmen Board tillverkas i landets modernaste wallboardfabrik. Ett oeftergivligt kvalitetskrav och topp-teknisk utrustning garanterar resultatet.

BACKA-HOSJÖ AB, SPARREHOLM

Dotterföretag till HOLMENS BRUKS OCH FABRIKS AB

Rulltrappor

Pater Noster-hissar

HLBAU EGGERS & FRIEDRICH KEHRHAHN G. M. B. H.

Representant i Sverige:

ERIC WILÉN AKTIEBOLAG

GÖTEBORG C • NORRA HAMNGATAN 6

Tel. linjev. 11 91 11, 11 88 85, 11 91 41

Tänk i trä...

Lim ger Er nya perspektiv träkonstruktioner

I Ert konstruktiva tänkande måste Ni även ge plats för estetiska synpunkter. Vid valet av material kan det då ofta löna sig att "tänka i trä".

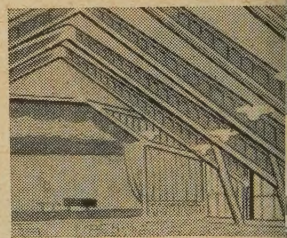
Laminerade träbalkar är i många fall lösningen. De är ofta mer tilltalande för ögat än balkar av andra material och ger dessutom tillfredsställande hållfasthet.

Tack vare den moderna forskningen kan man nu framställa lim som ger förstklassiga resultat även när högsta tänkbara fordringar ställs på limfogen. För inomhuskonstruktioner finns kaseinlim, karbamidhartslim m. fl. Andra konstruktioner, som år efter år utsätts för omväxlande väta, torka, värme och kyla, limmas med fenol- eller resorcinolhartslim.

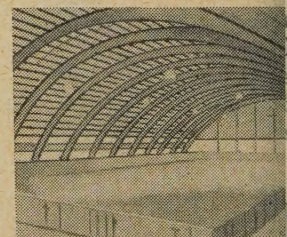
För vänthallar, plattformstak, magasin, skolor, restauranger, danspaviljonger, åskådarläktare, idrottshallar, garage, hangarer, ekonomibyggnader, m. m. — räkna med laminerade träkonstruktioner!

Diskutera gärna Era idéer med våra tekniker, så att Ni kan föreskriva *rätt limtyp* för varje speciell konstruktion!

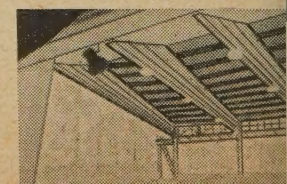
*Samlingssal
i flickläroverket
på Södermalm,
Stockholm.
Spännvidd 22 m.,
höjd 10 m.*

*Ishockeystadion
i Kiruna.
Spännvidd 42 m.*

*Friluftsteater
i Norrtälje
folkpark.*

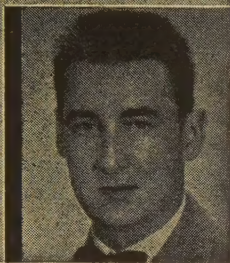

CASCO -limspecialisten

folk lovordar Kraftkalk

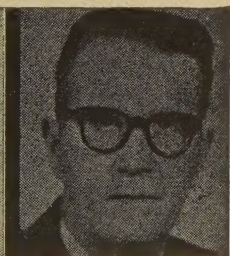
"Bästa bruk vi använt"

Ingenjör
Åke Wahlstedt
Jönköping

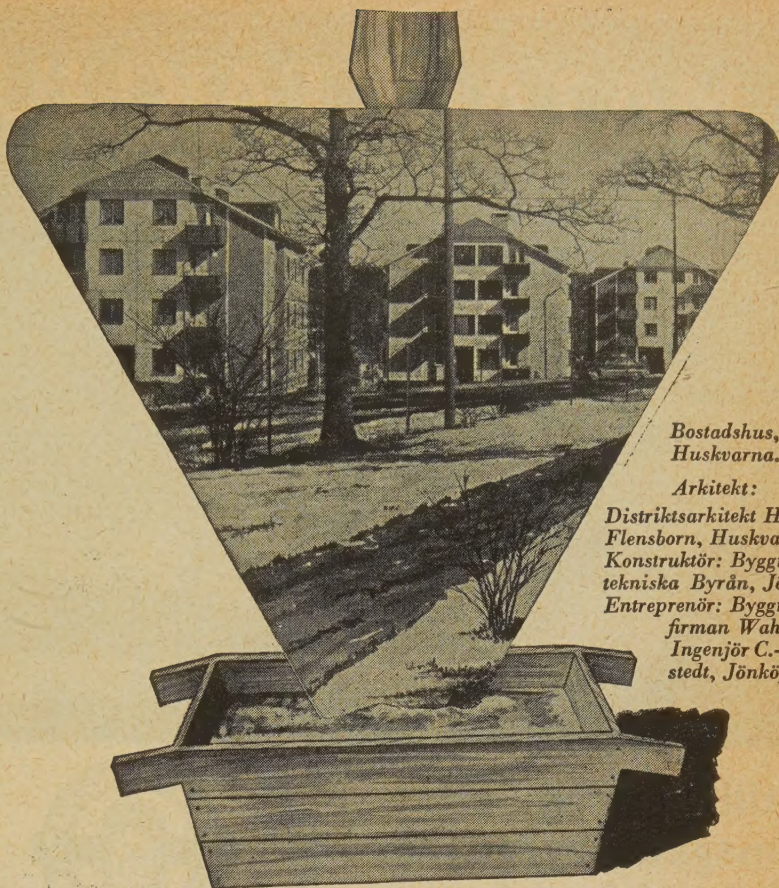

Sedan 1954 har vi använt Kraftkalk till all ut- och invändig puts samt murning. Vi vill ge Kraftkalk de allra bästa vittnesbörd, då vi vid slut- och garantibesiktningar aldrig fått anmärkning på sprucken eller flagad puts. Kraftkalk ger en vacker yta, grundning inbesparas och bruket blir lättarbetat med god vidhäftningsförmåga. Dessutom är Kraftkalk ekonomiskt i bruk.

Verkmästare
Gunnar Björk
Huskvarna

I kvarteret Spelmannen-Ringleken i Huskvarna har vi för bostadshus om 98 lägenheter utfört all invändig puts samt utvändigt stockning för serponitputs med Kraftkalk. Jag kan intyga att det är den bästa kalk vi hittills använt, och våra beställare är mycket belåtna med resultatet.

Bostadshus,
Huskvarna.

Arkitekt:

Distriktsarkitekt Helmer
Flensborn, Huskvarna.
Konstruktör: Byggnads-
tekniska Byrån, Jönköping.
Entreprenör: Byggnads-
firman Wahlstedt.
Ingenjör C.-A. Wahl-
stedt, Jönköping.

Kraftkalk ger bättre bruk med dessa fördelar

- Hög tryckhållfasthet
- Frostbeständigt
- Ringa krympning — $\frac{1}{3}$ jämfört med vanligt bruk
- Kan stå över till följande dag
- Lättarbetat — blandas i tombola eller vilken annan blandare som helst
- Ekonomiskt — av 3 säckar = 120 kg erhålles 1 m³ färdigt bruk

Kraftkalk är en hydraulisk kalk som ger en högklassig, sprickfri puts — lika hård rätt igenom

KVARNTORP

KRAFTKALK

Tillverkare

SVENSKA SKIFFEROLJE AB · ÖREBRO

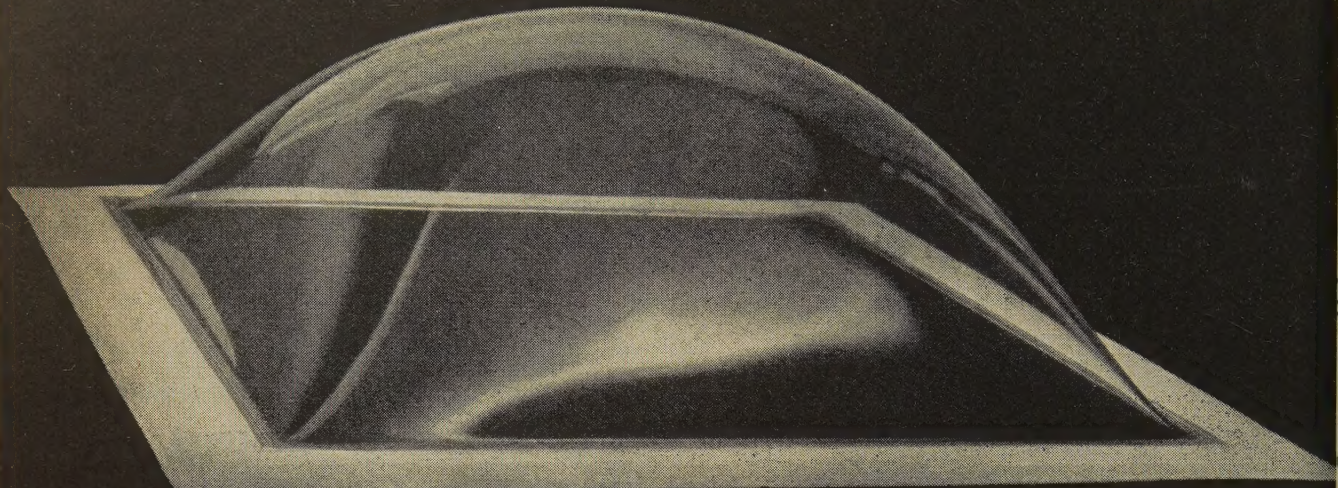
Huvudförsäljare

AB INTERPARES · ÖREBRO · TEL. 12 48 80

MATAKI TAKLJUSKUPOLER

(akrylglas)

till industri- och
magasinsbyggnader
bostadsfastigheter m. fl.

Aktiebolaget
MATAKI
MALMÖ

1 000 SMÅHUS I TREÅRSPLAN FÖR STOCKHOLM

Omkring 1 000 småhus skall de närmaste åren byggas i Stockholm i småstugebyråns regi. Samtidigt skall begreppet »småstuga» försvinna, och i stället skall beteckningen småhus införas för både småstugor, radhus och tjänstemannavillor, enligt ett förslag till fastighetsnämnden.

Av de 1 000 enfamiljshus som skall byggas under treårsperioden förläggs 200 till Farsta, 170 till Hässelby och 150 till Pungpinan i Skarpnäck. Mindre småhusområden blir det vid Anneboda i Östberga (60 tomter), Nälsta i Spånga (90 hus) och Ormkärr intill Älvsjö (70 hus). I samtliga fall blir det radhus. Därutöver finns det plats för 260 friliggande enfamiljshus i bl a Högdalen, Nälsta, Vällingby och Örby.

I småstugebyråns kö står för närvarande 6 500 personer antecknade för småstugor, där vederbörande betalar tio procent av kostnaderna genom eget fritidsarbete och 1 700 för tjänstemannavillor, för vilka motsvarande insats betalas kontant. De som i år kan få en småstuga har köat 4–5 år.

Småstugebyrån räknar med att även i fortsättningen kunna hålla sig i stort till de hustyper man nu arbetar med. Ett radhus med beteckningen S 38 a på 90 kvm kostar 43 000 kr och kräver årskostnader – med bränsle – på 2 650 kr. När det gäller tjänstemannavillor fortsätter man bl a med de hus som i experimentform byggts i kvarteret Gummibandet i Vällingby. De har en lägenhetsyta på 96 kvm, kostar 57 800 kr och medför en årlig kostnad på 3 800 kr. Hur fördelningen mellan små-

stugor och tjänstemannavillor skall vara i fortsättningen blir beroende av stadsplanerna för de olika områdena.

Att småstugebyrån kan låta bygga 1 000 småhus under de tre närmaste åren innebär att produktionen bibehålls oförändrad, kanske t o m ökas, trots att stadens marktillgångar minskar, vilket medför att flerfamiljshusbebyggelsen minskar. Inom Stockholms stads gränser finns för närvarande mark kvar för sammanlagt 3 800 egna hem.

(Ur DN 1958)

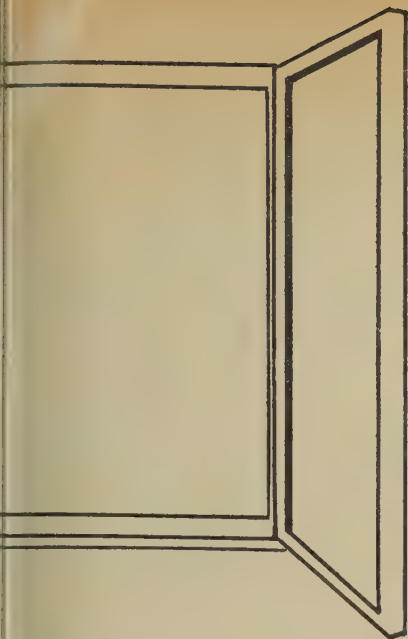
STORT HUS

Norra Europas största bostadshus kommer att ligga i Göteborg om drygt ett år. Kolossen skall byggas i Kvibergsområdet intill vägen mot Kortedala, grävsåkan har redan satts i jorden. Huset blir 240 meter långt – en enda sammanhängande byggnadskropp utan vinkel- eller flygelkonstruktioner – och får fjorton våningar med 450 lägenheter som beräknas hysa omkring 1 500 människor i 1 645 rum.

För att invånarna i denna enkla boning inte ska trampa eller köra ner varandra på väg till hemmets lugn, måste noggranna trafikbestämmelser tillämpas. Man kommer sålunda att indela husets närmaste omgivning i barnsida och bilsida och kalkylerar optimistiskt med att ingendera parten skall inkräkta på den andres område. För barnens trevnad är det tänkt att ett mindre skogsparti skall skonas från exploatering. På bilsidan finns 750 parkeringsplatser och ett tiotal garage.

Huruvida det största huset också blir det trivsamma återstår ju att se.

(Ur DN 1/9-1958)

Vādra FORTISSIMO

VENTILERA

Piano

rigera luftväxlingen helt
fter behag med Roto vridfällfönster

Man bestämmer själv hur man vill öppna sitt Roto-fönster.

Med ett enkelt handgrepp byter man på ett ögonblick från vridfönster, som kan öppnas på vid gavel, till ett inåtgående fällfönster, som möjliggör dragfri ventilation.

ROTO-FÖNSTRET *är byggt på framsynta konstruktionsidéer*

ROTO-FÖNSTRET *ger lugna, stilrena moderna fasader*

ROTO-FÖNSTRET *ökar trivseln och välbefinnandet hos dem som bor och arbetar i byggnaden*

LÅT FLERA FÅ BÄTTRE FÖNSTER

— GE DEM ROTO VRIDFÄLLFÖNSTER

ROTO-FRANK AB

IBSENGATAN 69 · STOCKHOLM-BROMMA

Telefon: 873985 · 873986

GYPROC

SVENSKA GIPSSKIVOR
AV INTERNATIONELL TOPPKVALITET

Dimensioner:

Gypoc-skivor tillverkas i 9 mm tjocklek för flamskyddande beklädnader samt 13 mm tjocklek för brandhårdiga beklädnader samt med raka eller fasade långkanter i 4 olika standardstorlekar.

Standardformat:

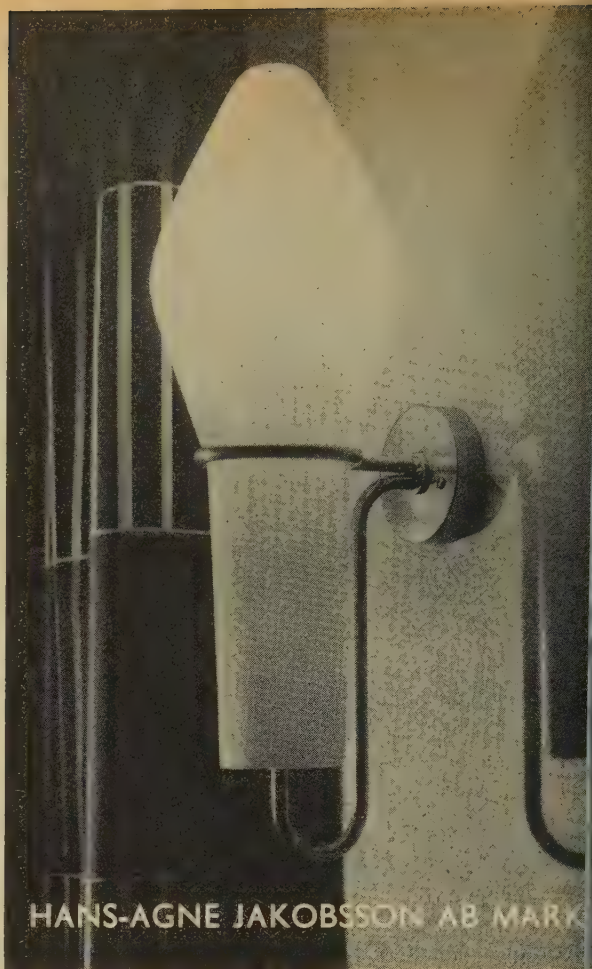
2000 × 1200 mm
2400 × 1200 mm
2500 × 1200 mm
2700 × 1200 mm

Vikt per kvm:

9 mm ca 7,5 kg
13 mm ca 10,0 kg

SVENSKA AB GYPROC VARBERG

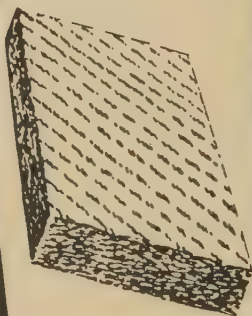

HANS-AGNE JAKOBSSON AB MARK

Isoleringen kommer från LAXÅ

Laxå
mineralull
har hög
isoleringsförmåga,
är elastisk,
obrännbar,
vattenavvisande,
skaksäker,
formbeständig
och lättarbetad

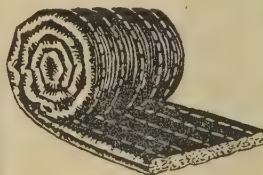
Laxå-plattan

Laxå Byggnadsfilt

Laxå Byggnadsmatta

Aterförsäljare:
Trävaru- och
byggmaterial-
affärer över
hela landet.

LAXÅ BRUK
Tel. Namnanrop
LAXÅ
LAXÅ BRUK

ARKITEKTTÄVLING

Örebro läns landsting, Lindesberg och
des kommun, inbjuder härmed svenska
itekter och i Sverige bosatta utländska
itekter i samarbete med arkitekter SAR
allmän tävling om skolanläggning för
nnasium, högstadieskola och central yr-
skola i Lindesberg.

Programhandlingar erhålles från tävlings-
ktionären, kommunalborgmästare R. An-
Lindesberg, mot deposition av 50:—
onor. Program erhålles kostnadsfritt.

Till prisnämndens förfogande för pris och
öp står en summa av 75.000:— kronor.
sta pris kommer ej att understiga
000:— kronor och lägsta inköpssumma
00:— kronor.

Tävlingsförslag skall vara inlämnat till
ilingsfunktionären senast den 2 december
8.

Prisnämnden består av landstingsdirektör
G. Nilsson, Örebro, rektor I. Nilsson,
desberg, överlärare G. Gustavsson, Forn-
da, Lindesberg, professor Helge Zimdal,
teborg, arkitekterna Curt Laudon, Stock-
m, Bo Fredzell, Örebro, och stadsarkitekt
nt Wrangle, Lindesberg.

A8 1958 BYGGMÄSTAREN
arkitektur

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen,
avd. av Svenska Teknologföreningen.

Adress: Byggmästaren, Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Post-
giro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör svr Börge Algers och arkitekt SAR Erik Thelaus.
Redaktionssekreterare: Arkitekt SAR Hillevi Svedberg.

Redaktionskommitté: Civilingenjör svr Boris Blomgren, civilingenjör Carl
Knutsson, arkitekt SAR Leif Reinius, civilingenjör svr Georg Schackne,
arkitekt SAR Tore Webjörn och arkitekt SAR Torsten Westman.

Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner och länsarkitekt Ebbe Borg,
Malmö, samt arkitekterna SAR Gunnar Hoving och Per-Olof Klang,
Göteborg.

Ansvarig utgivare: Arkitekt SAR Tore Webjörn. I tidskriften gjorda ut-
talanden står för författarnas räkning och är endast om så anges att anse
som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utger
tidskriften.

Byggmästaren utkommer med 24 nummer om året. 12 nummer behandlar
arkitektur och 12 nummer byggnadsteknik.

Prenumerationspriser för helår (gällande från den 1/7 1956):	Sverige Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer upplaga A+B (24 nummer)	40:—	50:—
Endast lösnummer upplaga A (12 nummer) Arkitektur	30:—	40:—
Endast lösnummer upplaga B (12 nummer) Byggnadsteknik	30:—	40:—
Lösnummer+klotband upplaga A+B	60:—	70:—
Lösnummer+hfr.band upplaga A+B	70:—	80:—

För halvårsprenumeration (endast lösnummerupplagorna) gäller hälften av
årspriset med tillägg av kr 3:—.

37 ÄRGÅNGEN INNEHÅLL 5 AUG. 1958

DK 72.01
REINIUS, LEIF: *Funderingar*. Byggmästaren 37 nr A 8, sid. 165—167
Reflexioner kring arkitekturens rumsskapande uppgifter. Kritik av bristen på känsla för stads-
rummet som exemplifieras av nydaningen av området kring Munkbrohamnen i Stockholm.
Som kontrast till detta framhåller förf. två böcker om arkitektur, nämligen »Architecture as
space» av Bruno Zevi och »A testament» av Frank Lloyd Wright. Artikeln illustrerad med
ritningar och fotografier

DK 061.41 (Bryssel)
ROMARE, KRISTIAN: *Bryssel 58*. Byggmästaren 37 (1957) nr A 8, sid. 168—175
Kritisk redogörelse för världsutställningen i Bryssel 1958. Artikeln illustrerad med ritningar
och fotografier

DK 725.91
ROMARE, KRISTIAN: *Le Corbusiers elektroniska skapelse*. Byggmästaren 37
(1958) nr A 8, sid. 175—177
Presentation av Le Corbusiers paviljong för Philips på Brysselutställningen 1958. Artikeln
illustrerad med ritningar och fotografier

DK 711.55:725.21
BOHMAN, GÖSTA: *Sveaplatsen och detaljhandeln*. Byggmästaren 37 (1958)
nr A 8, sid. 178—179
En replik med anledning av Erik Thelaus artikel om Sveaplatsen i nr A 5, 1958

DK 711.55:725.21
THELAUS, ERIK: *Ett svar*. Byggmästaren 37 (1958) nr A 8, sid. 179
Svar på Gösta Bohmans artikel om Sveaplatsen i nr A 8, 1958

WEBJÖRN, TORE: *Moje Bergström 22.2 1893 — 22.7 1958*. Byggmästaren 37
(1958) nr A 8, sid. 180

Som-stomme i ytter- och innerväggar är FIBERPLANK idealiskt. Direkt från fabrik erhålles bärande stomme plus högvärdigt isoleringsmaterial sammanfogat i bekvämt lätthanterlig plank. En fiberplanka består av en kärna av högporöst fibermaterial med pålimmade kantlister av trä. Limningen sker i en modern högfrekvensanläggning. Montering går snabbt och enkelt. Som ytterklädsel kan användas alla normalt förekommande ytterbeklädnader som tegel, sidiplattor, träpanel m. fl.

Fiberplank erbjuder ett nytt och bekvämare sätt att bygga på — den goda isoleringen får Ni på köpet.

Obs! En fiberplanka väger bara 18 kg. och hanteras därför lätt av en man.

FIBERPLANK

— för lägre
byggkostnader
och bättre
värmeisolering

AB HULTSFREDS-INDUSTRIERN

Hultsfreds Träförädlings AB — AB Standardhus — AB Fibermaterial
HULTSFRED

Jag önskar närmare upplysningar om Fiberplank och dess användningsmöjligheter.

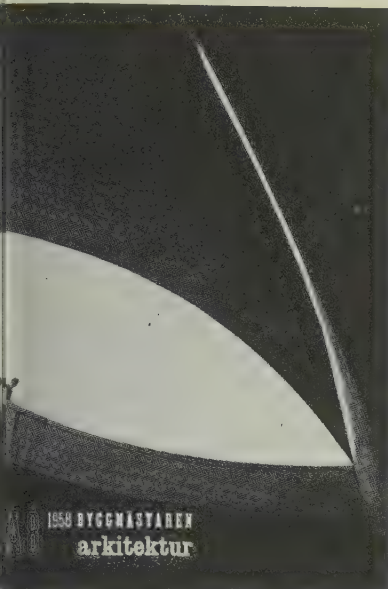
Namn _____

Adress _____

Postadress _____

Hör med oss om Fiberplank — det tjänar Ni på. Sänd in kupongen så får Ni omgående närmare upplysningar.

1958 BYGGMÄSTAREN arkitektur

omslaget: Detalj av de belgiska ingenjörers
betongmonument på Brysselutställningen
8. Foto: Lennart Olson

ENGLISH SUMMARY

meditation

L Reinius

p. 165-167

Architecture is the shaping of space. Lao Tzu says that 'the actual building is not the walls and the roof, but the space between them — the space or room in which we live'. It is this space that is the speciality of the architect. Outwardly, it is allied to sculpture — but it is a speciality of another kind. The creation of space is a difficult task since space is a blend of many complicated factors. Works of art seldom occur in architecture.

Space as related to town planning is especially important as it affects all of us. A beautifully planned space gives the visitor a feeling of happiness. Think of the joy of entering the Piazza San Marco in Venice. But, despite the fact that space and room should be the main concern of the architect, it is an aspect that is neglected. It has no place in conscious thinking. The room in which people live, for example, is nailed together like a box and obeys only the minimum measurements required by law. The space becomes what it is.

Of all the few really complete creations of space that have been presented over the course of centuries — and which should have been preserved for the peoples of the world — one after the other has been spoiled or destroyed. One of the latest examples is Munkbrohamnen in Stockholm. The great delight of Stockholm is the spacious and dramatic arrangement of space in the city centre. With flowing water as the floor, the sky as the ceiling and such islands as Katarinaberget, Mariaberget, Riddarholmen, Skeppsbron, Skeppsholmen etc., we have space on a grand scale and a composition of space. Perhaps most characteristic of these was Munkbrohamnen. With Gamla Sta'n, Riddarholmen and Mariaberget (the latter in particular) and

with the view over Riddarfjärden and Slussen, we had a view that was both fantastic and thrilling. Now the whole picture has been spoiled. One can spend the best years of one's life in saving a mediaeval alley or other historic remain in Gamla Sta'n. But what is the use if it is at the same time bisected by a sword in the form of railway, street and underground bridges slashing through the centre of the city. Destruction on this gigantic scale is excused by the belief that it is the path of progress. But is it not a barbaric solution that shows a complete disregard of feeling for the town plan.

In the opinion of the author these reflections present themselves as a contrast reaction on reading two books on architecture which have been published recently. One is by the Italian architect and architectural historian Bruno Zevi and is entitled "Architecture as space". This book treats architecture exclusively as space. In an extraordinarily understanding and sensitive way the author analyses and describes various architectural epochs and exemplifies them with various 'great' works as viewed solely from the aspect of space.

How do we experience space? Drawings, perspectives, photographs and films can give an idea of space — but they cannot convey the true picture. Space can only be properly appreciated on the actual spot, and the observer must move about in the space and absorb its light, shape, material, sound, smell, colours and texture. There is much dramatism in experiencing space. How it draws close to us. What contrasts and thrilling experiences it entails.

This meditation brings the author to the second book on architecture recently published, viz: "A testament" by Frank Lloyd Wright.

Wright is a genial creator of space. One must have personal experience of his spaces. They have the power to stimulate by virtue of their constructive space fantasy. Wright seeks to give a summary of his life philosophy. He writes of architectural criticism, and says that it mainly lacks inspiration for the simple reason that it lacks a love of architecture.

Brussels 1958

By K Romare

p. 168-175

The Brussels World Fair is the first to be held in the Age of Motoring and every credit is due to the Belgian hosts for the efforts they have made to ensure a smooth flow of traffic. A consequence has been that the exhibition grounds show a lack of town planning — they are a cross between the old axial system and a circumferential group system. The exhibition is difficult both to survey and to see. Atomium should at least have been placed as a point of orientation at the crossing of the main avenues and the eye-catching concret bridge over the Avenue des Nations ought to have been avoided. From the architectural point of view the exhibition is of limited interest. It has been built in contradictory style on open parkland and has become a technically artful demonstration of towering, balanced, light constructions. France, for example, wished to make a pavilion resembling a gracious butterfly — but it has turned out to be a technical monster in steel and glass. A better expression of technical potency is the Belgian engineers' columnic monument. The Russian glass palace is a plain, sensible parallelepipedic

shell surrounding a propaganda parade of Sputniks and machinery. The American pavilion is again a generous and charming creation inviting the visitor into an atmosphere of freedom and coolness — it is a deliberate attempt to create the impression of a free attitude. Some of the pavilions are designed simply as exhibition halls, e. g., West Germany's. Artistically at the other end of the scale is the Spanish building and its hexagonal design. The Finnish architect has played a kantelet melody with aromatic fir wood and has endeavoured to convey the atmosphere of a Scandinavian forest. But it is the Norwegian pavilion, and the Japanese, which gives the best example of how modern architecture can be used to create characteristic atmospheres with modern material and without emphasizing national symbolism.

Le Corbusier's electronic creation

By K Romare

p. 175-177

Le Corbusier's electronic poem concerning the attempts of man to achieve balance in his development has seven stanzas: Genesis, spirit and material, from darkness to dawn, man creating gods, how time shapes civilization, harmony, to the complete human being.

To produce this poem Le Corbusier and Edgar Varese have made use of all Philips' arsenal of technical possibilities, both acoustic and visual. These means, e. g., mobile electronic sound and pictures and colour projections — have been moulded together with unbelievable control to form an entity, a poetic panorama. In actual fact it is a modern, non-Biblical historical creation composed by Le Corbusier, a genesis in which the ape is Adam. It hints at the unavoidable in technical development, sets the constructive possibilities in contrast to the destructive and, in the closing phase, shows the lot of man to be to carry on the inheritance of civilization.

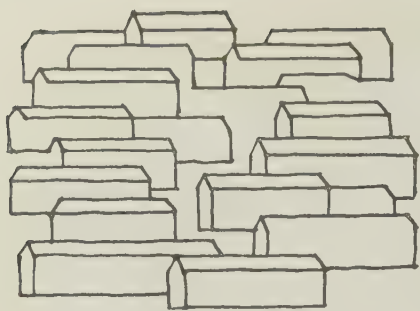
Le Corbusier's poem in the Philips pavilion at Brussels actualizes the dream of universal art. It plucks up units from the radical art of our times, and it touches upon the great myths with an analytical grip that likens Picasso in Guernica. The builder of churches from Ronchamp has become his own liturgist in Brussels. He has come to a world exhibition to preach. And he uses strong, almost brutal effects.

STIPENDIER

Stipendier för USA och Canada

Stipendierna är förbehållna svenskar, vilka under minst sex månader med början 1959 önskar bedriva fortsatta studier eller vidareutbilda sig efter en svensk akademisk examen. Sökande måste vara väl kvalificerad inom det studieområde som avses och ha goda kunskaper i engelska språket. Åldersgräns för alla stipendier är 35 år med undantag för Zornstipendiet för vetenskaplig forskning, där åldersgränsen är 45 år. Ansökningstiden utgår den 15 oktober.

Vidare upplysningar hos Sveriges Amerika Stiftelsen, Grev Turegatan 14, Stockholm Ö.

Det försvunna huset

Jag tror att jag skulle kunna trivas var som helst i Stockholm eller i förorterna runt omkring. Bättre eller sämre kanske på olika platser, men jag skulle säkerligen finna fördelar eller åtminstone försonande drag hos alla platser. Bara inte hos den gråvita formlösa anhopning av trevånings smalus som ligger utslängd bland resterna av en tallskog söder om Stockholm och som kallas Hammarbyhöjden. Jag har alltid tyckt att denna stadsdel bättre än någon annan illustrerat sovstaden som mardröm – en gråvit enformighet, ett planlöst labyrintartat gatunät. Alla hus ser likadana ut och alla bär spår av spekulationsbyggeriets »minsta möjliga» i alla avseenden.

Ja, jag trodde att alla hus var likadana. Men det är fel. Det finns åtminstone ett hus som är annorlunda. Jag råkade få se det en dag i våras när jag hade hamnat i denna grå stadsdel söder om Söder och tyckte vädret lämpade sig för en promenad. Det låg där plötsligt i en tallbacke – ett gallerihus. Ett *Laubenganghus*. Inte ett sådant där modernt och rutigt glashus, nej då, naturligtvis en gråvit låda. Men i stället för de två klinkerkantade hålen nedtill som markerar entréport, löpte tre långa balkonger längs hela huset. Och från de balkongerna gick man in i sina lägenheter. Det var tydligen byggt för länge sedan, när alla de andra gråvita byggdes, på den tiden då man fick lära sig på Teknis att det var skamligt med matplats i köket och att det mesta var byggnadstekniskt olämpligt på grund av vårt klimat.

Bostadshus med enrumslägenheter i Hammarby. Projekterat av byggnadsingenjör Arvid Norén, Framtidshems Arkitektbyrå.

I varje fall att göra gallerier, som det kunde snöa på.

En dag nu i sommar åkte jag återigen igenom den gråa staden. Det låg en kamera i bilen och jag tänkte att det var lika gott att ta en bild av det där märkliga huset. Inte för att jag kom ihåg exakt var det låg, men på ett ungefär... Det var ju i en backe. Det var ju vid en gata. Men det låg inte där. Inte där jag först tyckte att det borde ligga. Det låg inte i närheten heller. Vad gatan hette, kom jag inte ihåg, men värre var att allt såg likadant ut, hela stadsdelen saknade ju alla karaktéristiska drag som man kunde hålla sig till. Jag åkte runt i labyrinten. Jag åkte vilse. Något gallerihus fanns inte längre. Dvs. naturligtvis fanns det. Någonstans. Men det hade gömt sig i sin förortslabyrint. Och att irra runt i det vitgrå myllret, i en stad utan ansikte i allt vidare cirklar och krokar var inte något angenämare nöje. Jag gav upp.

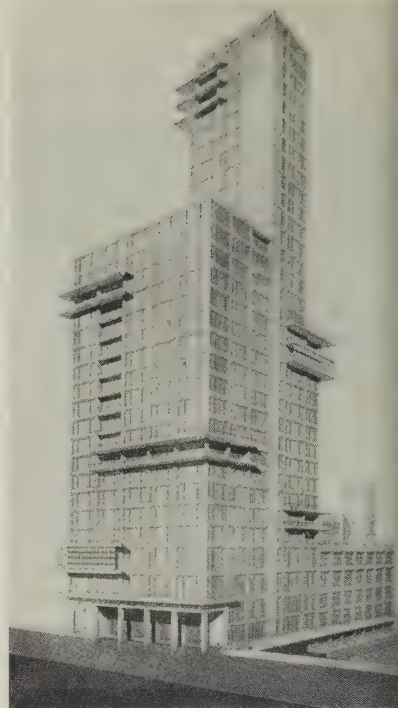
När jag fortsatte in till staden tänkte jag ett och annat om 30-talets stadsbyggnadskonst. Säger vad man vill om en senare tids övningar i stadsplanerandet, men det går i regel att hitta i de nyare förorterna. Man har åtminstone ett och annat punkthus som riktmärke för att inte tala om panncentralernas höga skorstenar som reser sig här och där som forna tiders kyrkspiror. Och så finns det alltid här och där något hus med sådan där hisklig färgsättning, som man inte glömmet i första taget.

Kanske hade jag drömt alltsammans. Underligare saker än gallerihus brukar man minsann drömma om. Jag började faktiskt känna mig osäker. Jag borde nog tala med någon som håller reda på alla hus. Någon i byggnadsnämnden t. ex.

Men det är ju sånt som aldrig blir av.

E Th

Jo, det blev av, sedan jag väl hade skrivit det ovanstående. Det visade sig vara ett bostadshus för »självförsörjande», tillkommet i slutet på 30-talet. Det låg i Hammarbys allra yttersta utkanter. Fotografen lyckades hitta dit sedan han fått en exakt adress.

WALTER GROPIUS

Den 18 maj 1958 firade en man sin 70-årsdag, vilken med fog kan sägas om sig själv: Jag har varit med och bestämt min tids stil. Stolta ord utan tvivel för mannen, om vilken här talas, skulder i sin blygsamhet aldrig själv uttala det. Inte desto mindre träffar det själva källan: utan Walter Gropius – ty det är om honom det här talas – skulle idén om många städer i hela världen, många byggnader, ja en hel del av det dagliga livets nyttoföremål från möbler och kaffekoppar till bilar se helt annorlunda ut.

Redan på de resultat som Walter Gropius uppnått syns tydligt hur långt han via sitt egentliga yrke som byggnadsmästare utvecklats. Gropius blev aldrig i hela sitt liv specialist, endast i gemenskap mellan flera specialområden fann han den tidsenliga harmonin.

I likhet med sina lärare och samarbetspartners Peter Behrens, van de Velde, Le Corbusier, F L Wright och Mies van der Rohe såg också Walter Gropius 1911 en farlig klyfta mellan konsten och det alltmer livsbestämmande tekniken försvunna. Emot detta satte Gropius testet. »Konst och teknik – den nya enheten», byggde år 1911 Fagus-fabrikerna och bevisade därmed att den riktiga förhållningen mellan funktion och material, av ändamålsenlighet och skönhet, skulle göra slut på stilgräsligheterna i de historiska byggnaderna, ja, att det skulle tillsammans med det ändamålsenliga utvecklas till full harmoni.

Fagus-fabrikerna, anläggningen som ännu idag är modern, blev en milstolpe för den nya byggnadsstilen, som emellan avbrott genom första världskriget försvann i Bauhaus (först i Weimar och senare i Dessau). Här sammanförde

Ovan: Kontorsbyggnad för »Chicago Tribune» Tävlingsprojekt från 1922 tillsammans med Alvar

cialister till ett »team», som behärskade arkitektur, måleri, bildhuggeri, ja även musik, teater och dans. Ett slags selektivkonst skapades alltså – men helt annan, rent av kontrasterande än Richard Wagners musik-teater – utan tvivel i viss betydelse en parallell till medeltida byggnadsbruk. Dessutom den redan länge väntade sammanläggningen av Konst och Hantverk: Walter Gropius skapade ju med början 18 Bauhaus genom förening av Weimars konstakademi och Skolan för hantverk. Den som idag ser sig inom konst och hantverk, byggnadsväsendet och den industriella formgivningen stöter överallt på de spår som Bauhaus genom sin rektor Walter Gropius och konstnärer sådana som Paul Klee, L. Feininger, W. Kandinsky, G. Gropius och många andra lämnat efter

1928 var bauhaustiden slut för Walter Gropius och hans närmaste medarbetare. Gropius reste till Berlin och arbetade som arkitekt och stadsplanerare. 1934 måste han lämna Tyskland; han reste till London, och samarbetade där med Maxwell Frey och byggde bl. a. Spington Village College i Cambridge. 1937 flyttade Walter Gropius som dekanus till arkitektskolan vid Harvard-universitetet och började där en 16-årig lärverksamhet. Bredvid specialfacken undervisade han också i idén om teamarbete i grundformen, vilken idé en av hans lärjungar uttryckte på följande sätt: »Gropius var den förste som åt oss elever ersatte den industriella revolutionen med arkitektens, den industriella formgivningens och den gemensamma planeringens språk. Ständigt undersökte han de stora möjligheterna hos det moderna, av teknik och industri präglade samhället och visade oss, hur vi kan utnyttja dessa möjligheter i våra ständigt växande behov.

Walter Gropius har själv uttryckt det på följande sätt: »Studenterna skall uppfostras till att arbeta tillsammans för att lära sig samarbete. Det skall förbereda dem för deras livsuppgifter, att bli samordnare av många enskilda personligheter i en anförtröts planering och utförande av byggnadsuppgifter».

Walter Gropius, född tysk och idag amerikansk medborgare, har genom sina verk och byggnader vunnit stort inflyande i många länder. Därför har han också skördat lagrar i hela världen; 1954 erhöll han det stora arkitekturpriset i Sao Paulo, Brasilien. 1947 tilldelades han av Royal Society of Arts i London hedertiteln »Designer of Industry» och 1951 gav honom Architectural League of New York hedersmedaljen i guld.

Att Walter Gropius aldrig bestämt sig för något specialområde i sitt eget praktiska byggande och skapande ligger i öppen dag, då han planerat och byggt fabriker och skolor, utställningsbyggnader och hela stadsdelar, teater- och förvaltningsbyggnader, villor och hyreshus, studenthem och drabantstäder och skulpturer till möbler och bilar.

R

DEN ÅTERUPPBYGGDA SEMESTERBYN

Unikt projekt i Skåne

För ett år sedan slog ödesklockan för det östskånska fiskeläget Knäbäck. Det angränsande pansarskjutfältets centurioner behövde större svängrum och byn låg bostavligen i skottfältet. Idyllen måste offras på försvarets altare.

I dag har Knäbäck återuppstått i närheten av Simrishamn, ett par mil från den gamla platsen, med korsvirkeshus, strandbodar, bygator och mycket av sin gamla charm. Därmed är ett i Sverige säkerligen enastående projekt lyckligt fört i hamn.

När byggmästare Carl Liljedahl, St. Olof, och driftsingenjör Nils Erik Wååq, i Albo byggnads AB, Kristianstad, hösten 1956 beslöt sig för att rädda den dödsdömda byn – en av de ursprungligaste i Skåne – var det inte många som trodde att de skulle gå i land med det. Att de ändå lyckades får tillskrivas stora portioner fantasi, optimism – och pengar. Ty projektet blev mycket mycket dyrt.

Förra våren påbörjades rivningen av Knäbäck. Medan motorhyvlarna strök ut rosor, ruiner och århundraden, tornade drivor av träbråte och tegel upp sig på en ödlig strandhed strax norr om Simrishamn. Ur de högarna – den komprimerade huvudparten av fiskeläget – skulle Knäbäck sedan pånyttfödas.

Nya Knäbäck har känsligt fogats in i omgivningarna av pastoral hednatur. De omkring tjugo 1600- och 1700-talshusen i svart, rött och brunt korsvirke och med halmtak och handskurna ekdörrar

Ovan: Bygatan i Nya Knäbäck

Nedan: För ett år sen fanns bara högar av träbråte kvar i Knäbäck

kantar en bygata som mynnar ut i ett litet torg. De helrenoverade husen – det är egentligen bara »skalet» som är intakt – har överlåtits fullt färdiga med elektricitet, telefon och avlopp. Tomterna är på mellan 1 600 och 2 000 kvm. Priset på stugorna har varierat mellan 20 och 50 tusen kr ungefär.

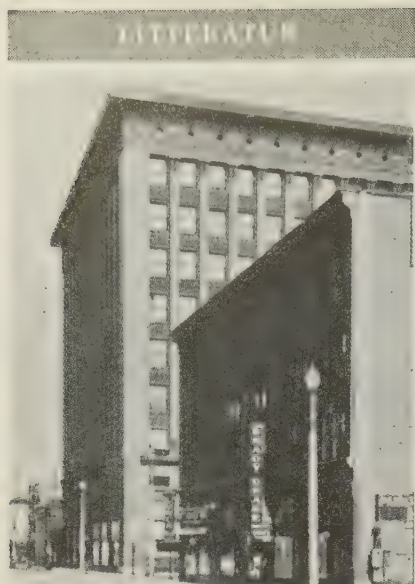
De flesta av husen är nu sålda till sommargäster från hela landet, och under badsäsongen får byn ett hundratal invånare. Med tanke på de tusentals människor från hela landet som bara i år vallfärdat till det nya »gamla fiskeläget» har man för att kunna möta den växande invasionen av »utsocknes» inrett ett vårdshus i tre av de fem halm-täcka strandbodar med anor från medeltiden som också flyttats från förra platsen och som invändigt dekorerats av den kände norske målaren Per Skovdal. Bodarna är pittoreskt infällda i bakfallen vid den breda vidsträckta sandstranden.

Av det 30-tal hantverkare som på rekordtid byggt upp denna skånska by i skansen-kostym är nog taktäckare Herman Olsson, en av de få i det gamla fina yrket nuförtiden, den som haft mest att göra. Han har skurit och jämnat halm på tusentals kvm knäbäckstak. Jobbigt har också trädgårdsarkitekt Karl Herman Nilsson haft det. Hans uppgift har varit att förvandla den magra, nästan sterila sandheden till blommande och grönskande täppor med ginst, ölandstök och andra gammelskånska växter.

Några större byggnadstekniska problem har flyttningen av den åldriga byn inte erbjudit, säger männen bakom det unika projektet. Innan korsvirke och takstolar plockades ner numererades bitarna, och så var det »bara» att pussla ihop dem igen på den nya platsen sedan det som var trasigt och slitet ersatts med nytt. Men till skillnad från tidigare är husen nu bl. a. ordentligt vinterbonade.

Nya Knäbäck blir av allt att döma en idyll som inte står den gamla efter: den måste bara få lite patina först. Fiskelägets genius har överlevt.

Björn Nihlén

En pionjär

Frank Lloyd Wright kallade honom »käre mästare» och Lewis Mumford har sagt om honom att han var »den förste i amerikansk arkitektur som lärde känna denna fullständigt i förhållande till dess historiska, kulturella och tekniska förutsättningar». Men Louis Sullivan, vars arbete fortfarande inspirerar arkitekter så vitt skilda som Wright och Mies van der Rohe, dog ensam och utan pengar år 1924 på ett hotell i Chicago.

Det är nästan 35 år sedan han dog medan han väntade på sin bok »Autobiography of an Idea». Nu har Dovers förlag på nytt utgivit den. Boken är en självbiografi över hans tidigare skapande år. Den innehåller de teorier och idéer som gjorde honom till de moderna skyskrapornas fader. Den förklarar och framställer i detalj vad han menade när han sade »formen följer funktionen».

Skriven när han bevittnade förstörelsen och missbruket av många av sina vackraste byggnader, ansåg Sullivan denna bok som en fullbordan av sitt livs verk. Förstörelsen har fortsatt: många av hans byggnader har jämnats med marken; en har utplånats för att ge plats åt en modern lunchrestaurang; hans Chicago-Auditorium, dåtidens största operahus, har blivit en varieté; och hans berömda kontorstorn i Buffalo och St Louis har på grund av försummade reparationer blivit nästan oigenkännliga.

Frank Lloyd Wright erinrade vid hundraårsminnet av Sullivans födelse om att Sullivan hade sagt till honom: »Frank, jag skulle aldrig ha kunnat göra vad du gjort, men utan mig hade du aldrig kunnat göra vad du gjort». Sullivans inflytande inte endast på Wright utan på alla moderna arkitekter i Amerika framgår klart i den nya upplagan av hans självbiografi. R

The autobiography of an idea av Louis H Sullivan. Dover Publications, Inc. New York 1956. 330 sid. Rikt illustrerad. Pris \$ 1.85

Ovan: Wainwright building, St. Louis, USA. 1890—1891

»Nye danske feriehusene»

heter en liten behändig bok innehållande ett fyrtiotal sommarhus med ritningar, kort beskrivning (även på engelska) och fotografier presenterade på ett omväxlande och trevligt sätt.

Boken hör till serien Hösts boligböcker och vill vara en idégivare för alla dem som drömmer om ett hus på landet eller vid stranden. Den omfattar nyuppförda hus, ombyggnader av gamla och slutligen flyttbara bostäder i form av campingvagnar.

Att bläddra i boken ger en behaglig känsla av sommar och lata dagar.

Bertil Falck

Nye danske feriehusene av Svend Erik Møller. Köpenhamn 1957. 143 sid. Rikt illustrerad. Pris 19: 50 D kr. Kan rekvideras från Høst & Søns Forlag, Köpenhamn

Ovan: Hus om 25 m² innehållande två rum. Arkitekt Frants Henningsen
Nedan: Hus om 114 m² innehållande 5 rum och kök. Arkitekt Erik Chr Sørensen

En bok om shoppingcentra

Den snabba tillväxten av våra storstäder har aktualiserat frågan om detaljhandels lokalisering och utformning. Problemet försvåras genom att föroresbyggelsen sprides ut över stora områden, att butikskunderna arbetar i innerstaden och bor i ytterområdena och att det som planeras och byggs i dag måste kunna passa även efter flera decennier av snabb utveckling.

Boken »Shoppingcentra», som skrivits av ekon. lic. Arne Sjöberg, är avsedd att vara en orientering för stadsplaneringsmyndigheter och andra kommunala organ, detaljhandelsföretag och leverantörer. Den torde också vara av stort värde för olika slags projektörer, som kan ha anledning att orientera sig inom detta område.

Erfarenheterna från denna nya detaljhandelsform är ännu inte så betydande i vårt land och det är därför natur-

Stanford shopping center, Palo Alto, California, USA. Detta shopping center ligger nära det gamla affärsdistriktet i Palo Alto, vars försäljning minskat kraftigt på grund av konkurrensen från de nya centrala

ligt nog huvudsakligen amerikanska synpunkter som refereras. Det kan noteras som en av bokens förtjänster att författaren inte a priori betraktar de amerikanska exemplen som förebilder utan nöjer sig med att sakligt extrahera erfarenheterna. Av det svenska material ägnas största utrymmet åt Vällingby centrum, men även andra centrala byggnader eller projektering behandlas t. ex. Farsta centrum och Älvsjö centrum.

Den avslutande litteraturförteckningen är utförlig och höjer ytterligare bokens värde.

K

Shoppingcentra i USA och Sverige av Arne Sjöberg. GUIs skriftserie nr 1. Utgiven av Grosshandelns utredningsinstitut, Stockholm 1957. 128 sid. Illustrerad. Pris 12 kr. Distribueras av Allt Nordiska Bokhandeln, Stockholm

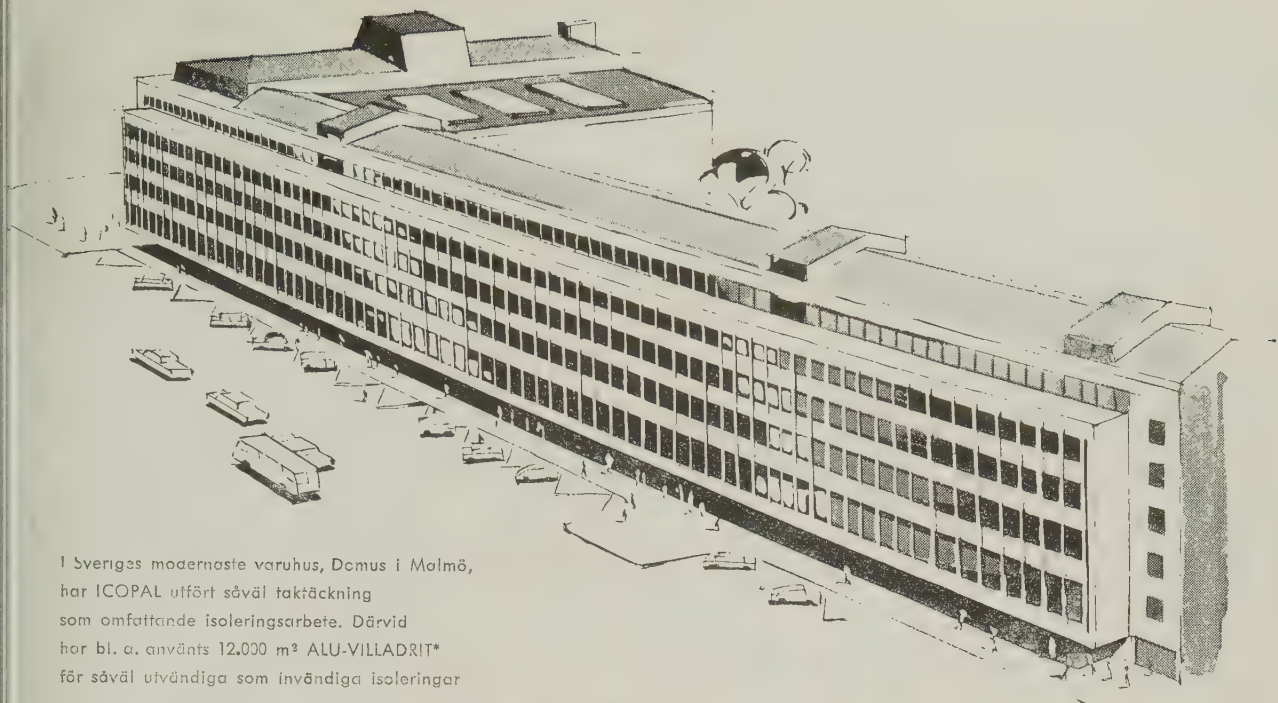
■

Engelsk syn på enfamiljshusen

För en engelsman är måhända Arnold Whitticks bok *The small house, Today and tomorrow*, vars andra utökade upplaga nu utkommit, en nyttig bok. För en svensk är det troligen en tråkig bok. Att läsa om hur en engelsk arkitekt i detalj anser att ett modernt hus bör vara beskaffat är nämligen inte så intressant. Även om författaren då och då prisar den moderna arkitekturen och citerar Gropius och andra storheter önskar man att platta tak är mycket lämpligt även i England, förefaller det likväl som om de ganska ålderstigna engelska trädgårdsstäderna med deras tämligen ointressanta villor ändå är oöverträffat ideal. Det kan möjligen gälla ur stadsplanessynpunkt. De många sidorna med avbildningar av vattenvärmare, öppna spisar för kol och radiatorer för gascentraler, de båda sistnämnda oftast infattade på den öppna spisens plats, gör ett sådant intryck.

K

The small house. Today and tomorrow av Arnold Whittick. Leonard F. (Books) Limited. London 1957. 218 sid. Rikt illustrerad. Pris 45s.net

I Sveriges modernaste varuhus, Demus i Malmö, har ICOPAL utfört såväl takäckning som omfattande isoleringsarbete. Därvid har bl. a. använts 12.000 m² ALU-VILLADRIT* för såväl utvändiga som invändiga isoleringar

*ALU-VILLADRIT

en fabriksfärdiga isoleringen för krävande fukt- och vattentrycksisoleringar

Alu-Villadrit är en robust isolering helt fabriksstillverkad och klar för montering, som kännetecknas av följande:

• tjockt asfaltskikt ger asfalmattan ett gott skydd för nötning mot underlaget

• armering av glasväv eller juteväv medför spänningsfördelning i asfalmattan vid rörelser i betongkonstruktionen

• tätskikt av aluminiumplåt, 0,08 mm tjock, inbäddad i asfalt till en sammanlagd tjocklek av 5 mm och därigenom skyddad för påverkan av alkali

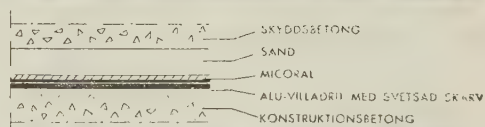
• ger genom sin robusta uppbyggnad god säkerhet mot mekanisk åverkan

• armeringen möjliggör vissa rörelser i betongkonstruktionen utan att läckage uppstår

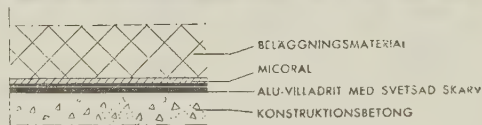
• den speciella tekniken vid sammanfogning av de olika ALU-VILLADRIT-våderans överlägg och den därigenom möjliggjorda kontrollen vid svetsningen ger fullständig säkerhet vid skarvarna

• god åldringsbeständighet - säkerhetsmarginalen ökas med stomme av glasväv

UTVÄNDIG ISOLERING

INVÄNDIG ISOLERING

Dessa typer av isoleringar är införda i Bygg-AMA 1958, kapitel L, som beräknas utkomma i maj månad.

Kontakta gärna vår tekniska serviceavdelning redan vid projekteringen!

AB SVENSKA ICOPALFABRIKEN

Skeppsbron 11, Malmö 1, tel. 731 80

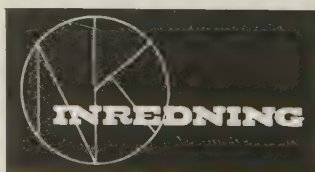
Försäljningskontor i Stockholm tel. 822815 och Sundsvall tel. 58966

Auktoriserade återförsäljare över hela landet.

En -inredning från NK-Inredning

K-serien visas i NK-Inrednings utställningslokaler i Stockholm
Göteborg och Malmö

STOCKHOLM — Hamngatan 5
GÖTEBORG — Parkgatan 21
MALMÖ — Djäknegatan 28

FUNDERINGAR

Arkitektur är skapande av rum. Lao Tse säger att »den verkliga byggnaden är inte väggarna och taket utan rymden mellan dessa, den som är till för att leva i». Det är denna rymd som är arkitekturens egenart. Den är ytligt sett besläktad med skulptur — men är artschild från denna. Detta rumsskapande är en svår konst då rummet är sammansatt av många komplicerade faktorer. Det är sällsynt med konstverk inom arkitekturen.

Speciellt viktigt är rummet i stadsbilden för här angår det alla. Ett vackert rum ger den mottaglige en lyckokänsla. Fänk på det glädjerus man erfar, när man kommer in i rummet piazza San Marco i Venedig. Men trots att rymden — rummet borde vara arkitekturens huvuduppgift, är det försummat. Det existerar inte i medvetandet. Bostadsrummet t. ex. hopspikas som en låda efter lagstadgade minimimått. Rummet blir som det blir.

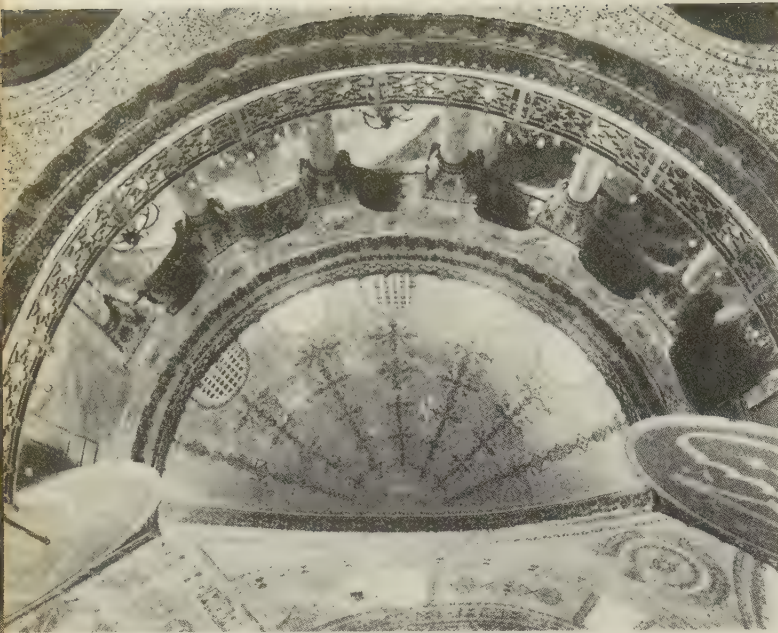
Av det fåtal fullödiga rumsskapelser som under tidernas lopp framkommit och borde vara skyddad världsmedborgaregendom har det ena efter det andra förstörts. Ett av de

injetten: Piazza San Marco i Venedig. Foto: Lennart Olson

DK 72.01

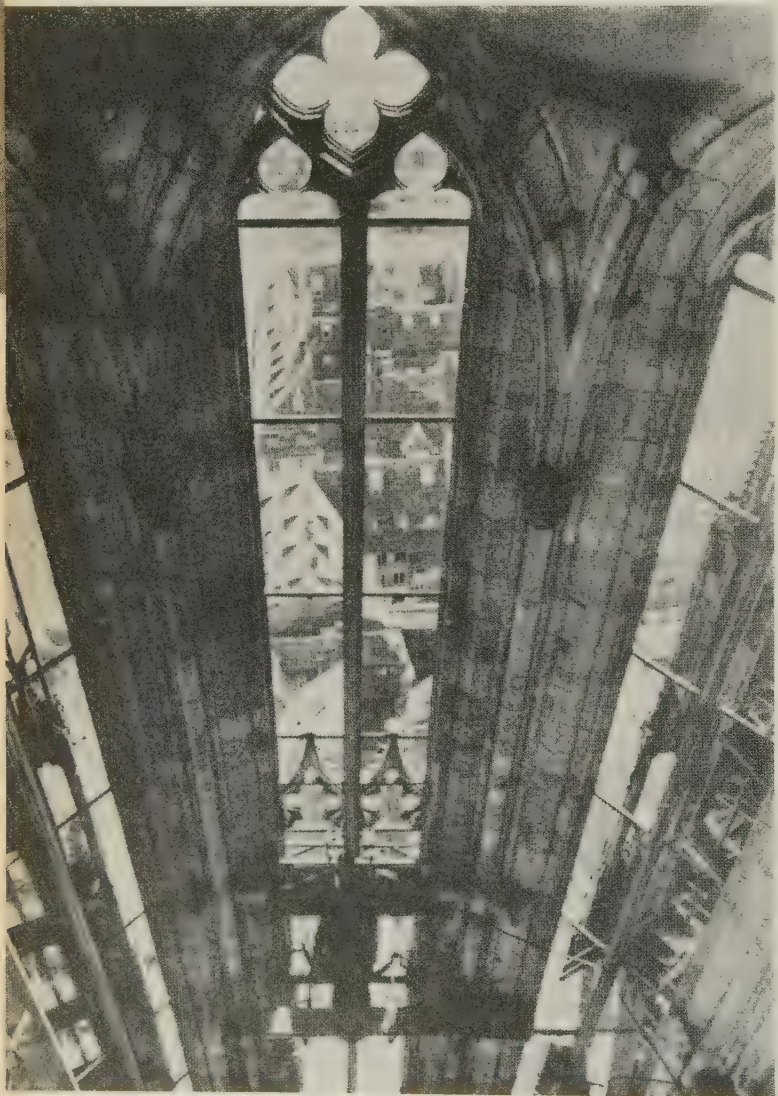
senaste exemplen är Munkbrohamnen i Stockholm. Det speciellt tjugande med Stockholm är de väldiga och dramatiska rumsbildningarna i centrum. Med golv av vatten och tak av himmel och med väggar som Katarinaberget, Mariaberget, Riddarholmen, Skeppsbron, Skeppsholmen m. m. bildas grandiosa rum och sammanhang av rum. Det kanske mest egenartade av dessa var Munkbrohamnen. Med Gamla sta'n, Riddarholmen och Mariaberget (i synnerhet Mariaberget) och med utblickarna över Riddarfjärden och Slussen bildades ett fantasieggande och spänningsfyllt stadsrum. Det är nu totalt spolerat. Man kan offra de bästa åren av sitt liv för att rädda en medeltida gränd eller något annat gammalt i Gamla sta'n. Men vad har det för mening om det samtidigt körs ett svärd i form av järnvägs-, gatu- och tunnelbanebroar genom stadens hjärta. Ett så gigantiskt förstörelseverk böjer man sig tydligen för i tro att det är utvecklingens krav. När det är en barbarisk lösning, som visar brist på känsla för stadsrummet.

Det kämpas ofta en seg kamp om centimetrar när det gäller hushöjder och husbredder. Den enskildes växtbegär (eller egoism) söker spränga stadsplanens begränsningar

Ovan: Bysantinsk rumsbildning. Interiör från Hagia Sofia, fullbordad 537

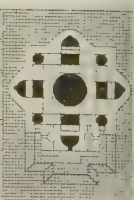
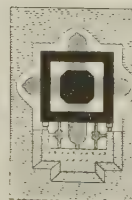
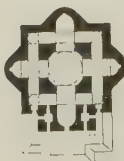
Nedan: Gotisk rumsbildning. Katedralen i Strasbourg, fullbordad 1439. (Ur »Architecture as space«)

medan myndigheterna vakar över att de lagstadgade måtten följs. Detta kan ha sin betydelse när det gäller att vårda en värdefull stadsbild genom att inte låta den splittras i sin silhuett eller i en väl avvägd skala. Men vad har detta för mening om man till synes utan att protestera accepterar gigantiska byggnadsprojekt som slår ihjäl befintligt skala och miljö; och som inte tillför stadsbilden några nya rums-lytiska värden. Utvecklingen mot en allt större skala i stadsbilden ställer större krav på arkitektens insats, på hans fantasi och förmåga att forma. När ett hus förstoras till det jättelika i såväl längd som höjd ingriper det på ett avgörande sätt i stadsbilden eller i naturen. Att bara göra byggnaden som en hög och lång låda ger ingen djupdimension, intet rum. Som ett äldre exempel på sådant okänsligt byggande kan man nämna Nordiska Museet på Djurgården. En lång krokandekorerad koloss utan samspe med natur och stad. Ett något senare liknande olyckligt exempel är Södersjukhusets komplex. Och av de dagsaktuella kan man ta »Ideal«-projekten till jättelika huskärmar för så och så många tusen människor här och var i Sverige. Vart och ett är kanske goda lösningar av tekniska problem, men sedda som delar av ett landskap eller en stad är de i de flesta fall sterila. Stadsrummet är bortom ur kompositionen. I början på trettioalet var den s. k. lamellhus-stadsplanen allena saliggörande. Raka huslängor uppradades parallellt i oändlighet. Det gav ett visst mått av ljus, luft och mark, men var utan rumsverkan och därför utan intresse som stadsbild. Dessa här nämnda byggnader är samma andas barn — förstörade lameller. Det är egentligen domligt att denna schematism i det gigantiska inte möter någon starkare opposition från ansvariga myndigheters sida. Byggnadsstyrelsen stöder sålunda av allt att döma projektet till radiohus på Gärdet intill Djurgårdsbrunnsviken. För några år sedan reagerade man mot det amerikanska ambassadbygget på en tomt strax intill. Som en hård och kall stenkoloss skar den på ett okänsligt sätt in i en mjuk och vänlig miljö. Det var en steril standardlösning som var gjord utan hänsyn till eller samspel med sin omgivning. — Denna byggnad blir bara som en liten grå hundkoja vid den blivande radiokolossens fot, men samma andas barn är de.

Plan av S:t Peterskyrkan i Rom enligt Michelangelo
Nedan: Schematiska exempel på olika tolkningar av den inre och yttre rumsgestaltningen. (Ur »Architecture as space«)

Dessa reflektioner ger sig av sig själva som en kontrasterkan, när man läser två positiva böcker om arkitektur som nyligen utkommit. Den ena är av den italienska arkitekten och arkitekturhistorikern Bruno Zevi och heter »Architecture as space» med undertiteln »How to look at architecture». Den behandlar arkitekturen uteslutande som rymd. På ett utomordentligt förståelsefullt och nyanserat sätt analyseras och beskrivs olika epoker i arkitekturhistorien exemplifierade med olika »stora» verk sedda ur enbart rummets synpunkt.

Hur upplever man rummet? Ritningar, perspektiv, fotografier, film kan ge delupplevelser men förmår inte att helt åskådliggöra ett rum. Full rumsupplevelse kan man endast få i rummet och det fordrar att man rör sig i det och förnimmer ljuset, formen, materialet, ljudet, lukten, färgerna och texturen.

Det ligger mycken dramatik i vår rumsupplevelse. Hur man nalkas det. Vilka kontraster och spänningsförhållanden vi förnimmer. Tag två konträra exempel. Gå in i Milano-platsen — från den bländande ljusa piazzan in i den dunkla rymden som ger en känsla av oändlig utsträckning. Ett rum, som bygger på en musikalisk poetisk upprepning och som lockar till att röra sig i för att upptäcka nya rymder i dunklet bakom döljande och avskärande förgrunder. Eller gå in i Pantheon i Rom. Hela rummet uppfattas på en gång i all sin storartade magnificens (obönhörligt symmetriskt belyst). Men hur man än försöker så ger det inte mera. Det är så entydigt att man inte har någonting att upptäcka. En blick har man sett allt. Det är roligast på tröskeln — men där är det spännande.

I och med dessa funderingar kommer man in på den andra arkitekturboken av intresse som nyligen utkommit, nämligen »A testament» av Frank Lloyd Wright.

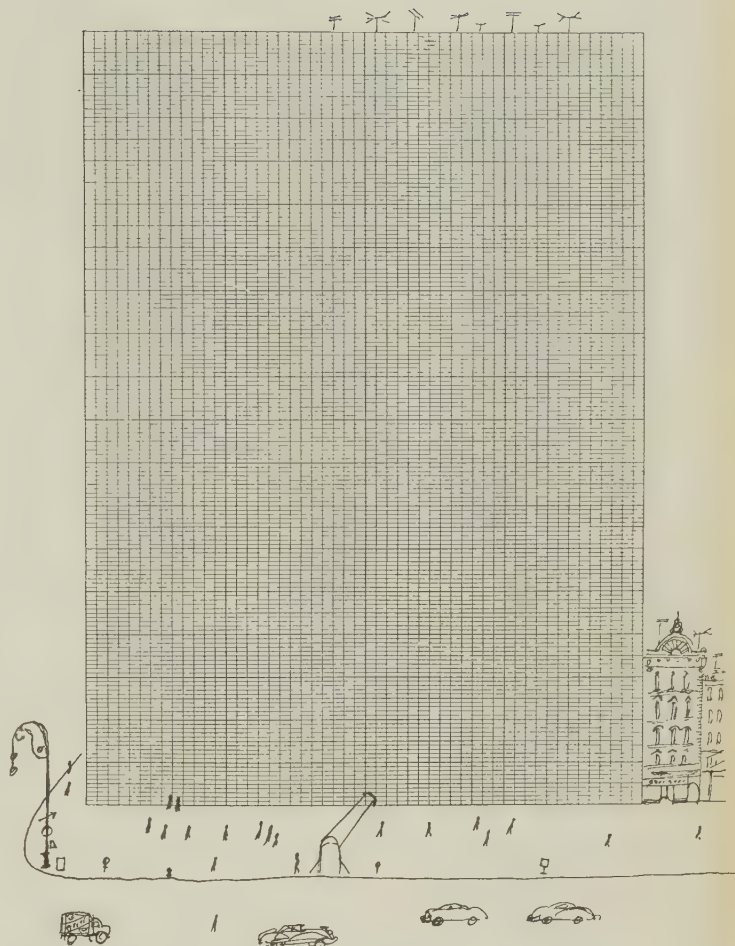
Wright är en genial rumsskapare. Hans rum måste personligen upplevas. De har en eggande stimulans i sin konstruktiva rymdfantasi. Huvudentrén t. ex. till Johnson Wax i Racine är ett under av rik rumsupplevelse. Wright proar i sin starka poetiska egenart, som är så konträrt motsatt den doktrinära arkitekturens (»the box architecture» typ amerikanska ambassaden). Citatet från Lao Tse i början av dessa funderingar är hämtat ur Wrights bok. Där kan man hitta många andra pärlor. Wright söker ge en sammanfattning av sin livsfilosofi i detta testamente. Han skriver om arkitekturkritiken, att den för det mesta saknar inspiration därför att den saknar kärlek till arkitekturen. Han skriver också att den moderna arkitekturens beklämmande uttrycksfattigdom (lådarkitekturens) beror på att arkitekten inte gör sig till tolk för den poetiska principen, vilket är vad en arkitekt skulle vara av naturen. Han anser att arkitekturen är eller borde vara kulturens hörnsten.

Wright är ett stimulerande salt i vår tids arkitektur. Snart 89-årig är han ett under av vitalitet. Men han är starkt medveten om att han är en avgud för många och faller för prestigedjävulens frestelser. Han kan bli påfrestande i sin självhävdelse och i sitt profetiska mässande. Som rumsskapare har han dock gjort en väldig kulturinsats.

Leif Reinius

Architecture as space. How to look at architecture. Av Bruno Zevi. Horizon Press, New York, 1957. Rikt illustrerad. 284 sid. Pris 43:50

A testament av Frank Lloyd Wright. Horizon Press, New York, 1957. Rikt illustrerad. 255 sid. Pris 58 kr

Ovan: Teckning av S Steinberg. (Ur »The passport», 1954)

Nedan: Interiör från kontorsbyggnad, S C Johnson and Son, Racine, USA. Arkitekt Frank Lloyd Wright. (Ur »A testament»)

BRYSSEL 58

av redaktör Kristian Romare

DK 061.41 (Bryssel)

om bilande till Bryssel — och säg sen att inte belgarna planerat inför sin expo. Splitt nya vägtunnlar och upplyfta nabbanor mellan stadscentrum och det jättelika utställningsområdet på Heysel. Ett nät av motorvägar och rundörslar som sällar bilströmmen ut på vida parkeringsfält och campingplatser. Detta är första världsutställningen i kulturmens tid! Arrangörerna har tagit krafttag med kommunikationsproblemen. Kalkylen räknade med 175 000 besökare dagligen. Man har inrättat helikoptertrafik på rannstäderna. Välordnade buss- och spårvagnslinjer för ekvämt direkt till valfria hörn av expon: den har inte mindre än tio entréer!

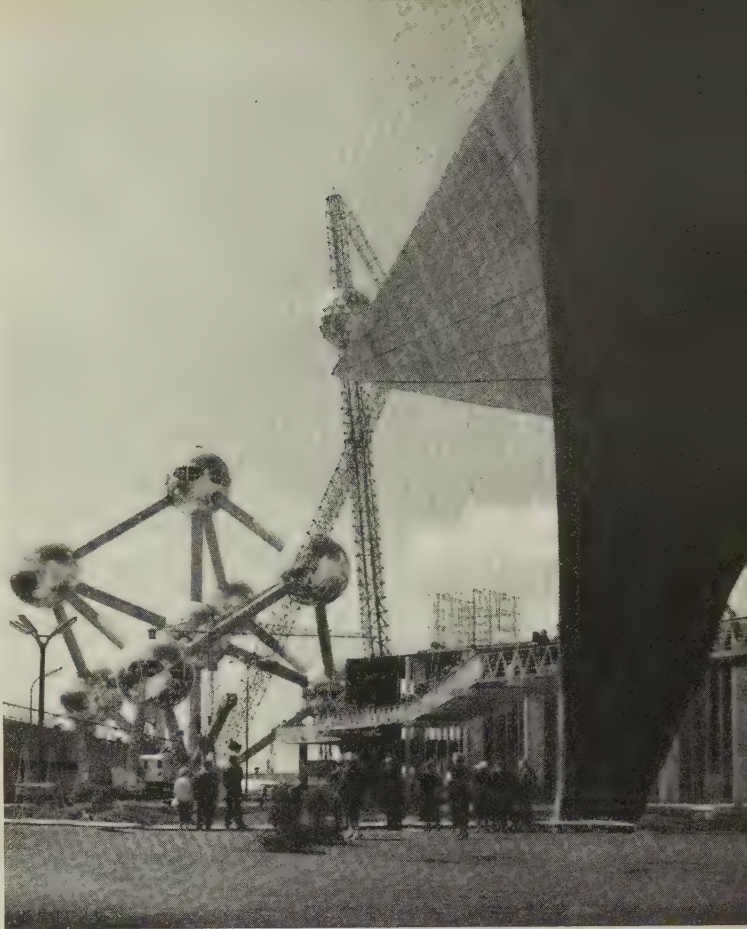
Men den perfekta tillfartsplaneringen avlöses av en bestlig, labyrintisk planlöshet inom utställningen. Man utsas smidigt fram till entrén, släpps sedan vind för våg i den mondiala yran bland hundratals paviljonger, hallar och palats, vattenkonster, trädgårdar, linbanor, snackbarer, skylons, klockstaplar och biografer. Atomium bollar sina himmels- och folkhavsspeglande klot över expon. Det må vara resandes ensak att tolka den gigantiska stålmolekylen som symbol. Slagkraft äger den! Men en odiskutabel funktion hade den kunnat fylla som vägmärke och träffpunkt, om den verkligen hade placerats i expons knutpunkt i tället för ett kvarter vid sidan om.

Brysselutställningen är varken klart sammanhållen eller ritt grupperad. På en annan plats (i ett annat sekel) kunde de tio portarna ha givit en lättfattlig Etoile. Här är området evlångt och oregelbundet till sin form — på kartan en flodkast — och med de gamla förbyggda utställningspalatsen från 1935 tycks redan från början reminiscenserna av en huvudaxel ha låst planen. Den belgiska utställningsavenyn och den internationella är som boulevarder i nybygggarstad, de leder ingenstans hän. Men kring dem trängs paviljongerna tätt. Ute i periferin försvinner andra i fria grupperingar bortom slingrande gångar. Säg Ni Japans, Mexikos? Var Japans Israels, Englands, Tysklands? Endagsbesökaren måste bli hjälplös. Och hårt sagt är utställningens delar antingen svårfunna eller svårsedda. Man måste ställa sig besk inför den monumentala brist på visuell taktfullhet med vilken värdfolket dragit fram en kitschig pastellfärgad kunglig betongbro i centrum mitt bland storgästernas hus!

Är detta en världsutställning i onödan? Svensk press har påstått det, handelsminister Lange till förnöjelse. Jag vägrar att inse det. Kan ett så stort och dumdristigt försök att samla världen — efter Hiroshima, atomreaktorn, Sputnik — vara helt förgäves? Världsutställningen som idé hör samman med 1800-talet, må så vara. Men står vi inte på nytt fascinerade inför teknikens under, fastän med svårt chockskadad utvecklingstro? Expon är en marknad, en festplats, något av samma sagolika Babel som H. C. Andersen beskrev 1867. Men nu löper det ilningar av skräck under den glittrande ytan. Atomium reflekterar både himmel och undergång.

Men man kan naturligtvis säga, att utställningen har begränsat arkitektoniskt intresse. Som program, utöver det merkantila, har den givits syftet att belysa problemet. Människan och Tekniken. Hur skulle vi kunna vänta oss det första temat i arkitektonisk potens här, när inte ens Interbau,

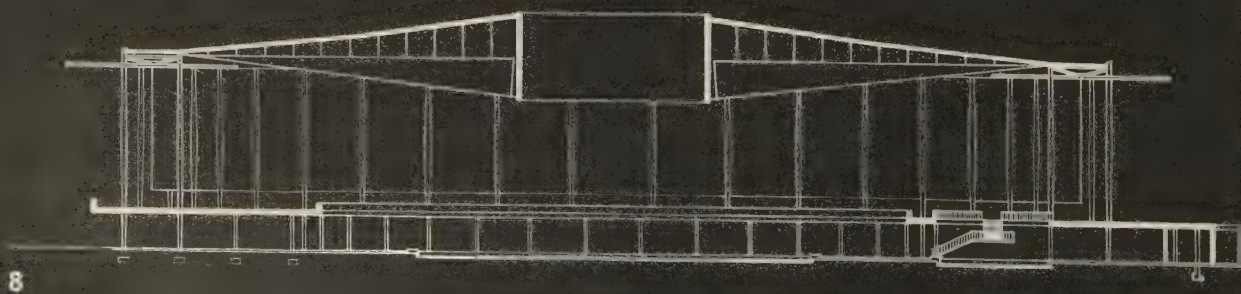
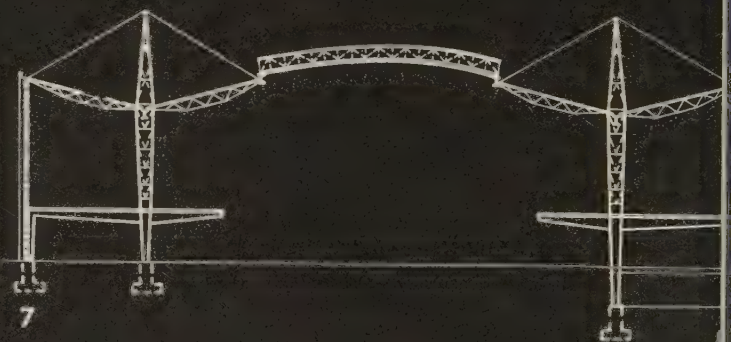
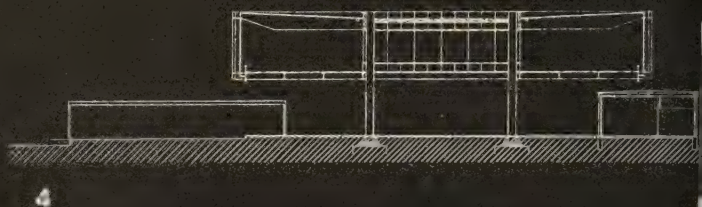
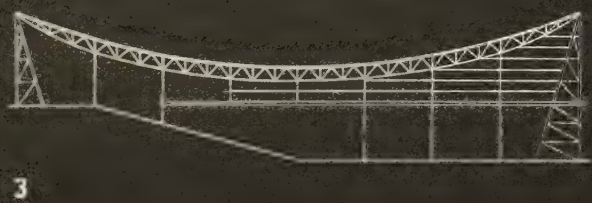
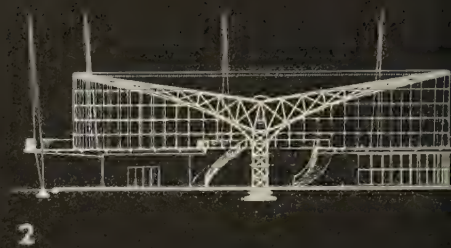
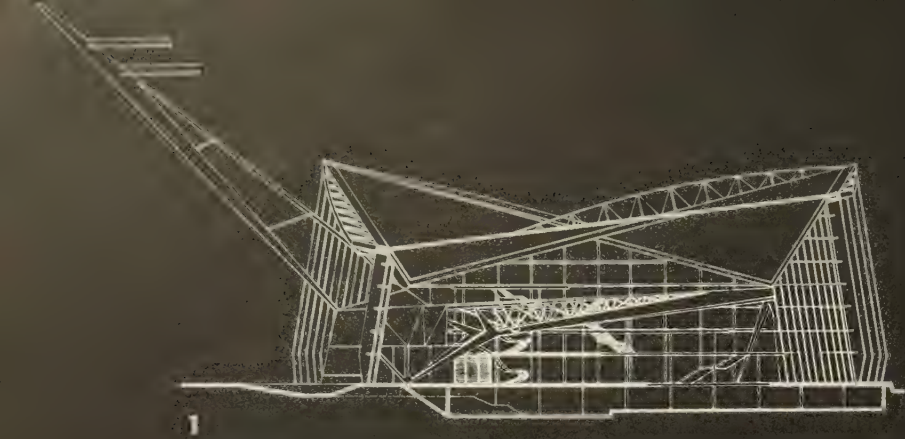
Forts. på sid. 174

Ovan och nedan: De belgiska ingenjörernas betongmonument: en balansakt på tre nära stöd mellan ett imponant, 80 m långt betongspröt och en parabolisk betongkupa. Sprötet har sektionen Y och bär med nästan osynliga trådar en gångbro i betong över en reliefkarta med Belgiens vägnät och industrier

Samtliga fotografier: Lennart Olson

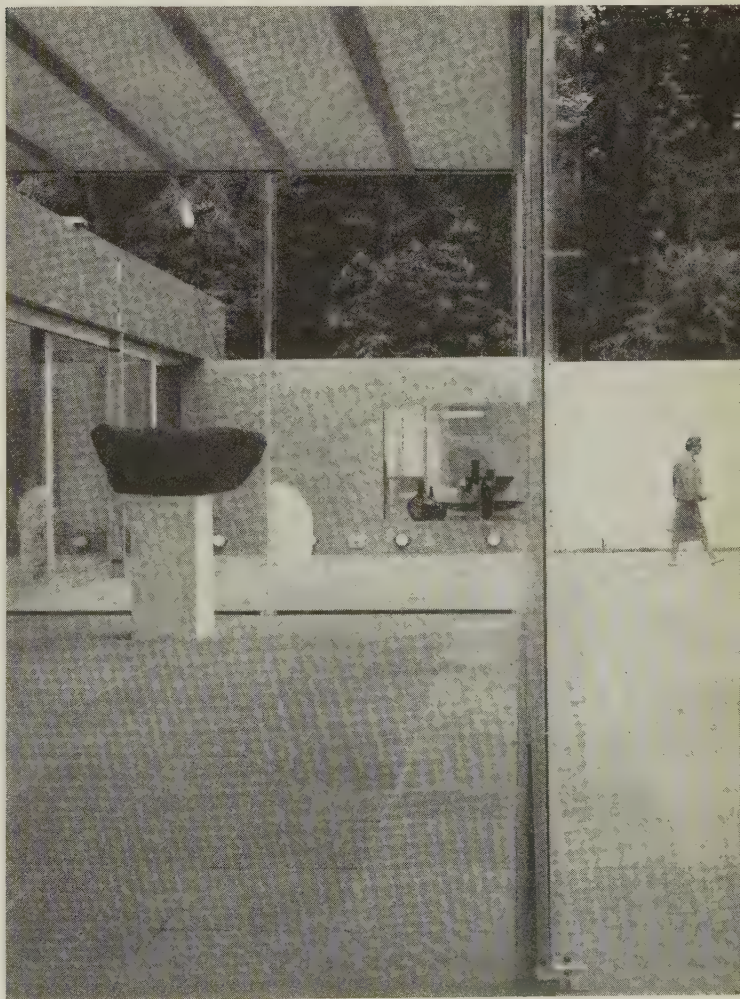
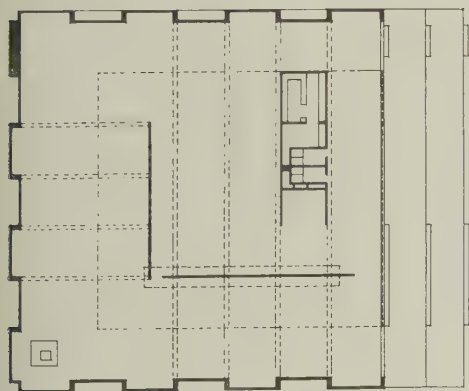

Ovan: Den finska paviljongen är liksom den norska resultatet av en arkitekttävling. Den finska har blivit en uppvisning i trätravning. Material: färglöst impregnerad fur. Arkitekt: Reima Pietilä

Nedan: Den norska paviljongen ger ett växelspel mellan innerum och uterum. Dess öppna rumsverkan understryks genom det klara förhållandet mellan limmade träbalkar och murskivor, genom skjutbara väggar och genomskinliga plasttak. En elegant detalj: till synes spröjslösa glasväggar (vindavstyvningar av plexiglas). Norge har skänkt sin paviljong till Belgien att användas som barndaghem. Arkitekt: Sverre Fehn. Planer i skala 1 : 750.

På vidstående sida: Sektioner av några utställningspaviljonger.
1. Frankrike 2. Belgiska provinserna 3. Brasilien 4. Österrike
5. Schweiz 6. Förenta Nationerna 7. Sovjetunionen 8. USA

Ovan: Jämte Japan har Västtyskland finast förvaltat möjligheten paviljong i park. Åtta kvadratiske glaslädor, 2—3 våningar, är diskret inordnade i befintlig parknatur och bildar samtidigt en klart organiserad utställningsvandring via öppna, förbindande broar. Paviljongerna är prefabricerade i Tyskland, skall återföras dit för att användas som skola. Arkitekter: Egon Eiermann och W. Rossow

T. v: Mitt bland expons många överansträngda försök att brygga över rum har spanjorerna gjort sin paviljong till en skog av stöttor, till en artistisk konstruktionslek med sexkantiga takparasoller i järn och betongelement. Ett utställt rum, inte ett rum att utställa i. Arkitekter: Vasquez Molezun och Corrales Gutierrez

Piazzan och den ovala fontänenläggningen framför den amerikanska pavillongen

Ovan: Takkonstruktionen i USA:s paviljong: en metallcylinder upphängd i radiella ställinor inom en flat betongring. Vattentak av plast spänt från cylinderns överkant. Den tryckta betongringen är lagd på smäckra stälkolonner. Ytterväggen av genomsynlig plast och metallspröjsar. Rummet är spatiöst och transparent, utställningstekniken avancerad med originella fotomontage. Helhetsintryck: en elegant tårta av Colosseums dimensioner, en festlig lykta nattetid. Se även föregående sida. Arkitekt: M E D Stone

byggt att bo i, kunde redovisa ett övertygande program under manierismen?

Bryssel 58 är en sommarsaga i en park. Expon är bestämd att försvinna, helst spårlöst — så när som på Atomium kvar på 10 år. Det är förklaringen till att den tekniska fantasin fått briljera så fritt i uppsprötade, balanserade och upphissade lätta konstruktioner. En uppvisning i att gå på tål

Frankrike har velat konstruera en graciös jättefjäril i paviljong med buktande takvingar, vippande på en punkt och balanserad med ett 63 m högt spröt. Det har blivit ett tekniskt vidunder av stål och glas utan förbarmande. Vindavstyvningarna binder flykten, det centrala fundamentet möter i själva entrén som en rå stålknutnåve, rummet är belamrat med en skrymmande och rörig utställning. De belgiska ingenjörernas erigerade monument över den förspända betongens mannakraft är på ett helt annat sätt avväpnande ärligt. Det skrevs fram över ett docklandskap — modellen över det moderna Belgien — och bär en hängbro. Kol- och stålunionen har hängt ett rum under bockar. Åter är det glasväggarnas vindavstyvningar som förträr verkan, liksom i Sovjets jättelika glaspalats, där ingenting säger ut att ytterväggarna hänger i den inre fackverkskonstruktionen. Sovjethallen är annars allright, ett luftigt, alldeles fantasilöst parallelepipedskal kring en parad av maskiner, Sputnik 1, 2 och 3, Lenin i monumentalbrons. Rysarna har spänt sig oerhört. En radikal paviljong? Vi har inte sett hur de skulle gjort om de hade fått bygga marmorslott!

Amerikanarnas svar är generöst och charmfullt. Halften av sin dyrköpta tomt har de förvandlat till en svalkande oval fontänenläggning framför en cirkelrund paviljong. Upprepningen av runt ger lisa mitt i all övrig formförbistring. Paviljongen är en av de utställningstekniskt finaste. Det står oss fritt att vandra runt i den och bara uppleva rummet, ljusflödet från den upphängda takcylindern, de söta mannekängerna på dammens pontonbrygga mitt i rummet och Steinbergs hejdlösa, artistiska drift på väggskärmarna med allt vad amerikanskt heter. Må vara att man kan kalla paviljongen en kokett Kraka i mässingsnät med en smula tvivelaktig moral i detaljerna. Rummet är rikt och spännande — och det hela ett försök att konkretisera en attityd.

En rad paviljonger fyller diskret och sakligt sin funktion som utställningsmontrar, t. ex. Österrikes och Canadas. Egon Eiermanns för Västtyskland är en av de nykrast redovisade med en efterbauhausk rätlinjighet i svart och vitt. Schweizarna har byggt en vaxkaka av hygieniskt aluminium klädda paviljongkroppar, det ger en smidig följd av halvöppna rum — men smakar papparkitektur. Sexkanten har spanjorerna långt finare renodlat till poesi i sin svävande lätta paviljong, ett stycke l'art pour l'art nästan utan utställningsmontage, där hexagonen går igen överallt från takets uppspända stål- och betongparaplyer till det terrasserade golvet plattor. Norge och Finland har fått ett gott läge vid början av Avenue des Nations. De hävdar sig väl. Reima Pietilä har spelat en kantelemelodi på doftande furuträ. Rummet stegras trappstegsvis, och de veckade väggarna illuderar med sitt montage skyhög nordanskog. Takkonstruktionen var tänkt att skymta genom innetakets ribbverk. Men man tvingas spika igen fönstren, och blev en effekt

T. v: Ett prefabricerat kristallpalats med närmare femtio meter mellan de bärande fackverkspelarna — synd att spoliera en sådan fri rumsvidd med ideologiska stöttepelare! Paviljongen demonteras efter expons slut och förs hem till Moskva att brukas som utställningshall

fattigare. I den låga försalen har Tapio Wirkkala haft det svackraste rummet att arrangera. Helt utan kvalmigt litterär symbolik har unge Sverre Fehn byggt Norges paviljong med kraftiga, båtfernissade träbalkar på murverk, stora glasväggar och sollysannde plastsprutade tak. Det har blivit en av hela utställningens friskaste och mest sympatiska rumsbildningar. Utställningsmaterialet är knappt. En Munchmålning ger ett anslag av friboenhet. Paviljongen är, för att travestera en norrman, nationell helt enkelt därför att den är bra. Annars är den inte utan amerikanska drag,

LE CORBUSIERS ELEKTRONISKA SKAPELSE

Se sid. 176—177

En flock undrande människor slussas in under den gula portbågen. De har hejdots vid det aluminiumskimrande tältet av ett anslag om en åtta minuters föreställning. What's going on here? Es soll etwas von dem berühmten Corbusier sein! Dunklet där inne är djupt rödviolettffärgat av osynliga lampor. Rummet tomt på ting. En människodocka och en atommodell svävar som symboler uppe under de fantastiska takvalven.

Först sker inget. Chockerade människor fnittrar. Så kommer ett rasslande. Elektroniska ljud stiger upp över sorlet, lösgör sig och kilar plötsligt och förvirrande likt råttor kring väggarnas buktningar. Man vänder sig desorienterad runt. Så slås ljusprojektorerna på. Ett sus bland åskådarna. Spelet börjar: rummet är befolkat av ljud och bilder.

Med världens skapelse börjar det elektroniska poemet hos Philips på Brysselutställningen. Ljudet växer till malm-dån, en färgorgel av grönt, violett och orange löser sakta roterande upp rummet i rörelse.

Poemet är diktat på utställningens tema: människan och tekniken. Det vill ge en syntes av mänsklighetens strävan att behärska materien och bringa balans i utvecklingen. Titlarna på dess sju bildstrofer noterade jag: Genesis, Ande och materia, Från mörker till gryning, Människan skapade gudar, Hur tiden formar civilisationen, Harmoni och Till hela mänskligheten.

Le Corbusier och Edgar Varese har brukat Philips hela arsenal av akustiska och visuella möjligheter för att utveckla ett förlopp rörligt i rummet. Musik, elektronljud, tal, läten, spegeldubblade ljusbilder, färg- och mönsterprojiceringar, rörliga filmsekvenser. Med otrolig behärskning har dessa medel hållits samman i en helhet och utnyttjats i ett poetiskt montage för att ge en total, konstnärlig vision av människans villkor. Montaget präglas av ett rikt och snabbt associationsflöde och en mångfald simultaneffekter.

Det är vanskligt att analysera en föreställning som har diktens fria och mångdimensionerade berättelseteknik men inte dess egenskap att kunna läsas om i studerkammarens lugn. Dessa anteckningar får tas som subjektiva försök att finna några hållpunkter.

Det är en skapelsehistoria Le Corbusier har diktat, en obiblisk, en som stämmer överens med modern humanistisk uppfattning. Apan i trädet är Adam. Djurens ögon är den dunkla spegeln för vårt ursprung, inför dem har människan gjort magiska tecken och masker.

En nyckelbild: tjurfäktaren. Människan blev människa när hon gjorde sig till skapelsens herre, när hon tog vapen i sin hand och besegrade styrkan med intelligensen. Toreadoren upprepar än i dag en initialhandling. På samma sätt

och med sina öppna gårdsrum möter den den japanska paviljongen i anda. Denna är i sin tur också en av de mest kultiverade, en paviljong för vila och eftertanke och som i sitt fina fotomontage bara underförstår, inte nämner faktum: Hiroshima. Japanerna har lämnat sitt rispapper och sitt raffinerade trä hemma, de har byggt modernt i stål, glas och betsad, belgisk fur. Kanske kan man ta det med som en erfarenhet från Bryssel, att vi småningom börjar kunna vara naturligt oss själva också på ett internationellt tungomål.

DK 725.91

åskådliggjort med en bild ur modern tid: Eva som vaknar till syndafallets medvetenhet.

Le Corbusier har både utnyttjat och sprängt rummet — framförallt akustiskt. Han använder och förintar tiden. Allting sker i ett svindlande ögonblick. Det är så han tolkar civilisationens utveckling. Handen som griper det första primitiva redskapet och formar det första tinget är redan handen som bygger en maskin, konstruerar tanks, utlöser atombomber. Utvecklingen i sig är något automatiskt, en kedjereaktion som drar med sig gott och ont i förening. Makt föder våld, föder skräck, föder behovet av gudar, ropet på Buddha, längtan efter försoning och en ny gotisk innerlighet.

Men människan bär på både destruktiva och konstruktiva möjligheter. Mot krig, skyddsrumångest, atomålderns förintelseskräck spelar livets primära krafter ut, kärleksdriften, barnets vitalitet. Och mot kaos och kvävande storstadsgytter ställs den ljusa ordningen i Cité radieuse och Unité d'habitation. Så påminns vi om vem som talar. Slutbilden — ett barn med öppna händer till ackompanjemang av ett tjutande ljud i otyglat crescendo — ger oss Le Corbusiers opatetiska evangelium: människans unika lott är till sist den att tradera, att på gott och ont lämna arvet vidare.

För mig står detta »elektroniska poem» som ett må vara utställningsefemärt men djupt fascinerande förverkligande av en dröm som föresvävat konstnärerna sedan Bauhaus', sedan Kandinskys, ja, sedan Wagners tid: drömmen om allkonstverket. Det samlar upp element ur vår tids konst. Det snuddar med analytiska grepp vid de stora myternas hemlighet, likt Picasso i sin grafik och i Guernica. Det utvecklar kubisternas simultanteknik, surrealisternas chockmontage och sentida kinetiska och rymdskulpturala problem. Le Corbusier är arkitekt, målare, skulptör. Här framträder sjuttioåringen odelat som den radikale europeiske konstnären!

Kyrkobyggaren i Ronchamp har blivit sin egen liturg i Bryssel. Han gör inte ett konststycke för highbrows. Man slås av hur starka och nästan banala effekter han använder, spöktunnelns, Tarzanfilmens och den elektriska spelautomatens. Le Corbusier har valt världsutställningen för att nå människor, kort och gott för att predika. Han är aldrig bara artist, aldrig nöjd med att skapa svårsmälta subtiliteter. Detta är ett poem utan distans mellan betraktare och verk. Vi är bokstavligen i dess mage, det är det som smälter oss, utsätter oss med eller mot vår vilja för starka, etsande syror.

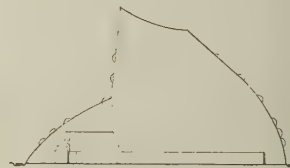
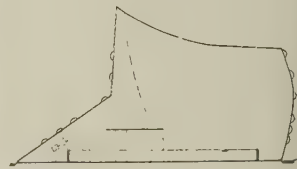
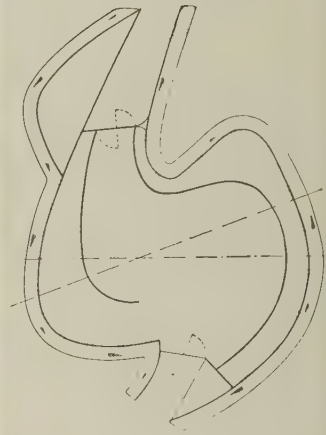
Kristian Romare

T. v: Exteriör

På motstående sida: Interiören under pågående föreställning

Nedan: Plan och två sektioner.
Skala 1 : 750

Le Corbusiers paviljong för Philipskoncernen

är en organisk-matematisk skulptur 20 m hög. Sin funktion har den som skåderum för ett spel i ljud och ljus, i vilket Philips demonstrerar sina tekniska resurser.

Den tretoppade tältformen är en skalkonstruktion av hyperboliskt paraboloidvälvda betongskal mellan cylindriska »ribbor» i betong. Skalen är uppbyggda av 2 000 förtillverkade element, ca 1 m² stora och av 5 cm tjocklek. Elementen sammanhålls av ett system ställinor inordnat i den matematiska välvningen. Linorna är spända mellan »ribborna» på ömse sidor om betongskalet, och skalverkan åstadkommes alltså genom förspänning. Elementbygge i rationell mening kan man knappast tala om. Den valda formen har krävt sinsemellan olika element, och valvbygget har utförts på brädform.

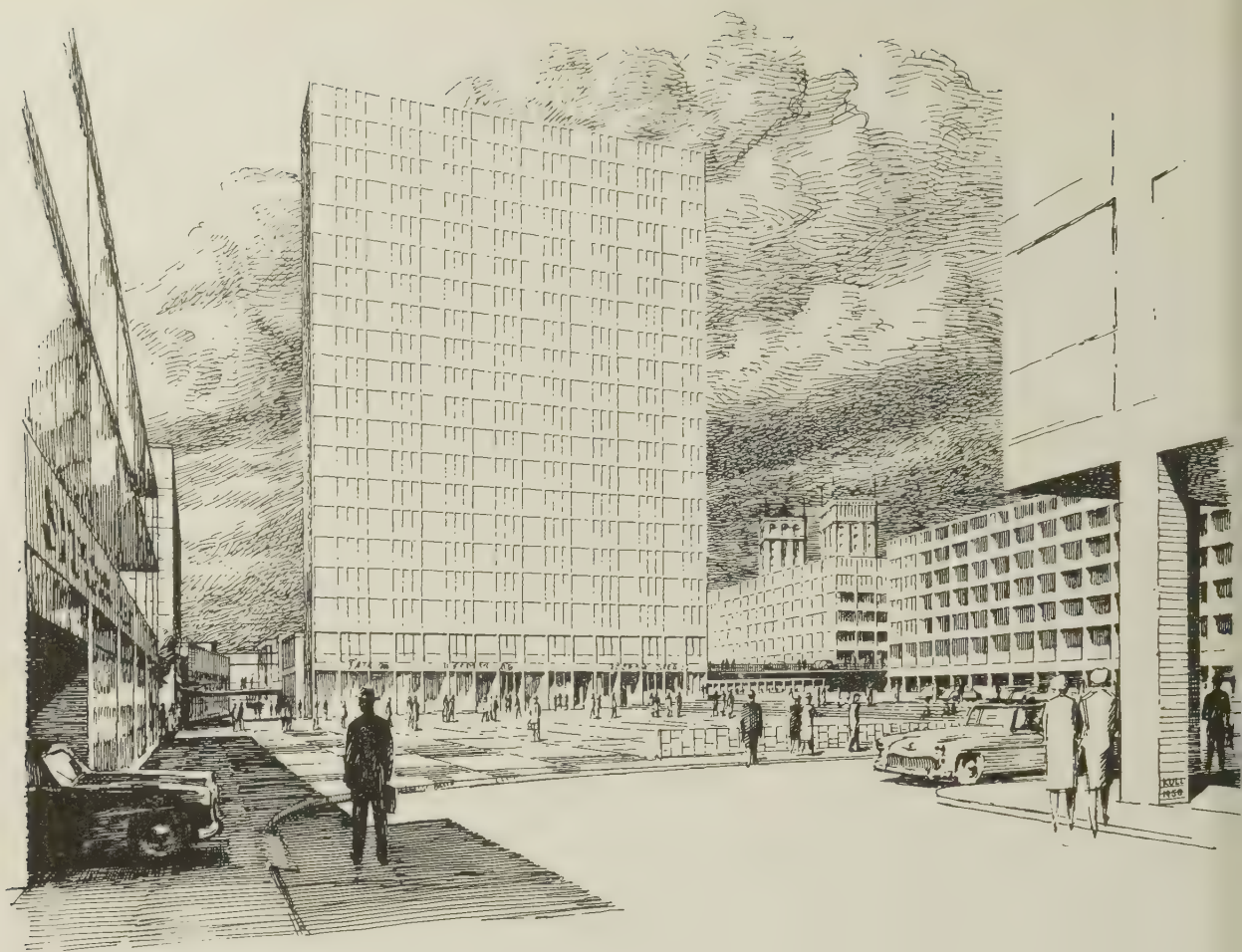
Exteriören är aluminiummålad, entré och sorti har klargula väggar, interiören är vitslammad. Rummet rymmer 500 stående åskådare. Planen har bokstavligen formen av en magsäck. Kommunikationsmässigt kan den också sägas fungera som en sådan.

Mot de buktande väggarna projiceras under en 8 minuters föreställning ljusbilder och filmsekvenser. Hundratals små högtalare placerade i slingrande stigar över väggarna möjliggör en akustisk verkan av rörelse i rum. Belysningsarmatur och vissa högtalare döljs bakom sidoskärmar. Manöverrummet är synligt från entrén.

Spelet är ett verk av arkitekten i samarbete med elektronmusikern Edgar Varese. Föreställningen sker med perfekt elektronisk automation och kommer att spelas upp 7 000 gånger.

Samtliga fotografier: Lennart Olsson

SVEAPLATSEN OCH DETALJHANDELN

EN REPLIK

Av direktör Gösta Bohman, Stockholms Handelskammare

DK 711.55:725.21

I nummer A 5 av Byggmästaren förekom ett redaktionellt inlägg i den aktuella debatten om utformningen av Sveaplatsen i Stockholm vilket inte bör stå oemotsagt. För att inte tidskriftens läsare skall få en alldeles felaktig bild av de motiv som föranlett Stockholms Handelskammare att ingripa i diskussionerna rörande Sveaplatsproblemet, måste följande tillrättalägganden göras.

Detaljhandeln tjänar konsumenterna. Ju mer levnadsstandarden stiger, desto större blir kraven på detaljhandeln. Mellan detaljhandeln och konsumenterna föreligger ett växelspel. Ju bättre handelsbetingelser är, desto större möjligheter får den att tillgodose konsumenternas krav. Ju mer den kan attrahera kunderna, desto bättre förutsättningar får den med andra ord att ge konsumenterna urval i sortering, kvalitet, priser och service. Förklaringen till cityhandeln ligger i dessa självklara konstateranden. Det är blott i city, i kärnan av en befolkningskoncentration, som den i ordets vidaste bemärkelse verkligt specialiserade handeln kan fullgöra sina konsumentgagnande uppgifter.

Stockholm hade tidigare sin affärskärna i Gamla Stan. Under 1900-talet har city vandrat norrut och sprängts i

tvenne skilda affärsstråk, ett på var sida om Brunkebergsåsen. Splittringen har varit och är olycklig för konsumenterna, handeln och i sista hand staden själv. På den punkten råder enighet mellan näringslivet och stadsplanerna. Man är alltså ense om att citys splittrade affärsstråk bör sammanknytas och att en cityring bör skapas. Detta har varit ett av motiven för den pågående Nedre Norrmalms-regleringen. Den första förbindelseleden mellan affärsområdena, Kungsgatan, måste alltså kompletteras med en sydligare kontaktled Hamngatan—Klarabergsgatan. Jag citerar Stockholms stads generalplaneberednings arbetsutskott: »De nya stadsplanerna äro i alla avseenden inriktade på områdets funktion som kärna i city. De kraftiga gatugenombrotten och den stora, öppna platsen, där det gamla åschrönet har skurits igenom, skall förena de splittrade butiksdistrikten öster och väster om åsen.»

Sveaplatsen måste därför präglas av dess uppgift att vara sammanbindningsplats mellan tvenne butiksdistrikt i city. Liksom de ledande butiksgatornas måste platsens karaktär väsentligen bestämmas av cityhandeln. Att trafik- tekniska och arkitektoniska krav samtidigt måste beaktas är självklart. Men om platsen ges en lösning, som är ur handels synpunkt helt olämplig — dvs. som är otillfredsställande ur konsumenternas synpunkt — kommer Svea-

Vinjetten: Perspektiv av Sveaplatsen sedd från Beridarebangatan enligt Handelskammarens förslag utformat av Vattenbyggnadsbyrån

platsen inte att kunna fylla sin avsedda funktion i Nedre Norrmalm.

Man kan naturligtvis ha delade meningar om stadsbyggnadskontorets förslag till Sveaplatsen. Stockholms näringsliv har den uppfattningen, att förslaget inte är tillfredsställande. Stadens planerare har en motsatt mening. Vem som har rätt, skall inte här diskuteras. Det får framtiden utvisa. Vad jag emellertid särskilt vänder mig emot är arkitekt Thelaus insinuation, att Stockholms näringsliv hävdar sin uppfattning av något slags profitintresse, att dess synpunkter vore »egennyttiga» och att bedömningen ägt rum ur omsättningens synvinkel. Ett sådant påstående måste bestämt tillbakavisas. Företrädarna för det näringsliv som skall bedriva sin verksamhet i det framtida city — grosshandel och detaljhandel, export- och importhandel, industri, hantverk, bank- och försäkringsverksamhet — bör ha rätt att hävda sin ståndpunkt om detta citys utformning utan att behöva riskera sådana beskyllningar. »Die Stadtplanung geht uns alle an», inte bara arkitekter och planerare.

Begreppet »impulsköp» är inget eko från — för att citera arkitekt Thelaus formuleringskonst — »merkantilismens, behaviorismens och reklamterrorns hemland». Om vi vill behålla fri handel, en varudistribution som bygger på konsumenternas fria val, och om vi inte vill ersätta detta med den »utminuterings» av nödvändighetsartiklar som förekommer på vissa håll öster om järnridån, måste vi acceptera, att detaljhandeln bjuder ut sina varor till presumtiva köpare genom bl. a. sina skyltfönster. Vi måste då också godtaga impulsköpet.

ETT SVAR

I den kritik mot stadsplanekontorets förslag som framkommit från näringslivets sida har önskemålet om en maximal effektivitet för detaljhandeln varit den helt dominerande synpunkten. I min artikel i nr A5 gjorde jag invändningar mot ensidigheten i denna kritik, då jag ansåg att stadsplanekontorets förslag tillgodosåg rimliga krav från detaljhandels sida. Många av synpunkterna i kritiken syntes mig mer tillämpliga på ett renodlat shoppingcentrum än på det komplexa stadspartiet kring Sveaplatsen med dess viktiga funktioner som arbetscity och de speciella trafikproblem som måste lösas just i denna punkt. Med de huvudstråk som löper in mot denna punkt blir Sveaplatsen ofrånkomligen i första hand en trafikknutpunkt, ehuru man inte gärna vill se det på det sättet.

Jag tror f. ö. icke att det blott blir i detta cityparti som »den i ordets vidaste bemärkelse verkligt specialiserade handeln kan fullgöra sina konsumentgagnande uppgifter.» Stockholms speciella struktur och de växande svårigheterna för biltrafiken i det nuvarande centrum kommer med all sannolikhet att medföra, att utvecklingen av konkurrenskraftiga detaljhandelscentra i andra stadsdelar kommer att ske relativt snabbt.

Planeringstekniskt leder åtgärder för handels största möjliga utbyte och önskemålen om trafikanten-fotgängaren-kundens bekvämlighet och möjlighet att kunna utföra andra handlingar än att göra inköp alltid till motsättningar som för planeraren i varje ögonblick innebär ett dilemma. Att i ett renodlat köpcentrum låta den maximala effektiviteten dominera finner jag ju naturligt, men att i detta fall en mångfald andra intressen måste göra sig gällande finner jag lika naturligt. Det kan sägas att det ändå är näringslivets intressen, som skall tillgodoses genom Norrmalmsregle-

Stockholms näringsliv har kritiserat stadsbyggnadskontorets förslag av flera skäl: Sveaplatsens södra fasader kommer att bli sterila. Platsen möjliggör inte den kontakt mellan de splittrade affärsdistrikten som är ur alla synpunkter önskvärd. Den blir en trafikplats med kontaktlinjerna för människorna förlagda till ett otrivsamt plan under gatans nivå förenat med denna genom trappor och ytterligt otillfredsställande gångramper. Näringslivet har hävdar, att alla tidigare erfarenheter talar mot att hänvisa fotgängare till plan under marknivån. Vi är inte ensamma om denna uppfattning.

Låt mig i detta sammanhang från »reklamterrorns hemland» blott återge ett yttrande av en inte alldeles obekant talesman för de amerikanska arkitekterna — vilka verkligen haft anledning att syssla med innerstadens byggnadsproblem i långt högre grad än åtskilliga svenska kolleger — nämligen en av redaktörerna för Architectural Forum Jane Jacobs. I en i hög grad läsvärd artikel i aprilnumret av Fortune »Downtown is for people» behandlar hon åtskilliga av de problem, som aktualiserats under den nu pågående Sveaplatsdebatten. På tal om passager för fotgängare under marknivån kritiserar hon de amerikanska stadsplanerare som förvisat människorna ner i underjordiska gator. Själva grunden för strävandena att öppna innerstaden är just att ge människorna mer luft och rymd, inte mindre. Det är svårt — säger hon — att tänka sig något mera verksamt sätt att förkväva innerstaden än att förskjuta »its liveliest activities and brightest lights» under markytan.

ringen. Men detaljhandeln är inte detsamma som näringslivet. Mer än tre fjärdedelar av alla arbetande i Nedre Norrmalm är verksamma inom andra företag än detaljhandeln och de företagen svarar för 87 % av hela den ekonomiska omsättningen i stadsdelen. De kontorsanställda, som det här är fråga om, besöker inte City i första hand för att göra inköp och deras intressen kan inte väntas sammanfalla med detaljhandels.

Det är väl knappast märkligt att jag kallar det myckna talet om »impulsköp» i debatten här hemma för amerikanska ekon. De omständigheter, som skapar förutsättningar för s. k. impulsköp har ju i Amerika studerats intensivare än på något annat håll. Och vill man gå till botten med det hela, så grundar sig hela denna »vetenskap» på läran om de betingade reflexerna, som är Amerikas hittills främsta bidrag till den moderna psykologin.

Vad Jane Jacobs artikel beträffar, har jag liksom direktör Bohman funnit den i hög grad läsvärd. Liksom i andra sammanhang i sin egen tidskrift Forum pläderar hon där i första hand för en stimulerande stadsmiljö, ett gaturum med omväxlande dramatik och intimitet. Men vad hon där skriver i detta avseende är väl lika tillämpligt på båda de aktuella Sveaplatsprojekten.

Erik Thelaus

I början av juli tillstyrkte generalplaneberedningen det förslag till Sveaplatsens utformning som framlagts av stadsplanekontoret.

Vissa kompletterande utredningar skulle dock göras. Vid detaljutförningen av förslaget skulle arkitekt David Helldén, som tidigare sysslat med denna stadsplan, samt arkitekt Gunnar Lindman, som arbetat med Handelskammarens förslag, ombedas medverka.

MOJE BERGSTRÖM

22. 2. 1893—22. 7. 1958

Moje Bergströms raka levnadsbana hade en spännvidd som endast ett brinnande intresse för en stor uppgift och en otrolig arbetsförmåga tillåter. Hans ledstjärna har varit det goda byggandet. Ett byggande av en sådan kvalitet som kräver gott material, omtanke, kunskap och inspiration.

Omedelbart efter sin examen ägnade sig Moje Bergström åt prövning av byggnadsmaterial. Därefter vårdade han denna uppgift tills dess han pensionerades som chef för den byggnadstekniska avdelningen vid Statens provningsanstalt. Han vakade över kvaliteten hos de material som ställdes till byggnadsindustrins förfogande. Moje Bergström gjorde därigenom en insats vars värde för samhället man i allmänhet ej har en föreställning om. Denna verksamhet ledde till en rad uppdrag inom olika organ för byggnadsteknisk forskning och inspirerade även till egna insatser som forskare.

Moje Bergström var i hög grad medveten om att kunskapens värde växer ju vidare kretsar den når. Hans arbete för Byggtjänst — under de sista tio åren som verkställande direktör — ledde också till att denna central för information rörande byggnadsmaterial och konstruktionsdetaljer utvecklades till den omfattning den har idag och till dess ställning som oundgänglig kunskapskälla både för fackmannen och den byggnadsintresserade allmänheten.

Men Moje Bergström arbetade i vidare utsträckning än så för information och även debatt. Redan 1928 inträdde

han som byggnadsteknisk redaktör i tidskriften Byggmästaren vilken han sedan kom att ägna sina krafter åt i trettio år. Vid sin bortgång var han bolagets verkställande direktör samt ansvarig utgivare för tidskriften och den ledande i redaktionen för handboken »Bygg» under redigerandet av en ny upplaga.

Det var Moje Bergström som med aldrig svikande verksamhet byggde upp förlaget. Det var han som samlade de resurser som nu finns, som lade fundamentet för detta byggnadsfackets organ för information, debatt och inspiration. Storheten i hans insats består i att hans omsorg om minsta detalj förenades med djärv företagsamhet såsom då handboken »Bygg» skapades. Kommer den att bestå i framtiden som en väsentlig kunskapskälla inom sitt ämnesområde, vilket vi är förvissade om, har Moje Bergström där ett minnesmärke över sitt livsverk.

Ofta skymmer en stor gärning människan bakom denna. Många kände Moje Bergström endast som fackman. Det kan vara betecknande att man först lade märke till att hans hår var helt vitt för att långt senare observera hur tätt och vitalt det var. Den sista tiden föreföll Moje Bergström låta mer av sin inneboende humor och värme lysa fram, det var som om en lång och sträng anspänning hade börjat lättas. Vi som nu tar hand om de verktyg han i somras lade å sidan betänker med saknad och beundran hur stort och hur krävande hans livsverk egentligen varit.

Tore Webjörn

PRODUKTER FRÅN HELA VÄRLDEN TILL BETHLEHEM STEEL

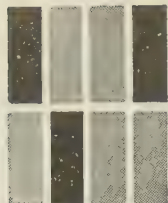
Bethlehem Steel behöver råmaterial från 41 länder över hela världen. Krom, tenn, wolfram mangan, flusspat, hampa, gummi, pappersmassa och kemikalier är endast en del av vad som används i vår ståltillverkning och i våra anläggningar.

Allteftersom fler miljoner ton stål produceras av Bethlehem Steel, ökas även importen av råmaterial . . . och gör Bethlehem till en ännu större kund på många marknader runt jorden. Bethlehem spelar en betydande roll som både säljare och köpare i världshandeln. Bethlehem Steel Export Corporation, 25 Broadway, New York 4, U.S.A. Telegram-adress: "BETHLEHEM, NEWYORK."

*Representerat genom Bethlehem Steel Export Company med kontor och
representanter i alla betydande städer över hela världen.*

I Sverige: Axel H. Ågren AB, Kungsgatan 4, Göteborg.

801Sw

Höganäs "3V-standard" ger mervärden i ett bygge

Prydlig och
representativ
fasad där
ytorna givits
lång livslängd
och underhålls-
frihet med
Höganäs-
klinker.

Höganäs-klinkern — vacker, varaktig, variationsrik — har den treklang av materialegenskaper, som betyder höjd standard, "3V-standard", i ett bygge.

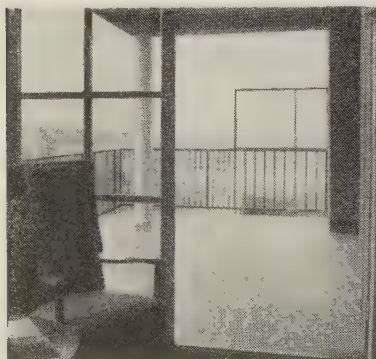
VACKER: Höganäs-klinkern finns i ett flertal format och ytstrukturer och i över 200 färgnyanser varav 14 tillverkas i löpande produktion. Denna färgrikedom i förening med klinkerns estetiska egenvärde ger

nästan obegränsade möjligheter att uppnå dekorativa effekter.

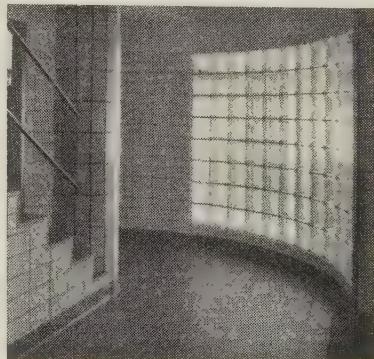
VARAKTIG: Som intet annat material har den brända leran visat sig kunna motså tidens tand. Höganäs-klinkern är klimatsäker, krackeleringsbeständig, tål stötar och slag och behåller alltid sin ursprungliga fräschör. Med Höganäs-klinkern vinner man underhållsfrihet.

VARIATIONSRIK: Förutom på traditionellt sätt kan plattsättning med Höganäs-klinker ske genom elementbygge, som på ett smidigt sätt anpassar det tidlösa keramiska materialet till de modernaste byggmetoder.

Diskutera med Höganäs Byggmaterialservice hur Höganäs "3V-standard" kan hjälpa Er till mervärden i Ert bygge.

Altangolv i Höganäs-klinker ger lugna vackra ytor, som är lätta att hålla rena och absolut beständiga mot klimatets påfrestningar.

Vid inredning av korridorer och personalutrymmen kan hög hygien och trivsamt atmosfär förenas tack vare Höganäs-plattor.

Studenthemmet i Lund, ett uppmärksammat storbygge där elementbygge med Höganäs-klinker givit betydande besparingar i tid och kostnader.

HÖGANÄS

HÖGANÄS-BILLESOLMS AKTIEBOLAG, TEL. HÖGANÄS 42400

Helsingør. Kronborgs slott 1574—83. Norra sidan sedd från borggården. En arkitektur som utnyttjar uppslag från Cornelis Floris' Hansahus i Antwerpen

...nu en etapp

Professor Erik Lundbergs gigantiska verk *Arkitekturens formspråk* närmar sig steg för steg sin fullbordan. Nyligen har arkitektens sjunde del utkommit. Flera av de tidigare föregående banden har utförligare behandlats i denna tidskrift och i denna serie. Vi anmälan skall endast med beaktning konstateras med vilken snabbhet och kraft han genomfört sitt brett uppdrag. Det är planerat att omfatta tio delar och leder fram ända till år 2000-talet och vår egen tid. Enligt vad författaren skriver i sitt förord till den senaste delen föreligger nu 1700-talsdelen i manuskript och är den sista delen redan under arbete, vilket innebär att vi inom en nära framtid får se ett av de svenska konsthistoriens märkligaste verk i komplett skick.

Den nu utkomna sjunde delen omfattar renessansen utanför Italien, 1540—1620, och det är följaktligen utvecklingen i Nederländerna, Tyskland och Frankrike som ägnas huvudintresset. Av de nordiska byggnadsverken behandlas bland annat Kronborgs och Frederiksborgs slott mer utförligt.

R

Arkitekturens formspråk av Erik Lundberg. Del VII. Studier över arkitekturens konstnärliga värden i deras historiska utveckling. *Renässansen utanför Italien 1540—1620*. Nordisk Rotogravyr. Stockholm 1957. 438 sid. Rikt illustrerad

...m arkitektävlingar

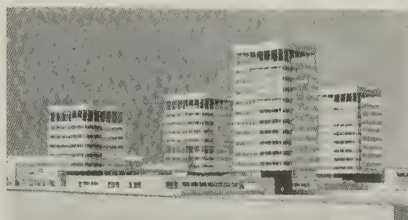
Erik Krämers förlag i Stuttgart fortätter oförtrutet att utge sina häften om arkitektävlingar huvudsakligen omfattande tyskt material. Det tyder på en mycket omfattande tävlingsverksamhet i Tyskland och ett betydande intresse för denna.

Häftena, som i allmänhet är ägnade åt särskilt område, är utomordentligt väl redigerade. Med papper av konstnärlig kvalitet klaras reproduktionen även

av relativt otydliga ritningar. Förmågan att åstadkomma reproduktionsdugliga tävlingsritningar är nämligen lika utvecklad som i Sverige, nej, kanske inte helt, det ritas faktiskt rätt ofta med tusch och då är det ju svårare att uttrycka sig diffust.

Man har i år hunnit ända till häfte 22 (ålderdoms- och ungdomshem etc.) och 23 (idrottsplatser och badhus). Det senaste häftet är ett specialhäfte som helt ägnats den inbjudna tävlingen om ett rådhuscentrum i den nya staden Marl. Inbjudna var bl. a. de nordiska arkitekterna Arne Jacobsen och Alvar Aalto, den senare denna gång dock helt lottlös. Segrare blev de holländska arkitekterna van den Broek och Bahema med ett mycket märkligt förslag, av vilket nedan visas ett modellfoto.

E Th

Architektur-Wettbewerbe. Heft 22. *Heime. Altersheime. Jugendheime. Jugendherbergen.* Karl Krämer Verlag, Stuttgart 1957. 92 sid. Rikt illustrerad. Pris 11.80 DM

Architektur-Wettbewerbe. Heft 23. *Sportanlagen. Hallenbäder, Freibäder.* Karl Krämer Verlag, Stuttgart 1958. 120 sid. Rikt illustrerad. Pris 12.80 DM

Architektur-Wettbewerbe. Rathauszentrum Marl. (Sonderheft) *Mit einer grundsätzlichen Einleitung von Staatssekretär Dr Ing E H Konrad Rühl.* Karl Krämer Verlag, Stuttgart 1958. 64 sid. Rikt illustrerad. Pris 9.80 DM

■

Om lekplatser

Lekplatsernas läge i stadsbyggnaden, deras storlek, inredning, avstånd från bebyggelse, deras inpassning i landskapet är problem värda ett studium av alla som på något sätt kan påverka utvecklingen i gynnsam riktning: stadsplanerare, arkitekter, husbyggare, socialvårdare, pedagoger, stadsträdgårdsmästare — alla, som på något sätt deltar i det allvarligt lekfulla spelet om barn och ungdom.

Den idealiska lekplatsen, den som helt godkänns av barnen och samtidigt accepteras av experterna med deras krav på rymlighet, hygien, säkerhet, aktivitetsbefrämjande verksamhet — hur ser den platsen ut? Experterna är inte överens: man prövar sig fram, jämför, förkastar, hittar på nytt. Ett bidrag till diskussionen kommer från D W Callweys förlag i München: »Kinderspielplätze», en väl illustrerad handbok med exempel från större europeiska städer. Särskilt många nyheter erbjuds inte, men redaktören för tidskriften *Garten und Landschaft*, Gerda Gollwitzer, som svarar för denna lekplatsinventering, har fått ihop ett antal tydliga planer med tekniska detaljer, hyggliga fotografier och inte alltför mångordiga beskrivningar.

Anmälaren har med behållning studerat en cykelbana i Hamburg, en rullskridskobana i Fürth, en vattenlekplats i Düsseldorf, där teknikerna i stället för plaskdamm arbetat med duschar i många variationer. I ett ganska välstuderat lekcentrum i Zürich har betongelement från byggindustrier använts i olika sammanhang. I Harlow New Town, England, har ett f. d. grustag utnyttjats på ett fint sätt vid ett nytt bostadsområde. Med träd och täta snår har man i den mjukt kuperade terrängen skapat vindskyddade platser i det öppna landskapet.

»Inte en lekplats men många — inte en stor ödslig plan utan möjlighet till ett hemligt gömställe för Robin Hood eller en liten vrå för småflickorna och deras dockor!» Så presenterar danskarna Agnete och Erik Mygind ett lekcentrum vid ett bostadsområde i Lynby. Ett antal häckomslutna mindre platser ersätter den vanliga större planen, vilken rätteligen bör anläggas utanför bostadsområdet, på allmän mark, för bollspel och andra rörliga och utrymmeskrävande lekar.

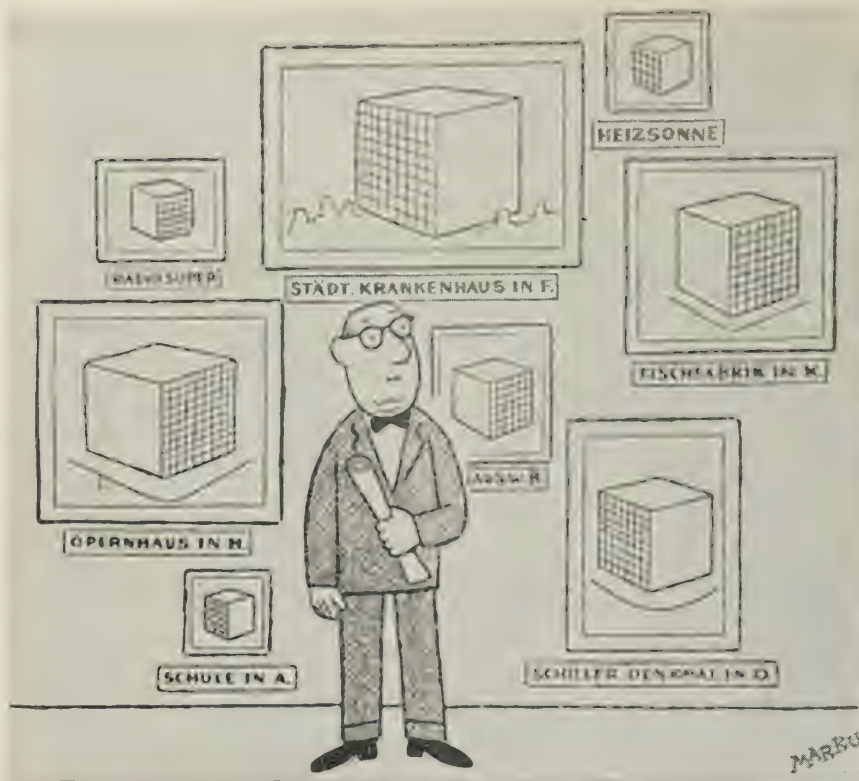
Det ofta publicerade urexemplet på en bygglekplats, C Th. Sørensens berömda i Köpenhamn, har också fått komma med. Det visar hur en lekplats kan organiseras med barnens egen aktivitet i medverkan och hur storstadsbarn kan lära sig att samarbeta i grupp med bygge och odling som gemensamt mål.

Walter Bauer

Kinderspielplätze av Gerda Gollwitzer. Verlag Georg D W Callwey, München 1957. 104 sid. Rikt illustrerad. Pris 12.50 DM

Lekplats i Köpenhamn — Gladesaxe. Trädgårdsskulptör arkitekt Eywin Langkilde

Formgivaren

Teckning av Markus

EUROPAS HÖGSTA HUS

sägs detta vara och det ligger i Madrid. Det är ett kontorshus om 29 våningar, som nyligen färdigbyggt. Det är beläget intill Plaza de Espana i Madrids centrum, vilket nu snabbt håller på att ändra sitt utseende på grund av de nya kontorshus och hotell som är under uppförande. Plaza de Espana är det torg som hyser den bekanta statyn av Don Quixote och Sancho Panza.

K E

Foto: United Press

SÄLLSAMMA HUS

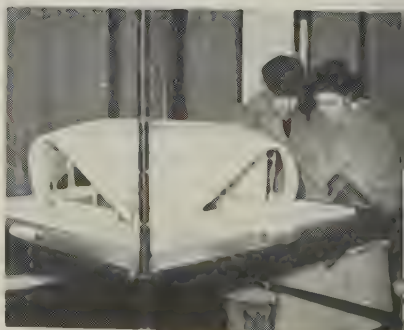
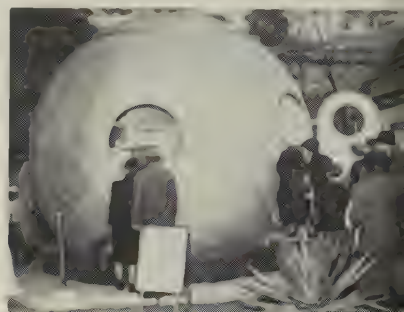
produceras som bekant här och var i världen, men i de allra flesta fall h de hemma i utställningarnas värld, d de också vanligtvis förblir. De h visade småhusen är också utställning hus, vars framtida öden det är lugn att inte säga för mycket om.

Det runda huset överst visades i v ras på »Ideal-Home»-utställningen i Olympia i London. Det är ca 4,5 m ter i diameter, är gjort av aluminium och innehåller kök, badrum och kombinerat vardagsrum-sovrum. D ser ut som något slags science-fiction hus, men det är avsett som bostadsh för arbetare i de mest svårtillgängli delarna av Belgiska Kongo. Mening är att man skall kunna transportera d dit med helikopter.

Den undre bilden visar det runda h sets kök. Huset är ritat av den tys arkitekten dr Johann Ludovici.

Den nedersta bilden visar en mode av ett enfamiljshus av plast, som visa på utställningen »Plasten erövrar vän den» i Stuttgart. Det kupelformad plastaket är delvis förstärkt med al minium. Det första provhuset uppfö denna sommar i Singen, Tyskland.

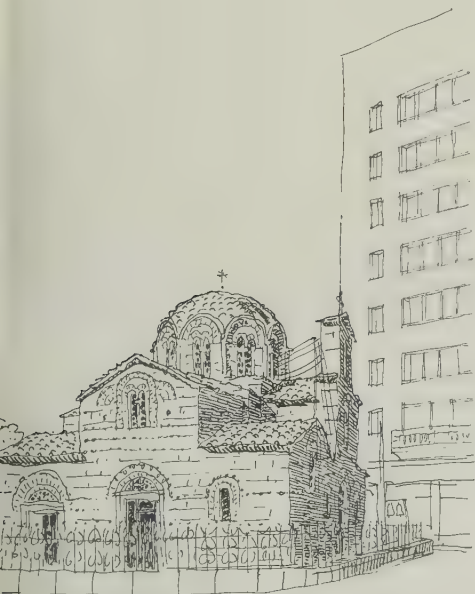
K

ckningar av arkitekt MAA Nils-Ove Lund

okletianus palats i Split. (295—305 f. Kr)
ristysten, förgården till kejsarens gemak. Pelar-
den av egyptiska monoliter med korintiska
pitäl och romerska arkader har varit fri-
ende. Mellanrummen har senare fyllts ut av
elspalats med fönster i gotik och barock

ens äldsta bysantinska kyrka, Hagioi Theodoroi
era av de gamla kyrkorna har fått vara kvar
stån de utgör ett hinder för en normalt utveck-
g av staden

Aten. Den lilla och den stora
Metropolitankyrkan. Den
lilla kyrkan, Hagia Elef-
thérios eller Panagia Gor-
goipikoos är från omkr.
1200 och ett av de renaste
exemplen på ett typiskt drag
i bysantinsk byggnadskonst:
den kvadratiska planen över-
byggd med en halvklotfor-
mig kupol. Den stora, nya
katedralen är delvis byggd
av material från gamla små-
kyrkor

Nüsretiye-moskén, byggd
1823 av sultan Mahmut II.
1800-talets stilförvirring har
också härjat i Konstantino-
pel. På utställningen av sul-
tanernas rikedomar i Sa-
rayet, sultanpalatset, kan
man noga följa det kvalitets-
mässiga och kulturella för-
fallet i det osmanska riket.

Tiergarten i Berlin. Klassisk
skulptur och utställningspa-
viljong, uppförd av metallrör
sammanfogade med kulfor-
miga leder. INTERBAU 1957

tiergarten
Berlin 29/10 57m

Nedanstående böcker har insänts till tidskriften för omnämmande eller recension och försäljes genom AB Tidskriften Byggmästarens förlag endast där så direkt anges.

Hotelbauten, Motels und Ferienhäuser av Alexander Koch. Ferlagsanstalt Alexander Koch GmbH, Stuttgart 1958. 315 sid. Rikt illustrerad. Pris 65 DM

Planning and community appearance av Henry Fagin och Robert Weinberg. Utgiven av Regional Plan Association, Inc. New York 1958. 159 sid. Rikt illustrerad. Pris \$ 3.50

AVGJORDA TÄVLINGAR

Inbjuden tävling om stadshus i Kiruna

Till denna tävling hade fem arkitektfirmor inbjudits. Vid tävlingstidens utgång hade sju tävlingsförslag inkommit.

Prisnämnden sammanfattar sina synpunkter på följande sätt.

»Tävlingsförslagen är intressanta och värdefulla och de tävlande har lagt ned ett betydande arbete på uppgiften. Vissa förslag har sin styrka huvudsakligen i ekonomi och praktiskt god planlösning. Några har även ur arkitektonisk synpunkt framstående kvalitet. Detta gäller särskilt förslagen nr 4 motto 'Runa', nr 6 motto 'Igloo' och nr 7 motto 'Aurora Borealis', vilka vi fördensskull sätter före de övriga. De tre författarna angriper uppgiften på olika sätt och når resultat som alla bär en bestämd prägel av konstnärlig individualitet och målmedvetenhet. Författaren till 'Runa' har ålagt sig stränga restriktioner; förslaget visar också god ekonomi; men det har som arkitektoniskt uttryck en knapphet som visserligen är ett trationellt karaktärsdrag i vår nationella arkitektur och i och för sig kan vara ett värde, men som vi likväl här känner som en brist, särskilt vid jämförelsen med de båda andra nämnda.

Dessa är särskilt fängslande genom sina helt olika, med fantasi, kraft och konsekvens genomförda angrepp på bryggnadsproblemet. Det ena, 'Igloo', är till sin anda klassiskt, även om dess formspråk är fullständigt frigjort från historicism. Det andra, 'Aurora Borealis', är romantiskt inspirerat i sitt anslag. Utan att negligera de naturliga förutsättningarna och deras hårda villkor, men i uttalat trots mot dem, sluter 'Igloo' byggnaden kring dess inre liv och funktioner. 'Aurora Borealis' däremot söker samstämmighet med landskapet, samtidigt visar det både i byggnadens former och i den funktionella planeringen att författaren liksom 'Igloos' arkitekt harr känt spänningen mellan människan och hennes miljö på denna breddgrad. Den ene lägger kompositionens tyngdpunkt i en bestämt begrän-

sad kropp, den andre öppnar kompositionens centrala rum mot horisonten och rymden.

I olika enskildheter går dessa diame-tralt motsatta uppfattningar igenom förslagen och sätter sin prägel på dem; i sättet att lösa yttertakens snöproblem liksom i rumsbildningen. I 'Aurora Borealis' är det centrala rummet en gård, öppen i olika riktningar men med antydan av skyddande slutenhet i gruppe-ringen och huvudbyggnadens konkava fasad; rumsbegränsningens divergens mot Berget dominerar likväl. I 'Igloo' är det centrala rummet en bestämt sluten volym från vars skydd man har en begränsad sikt mot Berget. I 'Aurora Borealis' är huvudbyggnadens hall ett svindlande vertikalt schakt; i 'Igloo' är hallen en lugnt vilande volym där blicken inbjudes att följa fasadernas krets. Medan 'Igloo' söker det allmän-giltiga ställer 'Aurora Borealis' mot det unika landskapet en arkitektur av lika unik art, som inte söker samband med stadsbebyggelsen.

Det är inte lätt att väga dessa förslag mot varandra, då de bygger på och ap-pellerar till olika värderingar. Ur konst-närlig synpunkt står förslagen 'Aurora Borealis' och 'Igloo' främst bland de tävlande och bredvid varandra. Ur kost-nadssynpunkt kan man emellertid inte bortse från förtjänsterna hos 'Runa'.

'Runa' och 'Aurora Borealis' har nästan exakt samma volym men kostna-den för det senare förslaget är ca 45 % högre.

'Igloo' är 9 600 m³ större än 'Runa'. Denna volym innefattar såväl hallen som en avsevärd nytttoyta. Denna erhålles för en kostnad som är endast hälften av det normala. Likväl är denna större vo-lym innesluten i en fasad- och yttertak-yta som är 12 % mindre än i 'Runa'.

Det framgår härav att 'Igloo' genom sin uppläggning är ett synnerligen eko-nomiskt förslag. Dess merkostnad i an-läggning kan betraktas som en fördelak-tig investering med hänsyn till bl. a. det värde för stadens kommunala liv som hallen bör tillmätas. Jämfört med 'Aurora Borealis' innebär 'Igloo' en besparing av ca 20 %.

Även om förslagen 'Aurora Borealis' och 'Igloo' inte kan skiljas i rang och därför bör dela första platsen och pris-beloppet, vill prisnämnden förorda, att förslaget 'Igloo' på grund av sina prak-tiska och konstnärliga förtjänster och stora trevnadsvärden skall komma till utförande.

Prisnämnden vill till detta sitt be-slut foga omdömet att tävlingen varit synnerligen givande och att staden har all anledning att vara tillfredsställd med dess resultat.»

Vid namnsedlarnas brytande befanns de olika förslagen vara författade av följande.

»Tätörtsproblem» av arkitekt SAR Ber-til Höök, Luleå. Medarbetare arkitek-ter Gustaf Höök och Arne Muhr, Sunds-vall.

»Tre moduler» av arkitekt SAR Ber-til Höök, Luleå. Medarbetare arkitek-ter Istvan Poroslay och Nils Russberg.

»Kallortstillägg» av arkitekt SAR Ber-til Höök. Medarbetare arkitekter Ist- van Poroslay och Nils Russberg.

»Runa» av arkitekt SAR Hakon Al- berg, Stockholm i samarbete med ar- tekt Gunars Berzins. Medhjälpare ar- tekter Bengt Hultmark och Bo Joseph- son.

»Utile Dulci» av arkitekter SAR E- vin Bergenudd, Örebro, och Gottfr- id Bergenudd, Piteå.

»Igloo» av arkitekt SAR Artur Sch- mensee, Stockholm.

»Aurora Borealis» av professor Al- var Aalto, Helsingfors. Medarbetare arkite- ter Elissa Aalto, Lea Punsar, Mai- ja Vataara, Matti Ikonen, Jaakko Kont- ta, Kaarlo Leppänen, Erkki Luoma och O- tto Penttilä.

Prisnämnden utgjordes av ingenj- örer Ake Forsberg, Kiruna, drätselkam- mens ordf. Ragnar Malmström, Kiru- na, arkitekter SAR professor Sven Ivar Lin- denberg, byggnadsrådet Ulf Snellman, Stockhol- m och Jan Thurfjell, Luleå.

UTLYSTA TÄVLINGAR

Skolanläggning i Lindesberg

Örebro läns landsting, Lindesberg o- ch Lindes kommun inbjuder svenska ar-itekter och i Sverige bosatta utländs-ka arkitekter i samarbete med arkitek-ter SAR till allmän tävling om skolanläg-ning för gymnasium, högstadieskola o- ch central yrkesskola i Lindesberg.

Programhandlingar erhålles från tä-vlingsfunktionären, kommunalborgmästa- ren R. Angel, Lindesberg, mot deposition 50 kronor. Program erhålles kostna- de fritt.

Till prisnämndens förfogande för p- rövning och inköp står en summa av 75 000 k- ronor. Först i pris kommer ej att und- erstiga 20 000 kronor och lägsta inkö- pssumma ej 3 500 kronor.

Tävlingsförslag skall vara inlämnade till tävlingsfunktionären senast den 2 de- cember 1958.

Prisnämnden består av landstings- rektor L. Goth. Nilsson, Örebro, rek- tor Ingvar Nilsson, Lindesberg, överlä- rare Gunnar Gustavsson, Fornaboda, Lind- esberg, arkitekter SAR Bo Fredzell, Öreb- ro, Curt Laudon, Stockholm, stadsarkit- ekten Bernt Wrangé, Lindesberg, och profes- sor Helge Zimdal, Göteborg.

Uppgift	Inlämn.- tid	Se Byggn
Enhetsskola i Sysse- bäck	7 okt 1958	Nr A 5 sid. 1
Stads- och polishus i Falun	31 okt 1958	Nr A 4 sid. X
Skolanläggning i Lindesberg	2 dec 1958	Nr A 8 sid. 6

Lämna reproduktionsdugliga tävlingsritn- ingar

Världsutställningen i Bryssel 1958

Glas Arkitektur

Ett flertal paviljonger ha glasats med Univerbels maskinglas. Bland de mest bemärkta äro Spaniens, Portugals, Jugoslaviens, Kanadas, Japans, Mexicos, Finlands och Belgiska Kongos paviljonger.

EXPO 58
...för en bättre värld.

Univerbel

har bidragit till uppbyggandet av
en värld med mer ljus...
en bättre värld.

Univerbel över hela världen !

UNION DES VERRERIES MÉCANIQUES BELGES S. A. - 29, QUAI DE BRABANT - CHARLEROI - BELGIEN

Kontakta Er glasleverantör!

En snabbare säkrare väg till vackra fasader

Kvarteret Rosenbad, Sthlm.
Målad Aktivau

AKTIVAN — den moderna metoden

AKTIVAN heter den nya metoden för färgrika, fulländade fasader. Under 1957 Aktivau-behandlades 250 000 m² med lika gott resultat på såväl nya som gamla byggnader av alla slag, kontors-hus, bostadshus, skolor, kyrkor, industrifastig-heter . . . Ja, ingen byggnad är för liten och ingen är för stor för Aktivau.

Aktivau kan sprutas eller målas på ny eller gammal väl rengjord puts, lättbetong, tegel, natursten eller betong.

AKTIVAN-sprutningen är snabb

Det går fort att spruta Aktivau och sprutan är lätt att hantera och rengöra. Kompressorn be-höver inte flyttas under arbetets gång. Fasaden får en lätt knottrig yta som även på starkt sugande underlag blir jämn och utan "homlagsskarvar".

Aktivau kan även målas och ytan blir då slät men får struktur tack vare Aktivauets sammansättning.

50 olika färgnyanser att välja på

AKTIVAN levereras som ett vitt pulver i papperssäckar om 25 kg. Genom brytning med kalk- och cementäkt pigment kan Ni få fram ett 50-tal olika färgnyanser.

En Aktivau-behandlad fasad har lång livs-längd och låga underhållskostnader.

Tag kontakt med oss om Ni har fasadproblem — vi lämnar gärna förslag på den bästa Akti-vau-behandlingen antingen det gäller gamla eller nya hus.

K A R T A — O A X E N

Norr Mälarstrand 22 • Box 168 • Stockholm 1 • Tel. 22 21 40

Byggidén såg dagens ljus i **BONOWELL**

Bonowell, det korrugerade plastglaset från Bofors, är ett byggnadsmaterial med outtömliga variationsmöjligheter.

Praktiserade Bonowell-idéer är bl. a. tak- och väggfönster, portar, kiosker, terrass- och pergolatak, skärmtak, regnskydd och mycket annat. Bonowell fördelar ljuset, det är slagtåligt, väderbeständigt och underhållsfritt.

Bonowell är lätt att bearbeta
— ett idealiskt material för yrkesmannen.

Bonowell levereras som

Ester-Bonowell

glasfiberarmerad

esterplast

Akryl-Bonowell

homogen akrylplast

i olika standardlängder samt ofärgad

eller i ett flertal vackra färger . . .

AB BOFORS

BONOPLASTFABRIKEN

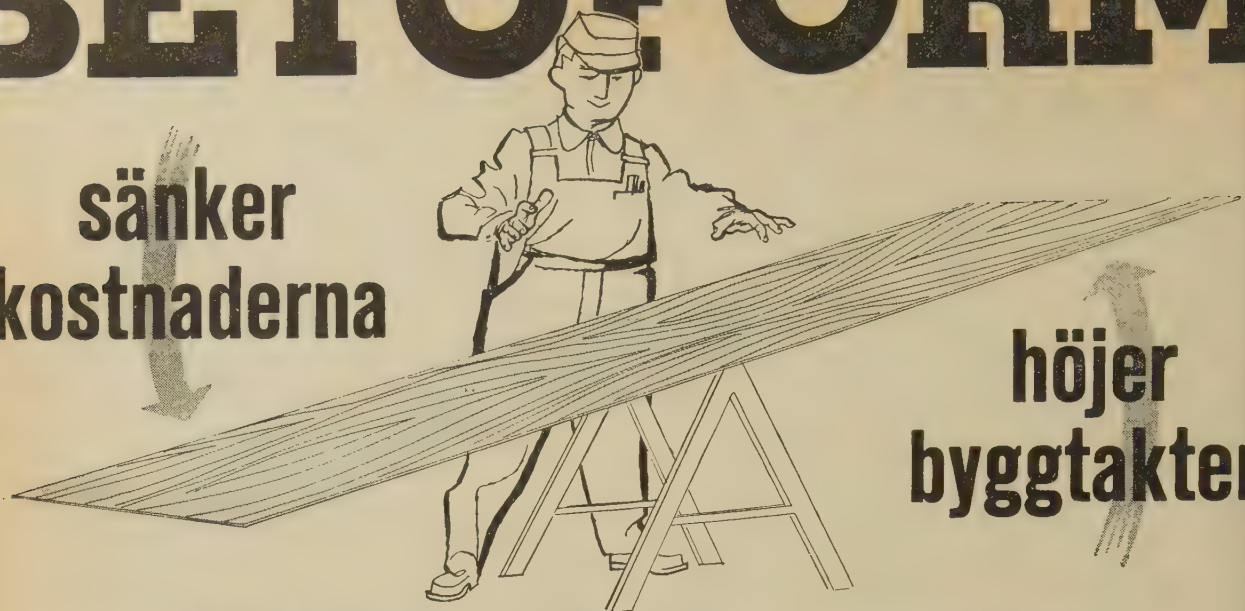
TIDAHOLM

Tel. 1323 Telex 5066

BETOFORM

sänker
kostnaderna

höjer
byggtakten

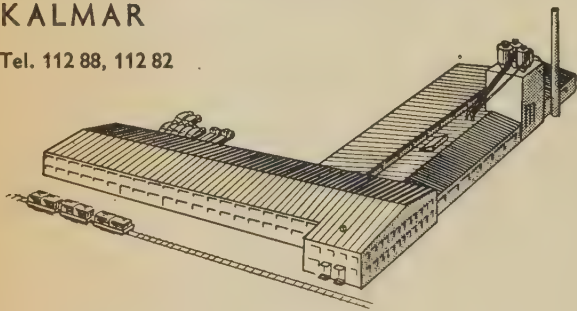
SPECIALPLYWOOD för putsfri formsättning
äldst — bäst — störst

Våningshöga format som standard. — Upp till 9 m skivor med brytsäkra fogar.
Plast-BETOFORM samt formoljade och kant- förseglade skivor.

AB FURUPLYWOOD, Kristinehamn Tel. (05 50) 150 50

AB STANDARDSNICKERIER
KALMAR

Tel. 112 88, 112 82

*tillverkar: Köksinredningar,
även färdigmålade*

Fönster

Glaspartier

Ytterdörrar

Garageportar

stor kapacitet

snabba leveranser

MÅLERIFIRMAN

HJ. LINDROS & SON

Storgatan 6 — VÄRNAMO

Tel. 102 82 - Bost. 113 17

Nybyggnads- och Reparationsarbeten

Fackkunnig personal

Infordra kostnadsförslag

STENINDUSTRI AB

VÄRMBOL

KATRINEHOLM

Tel. 13180

utför alla slag av marmorarbeten
till nybyggnader

Vår specialité
Svart-vit Ekebergsmarmor
(Glanshammar K.)

ar Ni tänkt på

nst 20% av en tegelfasad utgöres av synliga fogar och
gens färg betyder för fasadens färgverkan

MED

TERRASIT FOGBRUK

illverkas i flera olika färgnyanser, kan man erhålla
ngsfulla effekter, t. ex. kontrastverkan mellan teglets
ch fogens

och
gifter

iran

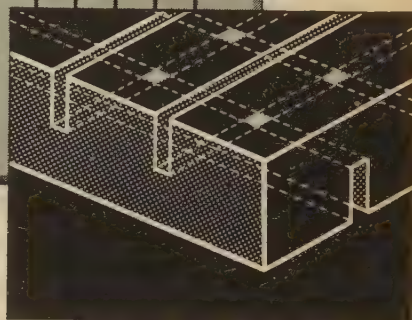
Vid vår murbruksfabrik vid Albano i
Stockholm ha vi låtit uppföra några prov-
murar, där både rött och gult fasadtegel
fogats med TERRASIT FOGBRUK i
olika färgnyanser.
GÖR OSS ETT BESÖK!

YA MURBRUKSFABRIKENS
I STOCKHOLM AB

ugatan 8

Tel. 63 09 80

akustikspår – en nykonstruktion i ROCKHAMMAR AKUSTIK

Hög ljudabsorptionsförmåga, elegant ut-
seende är karakteristiska för Rockhammar
spårade akustikplatta. I denna konstruk-
tion löper spåren vinkelrätt mot varandra
på över- och undersidan och i skärnings-
punkterna bildas kvadratiska hål. Samver-
kan mellan hål och spår ger god ljud-
absorption.

typ och sortiment

typ spårade
typ borrade

format: 40 × 40 cm

60 × 60 cm

tjocklek: 1/2", borrade även 3/4"

utförande: obehandlade, vitmålade eller
brandskyddsbehandlade (en-
dast 40 × 40 cm)

fasad kant eller fasad kant med
not och spont (endast akustik-
spår)

marknadens konkurrenskraftigaste
akustikplatta

ROCKHAMMAR AKUSTIK

Generalagent: P. Wikström j:r Stallgatan 3, Stockholm Tel. 10 49 25
C 606

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
bibliotek
arkiv
laboratorier
butiker
privatinredningar

Försäljningsavd.

Karlavägen 89 — Stockholm Ö.
Tel. 67 36 50 • 67 76 75 • 67 76 81

ADVARSEL

Abonnement på de danske tidsskrifter ARKITEKTEN og ARKITEKTUR og publikationer fra Arkitektens forlag kan kun bestilles gennem boghandlere eller direkte hos Arkitektens forlag i København.

En repræsentant, der for tiden rejser i Sverige og Norge og som angiver at være tilknyttet Arkitektens forlag, kan ikke længere optræde på vore publikationer.

ARKITEKTENS FORLAG, KØBENHAVN

SKVS

Vid behov av opartisk teknisk rådgivning inom värme-, ventilations- och sanitetsteknik anlita medlemmar av

Sveriges Konsulterande Värme- och Sanitetsingenjörers Förening

Föreningens ändamål är att främja och utveckla den konsulterande ingenjörsverksamheten inom värme-, ventilations- och sanitetstekniken.

Utförlig annons i kommande nummer av denna tidning.

Medlemsförteckning kan erhållas av sekreteraren, Ingeniör Nils Wahlman, Lagerlöfsgatan 8, Stockholm. Tel. 52 08 50.

BYGGNADSENTREPRENAD

Stockholms skoldirektion utbjuder härmed på entreprenad uppförande av nybyggnader för Fruängens skola, etapp 1, i kv. Frisyren vid Fruängsgatan 57, Fruängen Stockholm. Byggnadsvolym ca 35.500 m³. Entreprenadhandlingarna utläsas mot disposition av 50 kronor hos Stockholms skoldirektion, Hantverkargatan 15, 1 tr., varje helgfri dag kl. 13.00—dock ej lördagar fr.o.m den 21 augusti 1958. Anbudstidslutgår den 3 oktober 1958. Se vidare Tidning för leveransstaten den 19 augusti 1958.

BYGGNADSAVDELNING ÅNGPANNEGATAN 7
MÄLERIAVDELNING GÖTEBORG H
ELAVDELNING
PLÅTSLAGERIAVDELNING TELEFON: VÄXEL 228460
POSTGIRO NR 42801

AB INSTALLATÖR

Värme- och sanitära installationer
industrirörledningar

Sjöbjörnsvägen 5, Stockholm Sv.

Tel. växel 19 02 50

Filial Gumshornsgatan 7, Stockholm

Tel. 67 12 33, 67 12 34

AB

STOCKHOLMS PATENTBYRÅ

Grundad 1878

Patent Varumärken

Civilingenjör Harry Onn

CENTRUM • STOCKHOLM

Kungsgatan 36

Tel. 23 09 70

BRÖDERNA GUSTAFSSONS
STENHUGGERI A.-B.

Tel. 68 91 80

STOCKHOLM

Tel. 68 91 95

Repr. önskas vid större byggnadsplatser i landet.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

Byggnadsteknik

INGENJÖR ANDERS AMILON KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Carlskatan 9, Hälsingborg. Tel. 210 94
Byggnadskonstruktioner — Utredningar
Byggnadskontroll — Grundundersökningar

ELKER ANDERSSONS, Linköping

Domkyrkogatan 4. Tel. växel 293 75
Byggnads-, VVS- och El-teknik

ONE ANGBJÄR BYGGNADSINGENJÖR SBR

Postfack 111, Ludvika. Tel. 118 95
Byggnadskontroll, Besiktningar o. värderingar.
Ritningar och kostnadsberäkningar

ERGSTRÖM & GÖTHBERG

Konsulterande ingenjörbyrå
Kungspassagen, Göteborg. Tel. 11 81 83, 13 81 93
Hus-, Brobyggnader. Industrianläggningar. Grundunder-
sökningar. Kontrollantskap. Mass- och Kostnadsberäk-
ningar. Värderingar m. m.

HE. BJERKING

Konsulterande Ingenjörbyrå AB
Järnbrogatan 18, Uppsala. Tel. växel 494 80
Hus- och industribyggnader
Konstruktioner, kontrollantskap, utredningar

HARLES BLOMKVIST

Sturegatan 4, Stockholm. Tel. 61 67 68, 61 67 73
Byggnadskonstruktioner
Utredningar. Kontrollantskap

D-HUS BYGGNADSBYRÅ, Göteborg

Kobergsgatan 23. Tel. 21 46 00
Byggnadsingenjör Åke Södergren.
Alla slags ritningar till alla slags byggnader.
Byggnadskonstruktioner. Entreprenadhandlingar.

GÖSTA BORINDER, Civilingenjör SVR DEENS INGENJÖRSBYRÅ AB

Vattugatan 9 A, Stockholm C
Tel. 20 20 23, 10 89 55, 10 89 33
Husbyggnadskonstruktioner

YGG & VATTENTEKNIK AB (BEVETA)

Hotellgatan 16 A, Ljusdal. Tel. 128 32
Bostadshus Utredningar
Kommunala byggnader Förslag
Vattenförsörjning och avlopp Konstruktioner
Vägar Kontroll

Ingenjörsfirman BYGGKONSULT

Tekn. lic. Göran Larsson
Dybecksgatan 33, Västerås. Tel. 433 00
Hus- och industribyggnader. Bergrum. Broar. Kajer.
Kontroll

BYGGKONSULTER I GÄVLE AB

Karl Hj. Jansson — Anders Losberg
Huvudkontor: S. Stapeltorgsgatan 16 B
Gävle tel. 229 39, 229 40
Avdelningskontor: Vallhallavägen 1, Ludvika, tel. 143 00
Hus-, bro- och industribyggnader, Konstruktioner,
Grundundersökningar, Besiktningar, Kontroll

Ingenjörsfirma BYGGNADSKONSTRUKTIONER AB

Nybrogatan 28, Stockholm
Tel. 67 66 51, 67 66 43, 67 45 51
Massberäkningar — Kontraktsmassor
Byggnadsbeskrivningar — Byggledare

BYGGNADSTEKNISKA BYRÅN, Jönköping

Civilingenjör SVR Åke Magnusson
Brunnsgatan 17, Jönköping
Tel. Växel 199 60
Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontrollantskap

BYGGTEKNIK B. Gruvstedt

Konsulterande Ingenjörbyrå
Oxtorgsgatan 10, Söderhamn. Tel. 132 75
Byggnadskonstruktioner. Byggnads- o. Betongkontroll.
Besiktningar. Fastighetsvärdering. Behörighet att utföra
besiktning av byggnadshissar m. m.

CENTERLÖF & HOLMBERG AB

Malmö Lund Växjö
Byggnadskonstruktioner. Bro- och vattenbyggnader.
Tvister. Besiktningar. Grunder.

Ingenjörsfirman GANSLANDT & VITTSTRAND, Borås

Civiling. SVR V. Ganslandt. Byggn.-ing. J. Vittstrand
Allégatan 60, Borås. Tel. 204 96, 260 96
Konstruktioner. Grundundersökningar. Kontroll.
Besiktningar

GÄVLE KONSULTERANDE INGENJÖRSFIRMA

Norra Strandgatan 15 Tel. 268 86 Gävle
Byggnadskonstruktioner, Byggnads- och betongkontroll,
Byggnadstekniska utredningar, Besiktningar, Värderingar

HAGEVIKS INGENJÖRSBYRÅ, Linköping

Ingenjör Gösta Hagevik, Torggatan 6. Tel. 400 25
Byggnadskonstruktioner — Industribyggnader

ALFRED HAGLUND KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Sveavägen 61, 5 tr., Stockholm. Tel. 32 97 03
HUS-, INDUSTRI- OCH BROBYGGNADER
Projektering. Konstruktioner. Utredningar. Entreprenad-
handlingar. Besiktningar. Kontroll.

(Forts. på nästa sida)

KONSULTERANDE INGENJÖRER

CIVILINGENJÖR HANS HANSSON BYGGNADSKONSTRUKTIONER

Observatorieg. 12, Stockholm Va. Tel. 31 36 44, 31 37 44
Tunnelbanestationen, Sthlm-Vällingby. Tel. 87 07 22, -23
Bostads-, industri- och kommunalbyggnader
Konstruktioner. Utredn. Kontroll. Kostnadsberäkn.

ERIK HEROLF

Civilingenjör SVR. Konsulterande Ingenjörbyrå AB
Bankgatan 10, Sundsvall. Tel. växel 574 60
Hus-, Industri-, Bro- och Hamnbyggnader.
Grundundersökning — Fullständigt laboratorium.
Bestämning av jordarters skärhållfasthet,
tillåten grundpåkänning och sättningar

HUSBYGGNADSBYRÅN

von Rosensteinsvägen 3, Kumla. Tel. 711 85
Byggnadsteknik och allmänna arbeten

HKB HUSKONSULTBYRÅN AB

Civ.ing. SVR Sven E. Dybeck
STOCKHOLM, Riddarhuskajen 1. Tel. växel 010/23 03 60
GÄVLE, S. Kungsgatan 16. Telefon 026/272 20
Industri- och Husbyggnader.
Planering. Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontroll

DAVID JAWERTH

KONSULT. INGENJÖRSBYRÅ AB

Huvudkontor: Riksrådsvägen 67, Sthlm-Johanneshov
Tel. 59 71 81, 59 63 60
Avd.-kontor: Torögatan 33, Sthlm-Enskede. Tel. 48 01 27
Byggnadskonstruktioner, Byggnadsstatik
Konsult för Novabau GMBH, Karlsruhe

NILS JOHANSSON, Konsulterande Ingenjörbyrå AB

Hantverkshuset, Oskarshamn. Tel. 1329, 2621.
Kommunalkontoret, Mariannelund. Tel. 489.
Projekterar och kontrollerar: bostadshus, industrier, kol-
lektiva egnahemsbyggnationer, yttre vatten och avlopp.
Utför: konstruktioner, värderingar, skiljemannauppdrag
m. m.

TEKN. DR ARNE JOHNSON INGENJÖRSBYRÅ

Skebokvarnsvägen 251, Stockholm-Bandhagen
Tel. 86 10 26, 47 54 01, 47 54 02
Bostads-, industri- och kommunala byggnader

KADESJÖS INGENJÖRSBYRÅ AB

Torggatan 4, Västerås. Tel. 374 15
Utför Byggnadsprojektering. Byggnadskonstruktioner.
Grundundersökningar. Värme-, Ventilations- och Sani-
tetstekniska program till Industri- och Husbyggnader
av alla slag samt Väg- och Broprojektering

KARL G. H. KARLSSONS INGENIÖRSBYRÅ

Topeliusvägen 17, Smedslätten
BROMMA
Tel. Linjev. 26 00 16, 26 00 17, 26 01 02

TITUS KVIST

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Södra Vägen 12, Göteborg. Tel. 20 56 94
Industriprojektering
Byggnadskonstruktioner. Kontroll
Grundundersökningar

KÖKSPLANERINGEN

Ingenjör Sylvia Norlin
Rämensvägen 6, Johanneshov
Tel. Sthlm 19 30 19
Konsulterande byrå för planering av storkök och
privatkök

S. LARSSONS INGENJÖRSBYRÅ

KALMAR, Norra v. 44 A.
Tel. 132 85
Byggnadskonstruktioner

S. G. LEVIN

Civiling. svr, Linnégatan 65, Stockholm. Tel. 61 71
Konstruktioner och utredningar för hus- och indus-
byggnader

ÅKE LINDEGRENS

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Svartbäcksgatan 12 Uppsala Tel. 181 00, 181 01
Byggnadskontroll — Värderingar
Besiktningar — Utredningar

NILS LINDSTRÖM

Blockgränd 5 Visby, Tel. 134 51, 130 08
Projektering
Konstruktioner
Kontroll

LOOSTRÖM & GELIN

Drottninggatan 11, Stockholm. Tel. 10 37 59, 11 61
Byggnadskonstruktioner — Grundundersökningar —
Besiktningar. — Kontrollantskap

B. LUDVIGSON

Civilingenjör
Storgatan 53, Göteborg C. Tel. växel 17 16 10
Hus-, bro- och industribyggnader. Kajer. Kont-
Varvsanläggningar

SVEN LUNDBERG, Byggnadsingenjör

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Kontor, Rådhusgatan 1, Sundsvall. Tel. 566 04
Bostad, Trädgårdsgatan 2, Sundsvall. Tel. 566 04
Projekteringar — Värderingar — Kontroll

INGENJÖR ERIK MELIN

Valhallavägen 140, Stockholm. Tel. 61 49 06
Konsulterande ing.-byrå för KÖKSANLÄGGNING.
Specialitet: Centralkök för sjukvårdsanstalter, sko-
industrier, restauranger m. m.

CIVILINGENJÖR BERTIL MÜLLER

Konsulterande Ingenjörfirma
S. Kungsgat. 14, Gävle. Tel. 112 11 - 113 86
Grundundersökningar - Industriprojektering
Byggnadskonstruktioner - Byggnadsledning

KONSULTERANDE INGENJÖRER

B. VICTOR MÅNSSON

Konsulterande Ingenjörbyrå
Amiralsgatan 27, Malmö. Tel. 228 59, 179 11
Fullständiga förslag till alla slag av industribyggnader m. m. samt väg-, vatten- och brobyggnader. Konstruktioner i armerad betong, järn och trä. Grundundersökningar, mätningar och kartarbeten m. m.

INGENIÖRSBYRÅN MÖLLER & OLSON

Gulmårastigen 4 E, Västerås. Tel. 392 07
Konstruktioner till hus- och industribyggnader
Kontroll

HUGO NILSSONS INGENJÖRSBYRÅ

Allégatan 11—15 BORÅS Tel. kontor 283 50, 286 50, bostad 130 50
Konsulterande Ingenjörbyrå för Byggnadskonstruktioner, Byggnadskontroll, Planeringar

ORRJE & CO

Stockholm. Tel. 51 70 33, 51 70 63. Specialavdelning för geotekniska utredningar för byggnadsplanering, husbyggnader, vägar m. m. Sättningsberäkningar sikt- och slammingsanalyser med tjälfarlighetsbestämningar
Avd. kontor i Göteborg för geot. utredningar Tel. 14 17 53

ANDLUNDS KOMMUNALTEKNISKA BYRÅ

Nelingsgatan 21, Norrköping
Tel. Vx 399 45
Vatten och Avlopp, Gator och Vägar, Kommun- och Industribyggnader, Värme och Sanitet, Förslag, Program, kontroll och arbetsledning

AB SVENSK GEOTEKNISK UNDERSÖKNING

JOHANNESHÖV, Malmö. Tel. 18 02 35
NORRKÖPING, Norralundsgatan 50. Telefon 670 35
Konsulterande Geotekniker och Geologer
Geotekniska undersökn. f. samhällsplaner o. byggnadsverk
Praktisk-geologiska utredn. Geotekniskt laboratorium

CIVILINGENJÖR SVR

LENNART WERKLUND

Torggatan 13 (Posthuset) BORÅS
Tel. Växel 275 95
INDUSTRIBYGGNADER

BYGGNADSINGENJÖR H. WIBERG

Södermalmstorg 2, Sthlm 15. Tel. 40 56 03, 69 41 71
Byggnadskontroll, Fastighetsförvaltning
Utredning, förhandsberäkning för ny- och ombyggnad av hus, industri- och vattenbyggnad.

WIBLOMS KONSULTERANDE BYGGNADSBYRÅ

Tjärnavägen 18, Borlänge. Tel. 125 47 bost. ankn.
Ritningar och konstruktioner för hus- och industribyggnader, jordbörning och markundersökningar, utredningar, kostnadsberäkningar, värderingar och kontroll.

WINBERG & HÖGSTEDT AB

Arkitekt- och Ingenjörbyrå
Södergatan 26, Malmö. Tel. 705 35 (växel)
Lektor G. Winberg, Arkitekt SAR Civiling. svr S. Högstedt. Industribyggnader, Bro- och Vattenbyggnader, Byggnadskonstruktioner, Grundundersökningar

ÅKE ZETTERBERG

Civilingenjör svr. Konsulterande Ingenjörbyrå
Repslagaregatan 3, Norrköping. Tel. 264 73
Industrianläggningar av alla slag
Bostadsbyggnader, kajer och broar
Kontrollantenskap, besiktningar

THURE ÖHNESKOG

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Harpsundsv 35, Stockholm-Bandhagen. Tel. 86 20 18
Konstruktioner, beskrivningar, massberäkningar, kostnadsberäkningar, kontroll o besiktningar

Elektroteknik

INGENJÖR STIG BERGSTRÖM

Tekniska konsulteringsbyrå
Pilgård, MALMÖ Tel. 237 86, 97 86 13
Leveransprogram för alla slag av el-installationer
Utredningar, kontroll och leveransbesiktningar

ELEKTRISKA KONSULENTBYRÅN

Ingenjör Paul Avén
S. Hamngatan 29, Göteborg C
Tel. 11 07 32, 10 57 32. Bost. 16 21 75
Projekt och leveransprogram för kraft- och belysningsanläggningar, hissar och åskledare, svagströmsanläggningar. Kontroll och leveransbesiktningar

ELEKTRISKA PRÖVNINGSANSTALTEN AB

Grev Turegatan 14, Stockholm. Tel. 67 02 70
Surbrunnsgatan 4, Göteborg. Tel. 13 57 30
Klostergatan 25, Örebro. Tel. 12 46 55
Belysning, kraft, hissar, signalanläggningar. Elektrisk uppvärmning, elkök, eltvätt
Innehavare medlemmar i Sv. Kons. Ingenjörers Förening

ELEKTROTEKNISKA BYRÅN

Ingenjör Einar Danielsson
Kyrkogatan 4, Gävle. Tel. 116 77, bost. 103 02
Utför Entreprenadhandl. för elektriska anlägg. Kontroll och Besiktningar

NILS G. ENBLOM

Konsulterande Elektroingenjör
Eskilstuna, Carlavägen 39, Tel. 420 90, 449 45
Leveransprogram, kontroll, besiktningar för elektr. anläggningar. Utredningar, anbudsgranskning. Leveranskontrakt.

TOR ENGSTRÖM

Konsulterande Ingenjörbyrå
Vegagatan 11, Kalmar. Tel. 111 28, 178 28
Elprogram, hissbesiktning
Revisionsbesiktning, Kontroll, Utredningar, Kostnadsberäkningar

GUSTAV MAGNUSSONS KONSULT. INGENIÖRSBYRÅ AB

Danderydsgatan 9, Stockholm 26. Tel. 23 43 30
Utredningar, program, kontroll, besiktningar. Kraft-, belysnings- och signalanläggningar samt hiss-anläggningar.
Ansluten till Svenska Konsult. Ingenjörers Förening

(Forts. på nästa sida)

KONSULTERANDE INGENJÖRER

REJLERS INGENJÖRSBYRÅ AB

Växjö Tel. 124 02, 146 82
Norrköping Tel. 353 00, 353 83
Göteborg Tel. 20 49 82
Jönköping Tel. 225 50
Oskarshamn Tel. 2802
Värnamo Tel. 121 35

PROGRAM
KONTROLL
BESIKTNINGAR
UTREDNINGAR
KRAFTFRÅGOR

BENGT HAMRIN

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Vasagatan 34, Göteborg C. Tel. 11 76 99
Värme — Ånga — Ventilation — Sanitet

G. SJÖLANDERS KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ FÖR ELEKTROTEKNIK

Barnhusgatan 20, 6 tr., Stockholm C. Tel. 24 14 30
Modern kraft-, belysnings- och svagströmsteknik
Utredningar och program — Kontroll och besiktningar

Ingenjörsfirma

GILBERT HANSSON & Co.

Konsulterande ingenjörer SKVS
VVS-anläggningar. Vatten- och avloppsföretag
Stockholm-Bromma Visby
Klövervägen 1. Tel. 26 49 62 Wallers plats 7. Tel. 127 90

WIBERGS ELEKTROTEKN. INGENJÖRSBYRÅ

Konsulterande ingenjörsfirma
Av Elektriska Nämnden aukt. besiktningsman
Källgatan 11, Västerås. Tel. 475 80
Program för el- anlägg. — Kostnadsberäkn. Kontroll-
antuppdrag — Besiktningar — Revisionsbesiktningar
m.m. Filial: Lidingö, Torsviksvägen 16. Tel. 65 15 22

JACOB HELLSTRÖM, INGENJÖRSBYRÅ

Stora Nygatan 25, Stockholm. Tel. 21 53 82, 21 53 92
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations-
och sanitära anläggningar
Ansluten till S. K. V. S.

T. WIDEBERGS INGENJÖRSFIRMA

Konsulterande elektroingenjör, Klara N. Kyrkogata 31,
Stockholm. Tel. 21 62 03
Utför alla slag av projekteringar, utredningar, kontroll
samt besiktningar och värderingar för elektriska anlägg-
ningar över hela landet. Kostnadsförslag över arvodet
lämnas gärna.

N. JANSONS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Strandvägen 5, Västervik. Telefon 136 00
Upprättar förslag för värme-, ventilations- och sanitets-
tekniska anläggningar.

ARNE ÅKERBÄCK

Elektroteknisk Konsultationsbyrå.
Bredgatan 2, LINKÖPING. Tel. 240 00, 243 56
Föreningsgatan 7, Malmö. Tel. 238 00
Falköpingsv. 9, Jönköping. Tel. 131 79
Projekterar alla slags elanläggningar
Kontroll. Besiktningar Revisionsbesiktningar

BÖRJE JOHNSSON

Rödabergsgatan 3, Stockholm. Tel. 34 20 22, 34 20 28
Program, kostnadsberäkningar och kontrollantkap för
industri, skolor, bostadshus m. m.

Värme-, kyl-, sanitets- och ventilationsteknik

KEDBRANT & WICKBERG INGENJÖRSBYRÅ

Konsulterande ingenjörer
Värme-, ventilations- och sanitetsteknik. Kontrollantkap
S. Kansligatan 11, Gävle. Telefon växel 297 95

ALLMÄNNA KÖLDBYRÅN SVEN WESTERGREN & CO

Byvägen 34, Spånga. Tel. 36 46 46
Konsulterande ingenjörsfirma för
kyl- och frysanläggningar

SVEN KLINGA

Jacob Westinsgatan 5IV, Stockholm K
Tel. 51 44 14
Konsult. ingenjör. Värme-, ventilations- och sanitet-
teknik, Entreprenadhandlingar, kontroll, besiktning

WILLIAM ANDERSSONS Konstruktionsbyrå

Luntmakargatan 16, Stockholm. Tel. 10 75 93, 21 55 90
Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitära an-
läggningar
Utredningar, granskningar och besiktningar

KYLTEKNISKA BYRÅN | BENGT HOLMER

L. S. T. F.
Konsulterande Ingenjörbyrå för kyl- och frysanlägg-
ningar. Pipersgatan 11, Stockholm. Tel. 52 93 51, 53 00
Anläggningsplanering enligt modernaste metoder. Ko-
troll och besiktningar. Isoleringsbeskrivningar

AXLANDER och ROSELL KONSTRUKTIONSBYRÅ AB

Valhallavägen 192, Stockholm. Tel. 63 08 10
Filialer: Göteborg, tel. 17 35 20. Örebro, tel. 12 20 43

F. LARSSON

Storgatan 17, Växjö. Tel. 124 44, 165 44
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och
sanitära anläggningar m. m.
Utredningar, program. Kontroll och besiktningar
Ansluten till S. K. V. S.

C. G. COLLEEN, CIVILINGENJÖR

Alviksvägen 37, Bromma. Tel. Växel 25 25 15
Värme — Ventilation — Sanitet
Ledamot av:
Svenska Konsulterande Ingenjörers Förening
Sveriges Konsulterande Värme- och Sanitetsingenjörers
Förening

LARSSON & Co, L. B.

L. Larsson o. G. Bjarnesten
Konsulterande Ingenjörbyrå S. K. V. S.
Riddargatan 12
Stockholm Ö. Tel.: 63 09 75 växel.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

ENAR LARSSON

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Birger Jarls gatan 31, Stockholm. Tel. 20 23 42
Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Kontroll, besiktningar o. utredningar ansluten till S. K. V. S.

EMAR LUNDSTRÖMS INGENJÖRSBYRÅ

Varvbacksgatan 20, Uppsala. Tel. 179 00
Värme, Ventilation och Sanitära anläggningar

ENAR NORDENHAMMAR

Kungsgatan 8, Karlstad. Tel. 100 08, 118 00
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.
Kontroll och besiktningar

RTIN NYMANS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Vidargatan 7, Stockholm. Tel. 30 02 42
Upprättar förslag för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar
Ansluten till S. K. V. S.

ORVALD PALMER

Rademachergatan 16, Eskilstuna. Tel. 405 10, 405 11
Konsulterande ingenjör för värme-, ventilations- och sanitetsanläggningar. Programhandlingar, utredningar och kontroll

KONSTRUKTIONSFIRMAN PALMÉR

7. Storgatan 35, Kristianstad
Tel. 123 93
Värme- och sanitära programhandlingar.
Husbyggnadsritningar för ombyggnader och reparationer

ENNELLS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Ingenjör P. A. Prenell
Perkensgränd 6 II, Stockholm C
Tel. 10 25 34, 10 25 79, 11 83 00
Medlem av S. K. V. S.

UT RUDGREN, KONSTRUKTIONSBYRÅ

Birger Jarls gatan 36, Stockholm. Tel. 11 79 19, 11 08 79
Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar
Kontroll, besiktningar och utredningar

INGENJÖRSFIRMAN SUNE RYGÅRD

2:a Långgatan 53. Göteborg
Tel. 24 59 26, 24 69 16, 24 69 17, 24 69 18
6-MAN klimat system.
6-MAN värmeslinga.

RÖRTEKNISKA BYRÅN AB

A. Nyström, V. B:son Roxman, T. Ericson, A. Thingwall
Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Norr Mälarstrand 24, Stockholm. Tel. 50 60 12, 52 44 44, 52 44 45

YNGVE STARKS INGENJÖRSBYRÅ

Inneh. Civiling. Yngve Stark
Gunnibogat. 8 — Västerås — Tel. 494 00
Ronsult. ingenjörer för Värme, Sanitet. Luftkonditionering.
Utför Programhandlingar, Tekn.-ekonomiska utredningar, Kontroll

SUNDLI:s KONSTRUKTIONSBYRÅ

Norrköping Söderköpingsv. 57
Utredningar, konstruktioner, kontroller och besiktningar för värme-, ventilations-, och sanitetsanläggningar.

INGENJÖRSFIRMAN SVEN TYSKLIND AB

Hamngatan 22, Stockholm
Tel. 10 39 98, 11 49 98
VÄRME, VENTILATION, SANITET
Verkst.dir. Ingenjör H. Ullhammar

LARS WENNERBERG

Konsulterande ingenjörbyrå
V. Torggatan 11, Karlstad. Tel. 105 77, 182 08
Avd.-kontor: Storgatan 37, Arvika. Tel. 2770
Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitära anläggningar. Kontroll och besiktningar

VÄRMEKONSULTBYRÅN AB

Ing. Yngve Gustavson, Kungsg. 66, Sthlm. Tel. 11 99 95
Ängteknik
Värme — Ventilation — Sanitet

VÄRME- & SANITETSTEKNISKA BYRÅN

Ingenjör Erik Göransson
Kyrkogatan 28 B, Gävle. Tel. 279 16, 279 18
Adlerbethsgatan 17, Stockholm. Tel. 50 58 22
Utför entreprenadhandlingar för: Värme-, Äng-, Ventilations- och Sanitetstekniska anläggningar. Vatten- och avloppsanläggningar. Kontroll och besiktningar

VÄRMETEKNISKA PRÖVNINGSANSTALTEN AB

Bjurholmsgatan 1, Sthlm. Tel. Växel 44 96 75
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.

ERIK ÖHRN, Konsulterande ingenjör

Ansgarigatan 8, Stockholm. Tel. 68 90 07
Värme-, ventilations- och sanitetsteknik
Kontroll och besiktningar

Ett mindre antal inbindningspärmar
till BYGGMÄSTAREN årg. 1957 uppl. A+B finns ännu i lager. Pris för klotband kr 6: 50, halvfranskt band kr 12: 50 + porto.
TIDSKRIFTEN BYGGMÄSTAREN
Kungsgatan 32. Stockholm C Postgiro 3124

INKÖPSREGISTER

Akustikmaterial

STOCKHOLMS REVETERINGS-FABRIK Sollentuna T. 35 25 10
Akustikplattan Gipsi

Aluminium och -legeringar

AB SVENSKA ALUMINIUM-KOMPANIET Kungsg 28, Sthlm
Tel. 23 09 20

Asfalt och asfaltarbeten

BYGGNADS-AB SVEN A THUNSTRÖM Stockholm Tel. 11 21 54

FALK & CO Avesta 2
Tallbacksstigen 19, T. 586 02
Asfalt o. Isoleringsarb. Taktäckn.

Bastuaggregat

AB BAHCO
Fläktverkstäderna, Enköping

Belysningsarmatur

AXEL ANNELL AB
Drottningholmsvägen 16
Stockholm K. Tel. 52 06 10

Betong och betongvaror

KOMMANDITBOL. BETONG,
SANDER & Co Hednoret
Tel. Boden 650 16, 650 60
Fabriken, Kalix Tel. 300
Fabriken, Bastuträsk Tel. 37

AB BYGG-ZATA Storg 6, Sthlm
Tel. 60 75 35, 60 38 30

Bleck- och plåtslageri

ERNST ENGBERG, PLATSLAGERIVERKSTÄDER Hagag. 12,
Sthlm T. Vx 30 90 17, 31 43 65

BR. MAGNUSSONS PLATSLAG.
Gylle Borlänge. Tel. 121 45
Svetsning — Plåtarbeten av
alla slag
Byggnadsmiden, Reparationer

STIG S PETERSSON
Plåtslagerikonst. Brunnsgr. 5,
Sthlm Tel. 21 70 80

PLATSLAGERI AB
BLIXT & CO, Örebro
Kanal. 18. Tel. 11 62 32

Branddörrar

HARRY HOLMDAHL AB
Ystad Tel. 136 75

AB KASSASKÅP & BRANDDÖRRAR Ulvsundav 154,
Ulvsunda Tel. 25 89 13, -14

Byggnadsmaskiner

AB SANDBYMASKINER
Södra Sandby Tel. 1 och 3

AB TEBE Lindesberg Tel. 835

TORNBORG & LUNDBERG AB
Sthlm 9 Tel. 45 27 00
Avdelningskontor i
Göteborg Tel. 13 30 72
Malmö » 111 70
Sundsvall » 589 67

Byggnadsmaterial

AB A. J. LINDGRENS JERNHANDEL Storg. 21 Sundsvall
Tel. 557 20

WAHLIN & CO AB
Vretenborgsv 5, Sthlm 42
Tel. 19 04 55

Byggtorkar

AB BAHCO
Fläktverkstäderna, Enköping

Cement

CEMENTA Sthlm, Malmö, Göteborg
Representerar »Blå-rand-cement» Försälj.-ombud finnes å
alla platser

AB GULLHÖGENS BRUK
Skövde Tel. 106 20
Förs.-kont. i Sthlm Tel. 52 09 05

Cementvarufabriker

KUNGÄLVS CEMENTVARU-FABRIK T. Kungälv 100 22, 106 10

Dörrar och portar

FINNÉ & CO K/B
Lingbo Tel. 83
Släta dörrar

AB JÖNKÖPING-VULCAN
Avd. Star-produkter
Jönköping
Tel. 196 40

AB ORRESTA SNICKERI-FABRIK Orresta Tel. 0171/431 70
Lamelldörrar och väggar

SUNDQVIST & WINDT, Säve
Tel. Göteborg 65 00 53

Eldningsolja

SVERIGES OLJEKONSUMENTERS RIKSFÖRBUND
Huvudstav 12 Sthlm K T. 52 07 50
Göteborg 19 70 20, Malmö 728 25,
Sundsvall 575 85, Luleå 142 40

Fasadtegel

AB S:T ERIKS FABRIKER
Uppsala Tel. 328 20

Fönster

AB BRÖDERNA LIND
Uppsala Tel. 456 66
Vridfönster

SUNDQVIST & WINDT, Säve
Tel. Göteborg 65 00 53

UPPSALA TRÄINDUSTRI
Tel. 018/36046
Treglasfönster Red, pat.

ATVIDABERGS-FÖNSTRET
Atvidabergs Fönsteravdelning,
Stockholm Tel. 23 75 80

Garage- och industriportar

BYGGMATERIAL LINDVALL
& Co AB Göteborg T. 19 70 80
Tak- & Vikportar. FORS-PORTEN
GÖTEBORGS BYGGNADSVAROR Mölndalsv. 59. 20 04 50 Gbg

Golvbeläggning

LAMELLGOLV AB
Stockholm, Tel. 23 34 65

Grävmaskiner

F: A HERMAN BENGTTSSON
Karlstad Tel. 187 62. *Uthyr gräv-maskiner o. bandtraktorer*

AB DALA MASKINGRÄVNING
Hagav.14,Borlänge.T.107 23, 142 27
GRÄVNINGSBOL. SCHAKT-TJÄNST Karlstad. Tel. 175 18

Inredningsmaterial

SKANSKA ATTIKFABRIKEN
AB, Perstorp, tillverkar
Orginal Perstorps-Plattan
Tel. 0435—306 00
Stockholm 23 30 85
Göteborg 20 04 20

Inredningssnickerier

BENNYSSONS SNICKERIER
Hammarg. 8, T. 299 43 Nrkgp

Järnkonstruktioner och smidesarbeten

KLARA SMIDES- & MEK.
VERKSTAD Klarabergsg 48,
Sthlm Tel. 11 21 83

AB LARSSON & KJELLBERGS
EFTR. (A E Andersson & Co)
Nyköping Tel. 114 17, 108 27

H. SKANTZ SVETS- & MEK.
VERKSTAD Filarg. 4, Borlänge
Tel. 115 81
Järnkonstruktioner - Cisterner -
Rör - Grovplåtrör - El. o. Gassvets
SVETSTEKNIK
Eskilstuna Tel. 702 23. *Utför allt i
rep.konstruktioner o. bygn.smide*

Kalk

KALKBRÄNNERI & KALKSTENS AB Riddarg 9, Sthlm
Tel. 60 06 07

AB KARTA & OAXENS KALK-BRUK Sthlm Tel. 22 21 40

Klädskåp

AB NORDVERK.
Uddevalla. Tel. 141 00

Kylrumsdörrar

HARRY HOLMDAHL AB
Ystad Tel. 136 75

Ledstänger

K E OLSSONS SNICKERI- o.
LEDSTANGSFABRIK Kungsteng 24, Sthlm, Tel. 31 70 41

Ljuskopiering

STOCKHOLMS KOPIERINGS-ANSTALT Sthlm Tel. 10 42 07,
11 42 07, 11 10 92

Lättbetong

AB DALBY SIPOREX
Dalby Tel. Lund 504 50
GÖTEBORGS SIPOREX
AB Göteborg H Tel. 22
ISOLERINGS AB LATT
Huddingevägen 470, Alvs
Tel. 47 64 30, 47 53 51

Markiser o. persienner

AB P ERICSSON & CO
Tennisstadion, Sthlm Ö T.
Odinsplatsen 3, Gbg C T.

Masugnsslagg, lättgrus

RICHARD NILSSON AB
Becksjudarv 35 Nacka
Tel. Växel 16 26 45

S. MATTSSONS PLÅT-NINGS AB. Borlänge, V

Monterbara stuprör och hängrännor

SVENSKA PLATRÖR A
Linköping Tel. Växel 426
ständigt system i 5 dime

Murbruksfabriker

NYA MURBRUKSFABRIK I STOCKHOLM AB
Jungfrugatan 8, Stockholm
Tel. 63 09 80

Målaremästare

CURT BÄCKSTRÖM
OCH BILLACKERING
Tel. 115 33, 117 66
HOLMQUISTS MALER
Linköping Tel. 267 50, S
Tel. 632 59 Entr. för sta
o. priv. inrättn. i hela l
AB ARNOLD LUNDEL
Målerirörelse T. 11 38 98,
Göteborg. Hus- o. Rostsk

Möbler och inredning

AB SVENSKA MÖBEL-FABRIKERN A Bodafor
Kontor Myntg 5, Sthlm
Kanslihuset) T. 20 71 30

Oljeeldningsanläggningar

SVENSKA NU-WAY A
Högbergsgatan 44, Stock
Tel. 44 84 05

Plast och plastprodukter

AB CELLOPLAST, Nor
Tel. 297 80 *Polyetenfolie*
KLOSTERS FABRIKE
Jönköping Tel. Växel 72
Ledstängsprofiler

Plattsättningar

AB BRÖDERNA CEDE
Gävle Tel. 220 02, 226
Försäljn. o. monter
vägg- o. golvplattor, Ko
plast- o. linoleumplattor
JOHN ERICSSONS
PLATTSÄTTNINGS A
Norr Mälarstrand 74, S
Tel. 52 02 20
Floorflex — Kakelfix

KÖPSREGISTER

Byggnadsfirmor

BYGGENNINGUTHYRNING
9, Sthlm Tel. 11 11 36, -39
Radsg 1, Gbg T. 14 52 16, -17
4, Malmö T. 189 29, 144 39
21, N-köp. T. 21744, 62300
Sundsvall T. 55149, 15785

Byggnadsfirmor

ASFALT AB
g C. Tel. 17 35 70
Byggnader av alla slag

Byggnadsfirmor

SKOLMS REVETERINGS-
K Söllentuna Tel. 35 25 10
Byggnadsmattan *Ideal*

Byggnadsfirmor

BENS AKTIEBOLAG
gatan 16, Stockholm
88 20

NADE RÖR I GÖTE-
AB, Göteborg
ndsg. 9. Tel. 14 56 63

A JONSSON
ötev 259, Enskede
äxel 47 25 65

A KARLSSON RÖR F:a
srog. 7 D Göteborg
04 00 ankn. filial. Mölndal

NAUMBURG & Co
ndsgatan 24, Stockholm C
3 00 80

A SJÖGREN
Samuelsgatan 16, Sthlm
2 21 60 Etabl. 1888

Byggnadsfirmor

AB HÖRBY BRUK
Hörby Tel. 383
Ekebykärran

G NILSSONS REDSKAPSFABR.
Gisebo. Tel. Jönköping 500 55
Tel. Sthlm 0760/313 60

Byggnadsfirmor

AB INDUSTRIGRAVYR
Spånga Tel. 36 25 55

Byggnadsfirmor

BERGA STENHUGGERI AB
Hällabrottet T. Örebro 720 01, -02

BERGGRENS STENHUGGERI
Hornsg 117, Sthlm Tel. 68 80 80

AB BJURSTORPS MARMOR-
VERK Katrineholm Tel. 200 83
Västervik Tel. 122 46
Stockholm Tel. 59 14 17

AB BORGHAMNS KALK-
STENSBROTT Borghamn
Tel. Rogslösa 200 15 Kalksten i
ljusgrå, grågrön och röd färg

EDEBY MARMORBROTTS
FÖRSÄLJNINGSKONTOR
Norrlandsg 18, Sthlm Tel. 10 86 91

AB FÖRENADE GRANIT-
INDUSTRIER Karlshamn
Avd. Upplandsg 3, Sthlm
Tel. 20 04 80, 20 82 40

INDUSTRI AB ÖLANDSSTEN
Kalmar Tel. 137 85, 105 28
Kalksten, marmor, granit

Byggnadsfirmor

TORNBY STENHUGGERI AB
Fornåsa T. Motala 700 43, 701 43
Kalksten i grå, ljusgrå och
brun färg

ÖLANDS SANDVIKS
BRUKS AB Persnäs
Tel. 12, 112, 212
Postbox 912, Sthlm 1
Tel. 21 03 53, 21 03 54

Byggnadsfirmor

FIRMA A CONTE Rådmansg 43,
Sthlm Tel. 33 34 07 *Stuck, konst-*
sten, marmor- o. glasmosaik, al-
fresco samt gipsarbeten. Försäljare
av Kosta glasmosaik

Byggnadsfirmor

AB MATAKI
Malmö Tel. 730 00
Utför även större taktäckningar

Byggnadsfirmor

HANDELSBOL. HJERNE & SON
Hornsg 188, Sthlm Tel. 68 11 00

C A KÄBERGS TAPET-
AFFAR, J V MODIN AB
Regeringsg 5, Sthlm
Tel. 11 15 37, -38, -50

WINGQVISTS TAPETER
G:la Brog 19, Sthlm Tel. 23 30 50

Byggnadsfirmor

TEGELBRUKENS FÖRSÄLJ-
NINGSAKTIEBOLAG
Norrlandsg 11, Sthlm Tel. 23 31 15

Byggnadsfirmor

AB ERNST HELLSTEDT & CO
Eskilstuna T. 371 00 *Uhlin-trappor*

Byggnadsfirmor

Karlit
KARLHOLMS AKTIEBOLAG
Karlholmsbruk. Tel. 1

Byggnadsfirmor

KARLSKOGA TRÄVARU AB
Skråg. 3, Karlskoga, Tel. 363 80

Byggnadsfirmor

VERKSTADS AKTIEBOLAGET
CALOR
Stockholm Pa Ulvsunda 1
Tel. 28 25 10
Tvättmaskiner, centrifuger, tork-
tumlare, manglar, pressar

Byggnadsfirmor

STOCKHOLMS REVETERINGS-
FABRIK Söllentuna Tel. 35 25 10
Byggnadsplattan Gipsi

Byggnadsfirmor

AB PUMPINDUSTRI
Göteborg Tel. 20 00 20
Stockholm Tel. 20 20 64

BYGGMÄSTARE OCH BYGGNADSFIRMOR

Byggnadsentreprenader och byggnadsarbeten å löpande räkning

BYGGENNUDDS

BYGGNADS AB
Garvaregatan 13 B. Tel. 122 35
Utför alla slags byggnadsarbeten
Kostnadsberäkningar och utredningar
BODEN

INDUSTRI

BYGGARE-
AKTIEBOLAGET ALUNA
Högbergsgatan 44
Tel. växel 44 96 55
STOCKHOLM

BYGGENNUDDS

ZETTERBERG AB
Artillerigatan 28
Tel. 62 08 33, 61 04 02, 62 43 30
STOCKHOLM

BYGGENNUDDS

LGOT KARLSSON
Tel. Växel 131 80
BORLÄNGE
Avdelningskontor: Filipstad. Tel. 1600

ALF CEDERGREN

Byggnadsfirma
Vegagatan 13. Tel. 31 52 04, 31 92 20
STOCKHOLM

ANDERS DIÖS AB

Byggnadsfirma
St. Torget 3
Tel. växel 393 50
UPPSALA

ANDRELLS

BYGGNADSAKTIEBOLAG
Tel. 119 92
Bost. tel. 111 92
BORLÄNGE

BYGG-OLEBA

OLLE ENKVIST AB
Sjöbjörnsvägen 16
STOCKHOLM

BYGGENNUDDS

TEGEL & BETONG
J. Hermansson
Drottningg. 34, Tel. 12 16 44, 12 78 44
Husbyggnader — Industribyggnader
ÖREBRO

MAURITZ LARSSON

BYGGNADSAKTIEBOLAG
Köpmangatan 18. Tel. vx 471 50
Bygger på erfarenhet och kvalitet
ESKILSTUNA

OLOF af FORSELLES

Byggnadsingenjör
Linnégatan 57
Tel. 62 15 15. Bost. 62 12 14
Nybyggnader. Reparationer
Specialitet: Grundförstärkningar
STOCKHOLM

*ytbehandling
enligt nya linjen*

KLINTEK

KLINTEK 3Q

HANTEK

SPRAYTEK

KLINTEK *linjen*

*snabbare
bättre och
billigare*

Rekvirera broschyr

KLINT, BERNHARDT & Co A/B, STOCKHOLM 3
tel. 34 04 00